

CLEMENTIS PAPAE V.
CONSTITUTIONES.

PROOEMIUM.

Ioannes *Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis doctoribus et scholaribus universis Bononiae¹ commorantibus, salutem et apostolicam benedictionem.*

Quoniam nulla iuris sanctio, quantumcunque perpenso digesta consilio, ad humanae naturae varietatem et machinationes eius inopinales sufficit, nec ad decisionem lucidam suae nodosae ambiguitatis attingit, eo praesertim, quod vix aliquid adeo certum clarumque statuitur, quin ex causis emergentibus, quibus iura iam posita mederi non possint^{2*}, in dubium revocetur; quia etiam ab adolescentia viri proclivis ad malum sensualitas humana declinat, per quod morum subversio in clero et populo frequenter obrepit: necessaria est superioris auctoritas, ut tam per determinationis opportuna suffragium tollat ambigua, lites auferat, altercationes dirimat et obscura succidat, quam per cultoris providi sarculum extirpet vitia, virtutes inserat, corrigit excessus moresque reformet. Haec³ sane felicit recordationis Clemens Papa V. praedecessor noster prudenter attendens, et provide cupiens deformatorem reformationi prospicere, solvere difficilia, ac sanctiones quaestionibus et negotiis imminentibus consonas promulgare, dudum nedum in concilio Viennensi, quin etiam ante et post ipsum concilium constitutiones plurimas edidit, in quibus multa utilia statuit atque salubria, et nonnulla dubia in iudiciis et extra frequentata decidit. Et licet eas, collectas in unum volumen^{4*} et sub congruis titulis collocatas, mittere decrevisset et dare in commune subiectis: assidua tamen occupatio circa magna, ac sortis humanae conditio, quae ipsum de medio sustulit, in causa fuerunt, quare suum in hac parte propositum non implevit. Nos etiam, qui, sicut eidem, licet immeriti, in apostolatus officio

1) Parisiis: *F Cod. Berol. no. 190. 4to; Cod. Lips. 980.*; Avinion.: *AC Berol. 9. fol.*; *Regimont. Aac. 21.*; — in *BG Bulla deest, et exstat bulla ipsius Clementis V., de qua videas in Prolegomenis pag. LX. Haec bulla invenitur una cum nostra in F* 2) possunt: *ACEFH* 3) hoc: *AC* 4) vol.: *deest: AEFH*

Domino permittente successimus, sic et⁵ in affectus plenitudine in his, quae compendium universi concernunt, successisse debemus, tot grandibus agendis et arduis fuimus a nostrae promotionis exordio circumsepti, quod tam ex hoc quam ex causis rationabilibus aliis, quas sub^{6*} silentio providimus committendas, praedictas vobis communicare constitutiones fuimus hactenus impediti. Nunc igitur opportunitate captata illas vobis sub bulla nostra transmittimus, universitati vestrae per apostolica scripta mandantes, quatenus eas prompto affectu suscipiatis et studio alacri, eis, sic vobis manifestatis et cognitis, usuri de cetero in iudiciis et in scholis. Data Avinione VIII.^{7*} Kal. Novembris Pontificatus nostri anno secundo.

5) et: *deest: AC* 6) sub: *deest: AEFH* 7) VIII.: *deest: ib.*

LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

CAP. UN.

Fatetur concilium, unicum Dei Filium, in essentia Dei aeternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de virgine, et in eo passum, et iam mortuum lancea perforatum, approbans in hoc ordinem, quem tradidit Evangelista Ioannes. Hoc dicit. — §. 1. Reprobatur et haereticam iudicat doctrinam, quae habet, quod substantia animae rationalis seu intellectivae vere et per se humani corporis non sit forma. Ioann. Andr. — §. 2. Asserens, confitendum unum baptisma sicut unum Deum et unam fidem, approbat opinionem, quae habet per illud conferri etiam parvulis quoad habitum informantem gratiam et virtutes. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Fidei catholicae fundamento, praeter quod teste² Apostolo nemo potest aliud ponere, firmiter inhaerentes, aperte cum sancta matre ecclesia confitemur, unigenitum Dei Filium in his omnibus, in quibus Deus Pater existit, una cum Patre aeternaliter subsistentem, partes nostrae naturae simul unitas, (ex quibus ipse in se verus Deus existens fieret verus homo,) humanum videlicet corpus passibile, et animam intellectivam seu rationalem, ipsum corpus vere per se et essentialiter informantem, assumpsisse ex tempore in virginali thalamo, ad unitatem suae hypostasis et personae. Et quod in hac assumpta natura ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute non solum affigi cruci et in ea mori voluit, sed etiam, emisso iam spiritu, perforari lancea sustinuit latus suum, ut, exinde profluentibus undis aquae et sanguinis, formaretur unica et immaculata ac virgo sancta mater ecclesia, coniux Christi, sicut de latere primi hominis soporati Eva sibi in coniugium est formata, ut sic certae figurae primi et veteris Aadae, qui secundum Apostolum³ est forma futuri, in nostro novissimo Adam, id est Christo, veritas responderet⁴. Haec est, inquam, veritas, illius praegrandis aquilae vallata testimonio, quam Propheta vidit Ezechiel⁵ animalibus ceteris evangelicis transvolantem, beati Ioannis videlicet Apostoli et Evangelistae, qui, sacramenti huius rem gestam narrans et ordinem, in evangelio suo dixit⁶: „Ad Iesum autem quum venissent, ut viderent eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit⁷ sanguis et aqua. Et qui vidit, testimonium perhibuit, et verum est testimonium eius, et ille scit, quia vera dicit, ut et vos creditis.“ Nos igitur, ad tam praeclarum testimonium ac sanctorum Patrum et doctorum communem sententiam apostolicae considerationis, (ad quam duntaxat haec⁸ declarare pertinet,) aciem convertentes, sacro approbante concilio declaramus, praedictum Apostolum et Evangelistam Ioannem rectum in praemissis factae rei ordinem tenuisse, narrando, quod Christo iam mortuo unus militum lancea latus eius aperuit⁹. §. 1. Porro doctrinam omnem¹⁰ seu positionem¹¹, temere asserentem aut vertentem in dubium, quod substantia animae rationalis seu intellectivae vere ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam ac veritati catholicae fidei inimicam praedicto sacro approbante concilio reprobamus, diffinientes, ut cunctis nota sit fidei sinceram veritas, ac praeccludatur universis erroribus aditus, ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere seu tenere pertinaciter praesumpserit, quod anima rationalis

seu intellectiva non sit forma corporis humani per se et essentialiter, tanquam haereticus sit censendus. §. 2. Ad hoc baptisma unicum baptizatos omnes in Christo regenerans est, (sicut unus Deus ac fides unica,) ab omnibus fideliter confitendum, quod celebratum in aqua in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, credimus esse tam adultis quam parvulis communiter perfectum remedium ad salutem. §. 3. Verum, quia, quantum ad effectum baptismi in parvulis, reperiuntur doctores quidam theologi opiniones contrarias habuisse, quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri, alii e contra asserentibus, quod et culpa eisdem^{12*} in baptismo remittitur¹³, et¹⁴ virtutes ac informans gratia infunduntur quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum: nos autem^{15*}, attendentes generalem efficaciam mortis Christi, (quae per baptisma applicatur¹⁶ pariter omnibus baptizatis,) opinionem secundam, (quae dicit, tam parvulis quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam et virtutes,) tanquam probabilior, et dictis sanctorum ac doctorum modernorum theologiae magis consonam et concordem, sacro approbante concilio duximus¹⁷ eligendam.

TITULUS II.

DE RESCRIPTIS.

CAP. I.

Maiores praelatus pro membris suis, etiamsi sunt de mensa, reum convenire non potest per rescriptum apostolicum, nisi ubi possent administratores membrorum. Contra factus in expensis et interesse punitur, et processus est irritus. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Abbatibus aut alii religiosi, quibuslibet administrationibus praesidentes, occasione prioratum seu aliorum locorum subditorum eisdem nullum auctoritate sedis apostolicae literarum vel legatorum ipsius quomodolibet valeant convenire, nisi ubi et coram quibus prioratum et locorum ipsorum prioribus aut aliis gubernatoribus hoc liceret. Nec occasione locorum ad mensas pertinentium eorumdem alii ipsis super hoc liceat, quam si loca ipsa sic² praemissa speciales sub eis gubernatores haberent. Si quis autem aliquem contra haec^{3*} vexare praesumpserit: in expensis sibi et interesse per iudicem, coram quo vexatio fiet huiusmodi, condemnetur, omnisque processus contra praemissa habitus sit irritus ipso iure^{4*}.

CAP. II.

Principalis officialis episcopi et prior conventuali, licet obedientiaris, delegari possunt a Papa, officialis vero foraneus vel prior claustralis non. Ioann. Andr.

Idem in¹ eodem.

Etsi principalis officialis episcopi, aut religiosus conventualem obtinens prioratum, (quamvis ad prioratum eundem prior non consueverit per electionem assumi,) a sede apostolica vel legato eiusdem dari valeat delegatus: in officiali tamen foraneo, aut religioso monasterii sui² priore claustrali, nequaquam hoc volumus observari.

Lib. I. Tit. I. Cap. un. 1) inser. deest: E: inscriptiones ubicunque desunt: B 2) testante: BCD 3) Rom. V, 14. 4) respondetur: A: responderet al. responderet: H 5) Ezech. I. 6) Ioan. XIX, 33 sq. 7) exiverunt: A 8) hoc: ABCDH 9) add.: textum vero b. Matthaei apostoli et evangelistae, qui in aliquibus libris antiquis dicitur inveniri, et sub alio ordine hoc narrare, dicimus per anticipationem debere intelligi et exponi: ADEFG; — cf. Ioan. Andr. ad r. Aperiatur: Sequatur in constitutione concilii etiam correcte et in audientia publicata, ut dixi in prooemio, quod textus Matthaei, qui dicebatur in quibusdam libris antiquis sub alio ordine hoc narrare per anticipationem intelligi et exponi debebat.

Et hoc removit Ioannes forte ex eo, quod ille textus in Matthaeo communiter non habetur. cf. Prolegom. p. LXII. 10) communem: BH 11) praepositionem: B: expositionem: D 12) ipsis: Codd. coll. 13) remittatur: AB 14) ac virt. et: ABCDEFG 15) aut.: deest: ABCEFGH 16) add.: alias ampliatur: B 17) dicimus: EGH
Tit. II. Cap. I. 1) in c. Vienn.: deest: BC 2) sicut: ABCF 3) hoc: Codd. coll. 4) add.: nisi ad id expressus partium accedat assensus: ABDF; — cf. Ed. Rom. in margine
Cap. II. 1) in eod.: deest: CF 2) sive: C: deest: B

CAP. III.

Brevius non potest sumari.

Idem in eodem¹.

Auditor, in Romana curia deputatus a nobis, de beneficio, quod pronuntiabit alicui de iure fore debitum, poterit sibi absque commissione alia, ut evitetur² circuitus, providere.

CAP. IV.

Expectans beneficium perdit gratiam, si consequitur aliud, quod cum illo, quod expectat, de iure tenere non potest. Ioann. Andr.

Idem¹.

Gratiae, ut de dignitate vel beneficio curato tibi provideatur, renunciare videris, si ante ademptionem eiusdem aliud beneficium pacifice assequaris, quod simul de iure cum dignitate vel beneficio, virtute dictae gratiae tibi debito, retinere non posses, licet illud resignaveris aut² sis resignare paratus.

CAP. V.

Gratia super vacaturo non comprehendit beneficium, post datam in substantia creatum. H. d. Io. de Imol.

Idem.

Literas nostras, super conferendo tibi beneficio vacaturo directas, ad beneficium, post datam ipsarum creatum, statuimus non extendi.

TITULUS III.

DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

Religiosus eligi non potest ad praelaturam non episcopalem alterius religionis vel habitus; si contra fiat, est irritum. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quum rationi non congruat, ut homines disparis professionis vel habitus simul in eisdem monasteriis socientur: prohibemus, ne religiosus aliquis in abbatem vel praelatum alterius religionis vel habitus de cetero eligatur. Quodsi secus actum exstiterit: sit eo ipso irritum et inane. Per hoc autem, quin religiosus in episcopum saecularis vel cuiuslibet regularis ecclesiae licite possit eligi, non intendimus prohibere.

CAP. II.

Coetus cardinalium sede vacante iurisdictionem papalem non exercet, nisi in quantum permittit concilium Lugdunense; nec illud vel eius partem alterare potest. Ioann. Andr. — §. 1. Officium camerarii vel poenitentiariorum Papae durat eo mortuo. Qui si deficiant, poterit coetus cardinalium pro tempore vacationis alios subrogare. Ioann. Andr. — §. 2. Determinat, dioecesim intelligi id, quod in concilio dicitur de territorio et districtu. Statuit, moriente Papa extra curiam, ipsius electionem fieri debere in loco, ubi erat causarum et literarum audientia, licet suspensa; nisi prius ordinatum esset de curia transferenda. Ioann. Andr. — §. 3. Providet casu, quo contingeret cardinales omnes exire conclave. — §. 4. Statuit, cardinales per exceptionem excommunicationis, suspensionis vel interdicti ab electione non repelli. Ioann. Andr. — §. 5. Electos et alios, qui mittere vel ire tenentur ad curiam, adstringit ad id sede vacante. H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Ne Romani electioni Pontificis indeterminata opinionum diversitas aliquod possit obstaculum vel dilationem afferre: nos, inter cetera praecipue attendentes, quod lex superioris per inferiorem tolli non potest, opinionem adstruere, sicut¹ accepimus satagentem, quod constitutio felicitis recordationis Gregorii Papae X. praedecessoris nostri, circa electionem praefatam edita in concilio Lugdunensi², per coetum cardinalium Romanae ecclesiae ipsa vacante modificari possit, corrigi vel immutari³, aut quicquam ei detrahi sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam seu aliquam eius partem, aut eidem etiam renunciari per eum, tanquam veritati non consonam de fratrum nostrorum consilio reprobamus, irritum nihilominus et inane decernentes, quicquid potestatis aut iurisdictionis, ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis, (nisi quatenus in constitutione praedicta permittitur,) coetus ipse duxerit eadem vacante ecclesia exercendum. §. 1. Eo tamen proviso, quod, si eiusdem ecclesiae camerarium, aut maiorem vel aliquos alios ex

poenitentiariis, (quorum officium per obitum eiusdem Pontificis nolumus exspirare,) per mortem vel alias deficere quovis modo contingat, valeat idem coetus ad⁴ tempus vacationis huiusmodi pro numero deficientium, vel ampliori etiam, quantum ad poenitentiarios, si hoc eidem coetui concorditer expedire videbitur, alios subrogare. §. 2. Sane, quum iuxta constitutionem praedictam, Papa extra civitatem, in qua cum sua erat curia, moriente, in civitate, in cuius districtu seu territorio moritur, sit regulariter successoris electio celebranda: districtus seu territorii nomine dioecesim hoc casu intelligendam fore censemus, eo tamen adiecto, quod, si, in certo loco causarum et literarum apostolicarum audientia remanente, Papam alibi mori contingat, non ibi, sed ubi praedicta fuerit audientia, memorata electio celebratur, etiamsi eadem audientia tempore mortis huius vacare noscatur; nisi forsitan ante mortem eandem ordinatum esset per Papam de curia transferenda, quo casu servetur provisio constitutionis praedictae. §. 3. Porro, si Romano non electo Pontifice cardinales omnes simul vel successive (quod absit) exire contingeret⁵ conclave deputatum eisdem: hi, ad quos pertinet executio constitutionis praedictae, illos ex ipsis, quibus infirmitas corporis aut nota debilitas excusationem non dabit, idem conclave, quam cito poterunt, reintrare compellant, poenas in dicta constitutione contentas, nisi hoc fecerint, incursum. Cardinales autem huiusmodi conclave reintrantes ad electionem iam dictam procedant, et alias constitutionem praefatam observent secundum statum, in quo erant in eodem conclavi, quando ipsum, ut praemittitur, exiverunt. §. 4. Ceterum, ut circa electionem praedictam eo magis vitentur dissensiones et schismata, quo minor eligentibus aderit dissidendi facultas: decernimus, ut nullus cardinalium⁶ cuiuslibet excommunicationis suspensionis aut interdicti praetextu a dicta valeat electione repelli, iuribus aliis circa electionem eandem hactenus editis plene in suo robore duraturis. §. 5. Verum, quia tam ex provisio remediis quam ex orationibus ad Deum super huius⁷ negotio effundendis, quod breviter huiusmodi celebratur electio, praesumendum est probabiliter et sperandum: statuimus, ut electi et alii, qui ex quacunque causa ad sedem apostolicam venire vel mittere sunt adstricti, ad ipsam, quum vacat, ac si non vacaret, venire vel mittere teneantur.

CAP. III.

Primo ponit formam, secundum quam appellans appellationem intimat appellato, ut per ipsam causa beneficialis ad curiam devolvatur. Secundo providet, quum appellatus vel ipsius specialis procurator nequit haberi. Tertio providet, quum per metum appellati vel suorum intimatio fieri non potest. Quarto vitiat intimationem aliter factam. Quinto prorogat hunc modum intimandi ad alios casus. H. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Causam electionis, postulationis seu provisionis per appellationem, ab ipsa vel occasione ipsius ad sedem apostolicam emissam, tunc demum ad sedem eandem devolvi censemus, quum in appellati aut procuratoris eiusdem, in ipsa causa specialiter constituti, praesentia interposita fuerit, aut eorum alteri infra mensem ab interpositione ipsius, vel saltem post lapsum eiusdem mensis, (quam cito commode fieri poterit,) legitime intimata, porrecto² videlicet sibi sub scriptura authentica vel perlecto illius tenore, et copia modo consimili, si petita fuerint³, inde facta. Quodsi forsitan appellatum abesse, et procuratorem talem non inveniri contingat: in domo, quam ipse appellatus habitare communiter consuevit, vel (si domus eadem in remotis existat,) in ecclesia cathedrali, in cuius civitate vel dioecesi consistit beneficium, et nihilominus utroque casu in ecclesia vel beneficio, de quo agitur, volumus appellationem huiusmodi publicari, ac de ipsa, quandocumque petitum fuerit, copiam modo praemisso fieri appellato. Verum, si propter appellati aut suorum metum vel potentiam intimatio fieri nequeat, (ut praefertur:) appellationem eandem in loco aliquo⁴ publico sic solenniter volumus publicari, quod ad appellati seu⁵ eius procuratoris notitiam possit verisimiliter pervenire. Intimatio vero aliter facta omni careat iuris effectu. Nec causa per appellationem eandem ad sedem censeatur devoluta praedictam, nisi ad appellatum eius plena et certa

Tit. II. Cap. III. 1) in eod.: *deest: CEFQ* 2) vitetur: *Codd. coll.*Cap. IV. 1) *add.: in eodem: AG* 2) vel: *BD*Tit. III. Cap. I. 1) in ... *Vien.: deest: F*Cap. II. 1) et sicut: *AD* 2) c. 3. h. t. in VIto (1, 6.) 3) mutari:*Codd. coll.* 4) quantum ad: *AB* 5) contigerit: *ABCDEFGQ* 6) ex car-dinalibus: *BCDEFGH* 7) hoc eius: *BCDEH*; huiusve: *F*Cap. III. 1) *add.: in eodem: A* 2) porrecta: *BD* 3) fuerit: *Codd.**coll.* 4) alio: *BC* 5) vel: *ib.*

notitia infra tempus praedictum aliter pervenisset. Idem quoque in aliis⁶ casibus observari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda.

CAP. IV.

Decretalis Ut circa locum non habet, quum appellans ius suum vel ecclesiae directe prosequitur, sed quum in formam vel personas opponit crimina vel defectus; quorum circumstantias si non specificat, super illis non auditur, etiamsi turet, illas didicisse de novo. Nec etiam in eadem causa super illis auditur alius non appellans, et prosequens commune, non proprium interesse; potest tamen assistere appellanti. Appellans, qui non servat formam, etiamsi appellationi renunciat, per viam querelae non prosequitur obiecta, nec etiam alia, nisi in casibus exceptis. Omissio formae licet appellanti a probatione repellat: non tamen infirmit probationem, super his legitime factam adversarii confessione vel aliter. H. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Constitutionem „Ut circa,“ editam in concilio Lugdunensi², locum decernimus non habere, quando quae opponuntur directe respiciunt ius ecclesiae vel opponentis personae, sed tantum ubi per competitorum vel oppositorum quemlibet appellanti in formam aut personas³ defectus vel crimina opponuntur. Ceterum quum circa crimina vel defectus debitam circumstantiarum specificationem praedictus omittit⁴ appellans, non est postmodum in prosecutione negotii super his audiendus, etiamsi circumstantias huiusmodi vel probationes earum per iuramentum asserat ad se pervenisse de novo. Sane, si quis, cuius interest, ab electione, postulatione⁵ vel⁶ provisione duxerit appellandum, opponendo crimina vel defectus, forma dictae constitutionis omissa: eodem postmodum appellationem huiusmodi prosequente, alius superveniens non appellans contra appellatum in eadem causa principaliter admitti non debet pro interesse communi eosdem articulos prosequendo, licet appellanti possit assistere, ne colludat; non tamen ei propter hoc prosecutionem interesse proprii denegamus. Insuper, si appellans ab electione, postulatione⁷ vel provisione per viam querelae simplicis causam agat, vel eam appellato agente defendat: repellitur ab obiectibus⁸ in appellatione sua expressis et aliis, nisi constiterit, ipsum formam servasse praedictam, praeterquam in casibus in constitutione praemissa exceptis, etiamsi appellationem suam non prosequatur, nec exhibeat, et illa⁹ se asserat nolle uti, dum tamen de ipsa coram iudice fiat fides, quia per ipsam ius repellendi eundem adversario est quaesitum. Illis vero constitutionis formae omissio, licet appellanti ab obiectibus in formam electionis vel personas eligentium vel electi propositis vel¹⁰ proponendis et eorum facienda probatione repellat; probationem tamen factam super his per adversarii confessionem, vel alias legitime, non infirmit.

CAP. V.

Sine speciali licentia Papae nullus providere potest ecclesiae cathedrali, clero carenti et populo Christiano. Religiosus per praelatum licentiarum non debet, ut tali provisioni consentiat. Consentiens, etiamsi fuerit consecratus, priori praelato subiacet, nec in episcopum recipitur, nec ad aliquem honorem promovetur. Quae contra fiunt irrita decernit. Ioann. Andr.

Idem¹.

In plerisque ecclesiis nedom (quod dolentes referimus) praesidio facultatum privatis, sed et clero² carentibus et populo Christiano, multos frequenter et religiosos praesertim improvida superiorum provisio ad pontificatus assumit honorem, qui nec, ut expediret, prodesse, nec praesesse, ut deceret, valentes, instabilitate vagationis et mendicitatis opprobrio serenitatem pontificalis obnubilant dignitatis. Volentes igitur contra temeritatem tam faciendum, quam ut frequentius recipientium provisiones huiusmodi providere, de consilio fratrum nostrorum statuimus, ut nullus de cetero, quantacunque dignitate praepollens, nisi speciali super hoc auctoritate sedis apostolicae fulciatur, de pastore provideat cathedrali ecclesiae, sibi qualitercunque subiectae, quae clero³ careat et subditis Christianis, nullusque religiosus a suo unquam quod provisioni tali consentiat, licentietur praelato. Quodsi licentiatum etiam huiusmodi provisioni consenserit, et in episcopum se fecerit ut permiserit consecrari: in episcopali nullatenus recipiatur

honore, sed in tantae ambitionis poenam sub religionis aut monasterii sui praelato semper sic degat humilis iaceatque prostratus, quod nullus eidem in religione sua vel extra ad gradum honoris vel administrationis cuiuslibet sit adscensus. Nos enim, quicquid contra praemissa vel aliquid praemissorum contigerit attentari, irritum esse decernimus⁴ et inane, contraria quacunque consuetudine non obstante. Sane circa praefatas ecclesias praemissa sic specialiter providenda decernimus⁵, quod circa provisionem quarumlibet aliarum facultatem superiorum nec coarctare intendimus, nec ultra iuris communis limites ampliari.

CAP. VI.

Capitulum Quorundam quoad discordiam et minoritatem numeri, intelligitur quoad voces facti, non secundum iuris fictionem. H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Quod circa religiosorum electiones super discordia et minoritate numeri Bonifaciana constitutione cavetur, de discordia et numeri minoritate, quae in facto, non in fictione vel iuris effectu consistunt¹, debere intelligi declaramus.

CAP. VII.

Emolumentum ex iurisdictione, sigillo curiae vel alias pertinens ad praelatum cathedralis ecclesiae vel collegiatae, ea vacante, non obstante consuetudine, deductis expensis reservandum est successoribus, nisi tunc certa dignitati competat iurisdictione cum ipsius emolumento. Ioann. Andr.

Idem.

Statutum¹ super bonis, a praelatis cathedralium regularium et collegiarum ecclesiarum dimissis, aut obvenientibus tempore vacationis earum, futuris successoribus fideliter reservandis editum, locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex iurisdictione, et sigillo curiae ecclesiasticae vel saecularis aut alias undecunque, quod ad praelatos, ecclesiis non vacantibus, pertineret, consuetudine qualibet contraria non obstante, ita tamen, quod in istis et similibus² rationabiles deducantur expensae. Ceterum ad singulares personas, ad quas ratione dignitatum, quas obtinent, iurisdictione cum eius emolumento devolvitur sede vacante, de consuetudine, privilegio vel iure alio speciali nolumus praesentem constitutionem extendi.

CAP. VIII.

Concessio licentiae generalis, religioso de consentiendo electioni factae vel fiendae, non valet. Ioann. de Imol.

Idem.

Quum concessa religioso a superiore suo licentia, ut electioni vel provisioni, si quam de ipso contigerit fieri, suum dare possit assensum, ambitionis vitio viam parat: nullius eam existere volumus firmitatis.

TITULUS IV.
DE RENUNCIATIONE.

CAP. UN.

Renunciatio dignitatis vel beneficii, facta per procuratorem ad hoc constitutum, tenet, licet prius procurator fuerit revocatus, ipso tamen et superiore, cui fiebat cessio, ignorante; nisi per malitiam ipsorum vel aliorum revocatio ipsis fuerit occultata. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quum illusio et variatio in personis ecclesiasticis maxime sint vitandae, praesenti constitutione sancimus, ut, si quis ad cedendum pontificali aut alii cuilibet dignitati vel beneficio procuratorem sponte ac libere constituerit, et ipsum ignorantem postmodum duxerit quomodolibet revocandum, teneat cessio facta per eum, antequam ad ipsius vel illius, in cuius manibus cessio fuerat facienda, notitiam revocatio huiusmodi sit deducta; nisi forte per ipsos aut alios malitiose factum fuerit, quo minus ad eos vel eorum alterum ante cessionem potuerit revocatio pervenisse.

Tit. III. Cap. III. 6) al. iudicialibus (add.: actis) et appellationibus et aliis: AD

Cap. IV. 1) add.: in eodem: F 2) c. 4. h. t. in VIto (1, 6.) 3) in per.: BCD 4) emittat: A; omittat: D; omiserit: B 5) add.: vel: A; deest: D 6) vel: deest: BE; seu: F 7) post.: deest: BF 8) obiectio- nibus: BCD 9) ille: AD 10) et: ABCDEFG

Cap. V. 1) add.: in eodem: FH 2) titulo: A 3) titulo: ib. 4) de- crevimus: AB 5) decrevimus: ib.

Cap. VI. 1) constant: ABD

Cap. VII. 1) cf. c. 40. h. t. in VIto (1, 6.) 2) in sim.: ACD

Tit. IV. Cap. un. 1) Idem: A; in C. Vienn.: deest: DEG

TITULUS V.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRAELATORUM.

CAP. UN.

Si praelati regulares non conferunt infra sex menses prioratus, administrationes et ecclesias vacantes, quae non sunt de mensa, sed solent speciales licet obedientiariorum rectores habere: dioecesani auctoritate sua, vel apostolica, si sint exempta, conferunt illa personis, quibus per praelatos fuerant conferenda. Nec permittunt, illa applicari mensis praelatorum, vel pensionibus gravari. Declarantur etiam decret. libr. VI. de offic. ordin. Praesenti, et de praebend. Quum singula in talibus prioratibus et ecclesiis locum habere. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quia regulares praelati prioratus, ecclesias, administrationes aut quaevis alia beneficia, ad eorum dispositionem spectantia, quum vacant, interdum committere negligunt vel conferre infra tempus in Lateranensi concilio constitutum: dioecesani locorum in non exemptis suis, in exemptis vero apostolica auctoritate negligentiam super hoc suppleant eorundem, prioratus, ecclesias, administrationes et beneficia huiusmodi, illa videlicet, quae consueverunt per saeculares clericos gubernari, saecularibus clericis, alia vero, quae religiosis duntaxat committi sunt solita vel conferri, religiosis monasteriorum, quorum praelati huiusmodi negligentes fuerint, conferendo. Eadem quoque auctoritate dioecesani suffulti nullo modo permittant, quod iidem praelati prioratus, ecclesias², administrationes aut beneficia huiusmodi applicant mensis suis, pensionesve novas eis imponant, aut veteres augeant, sive quae³ ipsis de novo impositae, sive auctae solvantur. Praemissa vero de prioratibus, ecclesiis⁴, administrationibus et beneficiis intelligimus, quae non sunt de mensa praelatorum ipsorum, sed speciales priores, administratores seu rectores consueverunt habere, licet priores seu administratores huiusmodi libere possint ad claustrum, quum oportuerit, revocari. In quibus etiam constitutionem⁵ Bonifacii Papae VIII. praedecessoris nostri, bona beneficiorum vacantium occupari a praelatis vel aliis prohibentem, ac nihilominus in prioratibus huiusmodi et ecclesiis illud Bonifacii eiusdem statutum⁶, quod religiosum quemcumque pluribus praeesse prohibet prioratibus aut ecclesiis curam animarum habentibus, etiamsi cura ipsa non per eum, sed per alium habeat exerceri, locum sibi censuimus vendicare, licet etiam eisdem prioratibus cura non imminet supra dicta.

TITULUS VI.

DE AETATE ET QUALITATE, ET¹ ORDINE PRAEFICIENDORUM.

CAP. I.

Dioecesani servare debent, et a suis subditis servari facere iura, loquentia de qualitate personarum praeficiendarum ecclesiis. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quum ecclesiae quibus praeficiuntur personae minus idoneae scientia, moribus vel aetate, gravia propter hoc, ut² docet experientia, nonnunquam perferant in spiritualibus et temporalibus detrimenta: nos, volentes per locorum dioecesanos, quibus ratione officii hoc competit, praecipue super hoc diligentius praecaveri, eis districte iniungimus, ut ipsi statuta canonica, quae super praeficiendis personis in huiusmodi ecclesiis hactenus emanarunt, diligentius per se ipsos observent, et faciant a suis subditis inviolabiliter observari, si divinam offensam et sedis apostolicae debitam vitare voluerint ultionem.

CAP. II.

In capitulo cathedralis ecclesiae vel collegatae vocem non habet, qui non est subdiaconus. Habens beneficium, cui annexus est ordo, post annum, nisi prius, impedimento cessante, promoveatur ad illum, in capitulo vocem non habet, donec fuerit ordinatus, et interim perdit distributionem dimittendam. Ioann. Andr.

Idem¹.

Ut ii, qui divinis in cathedralibus vel collegiatis sae-

cularibus ecclesiis, sunt mancipati officii, vel mancipabuntur in posterum, ad suscipiendos² sacros ordines propensius inducantur: statuimus, ut nullus de cetero in huiusmodi ecclesiis vocem in capitulo habeat, (etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur,) nisi saltem in subdiaconatus ordine constitutus. Illi vero, qui dignitates, personatus, officia vel praebendas, quibus certi ordines sunt annexi, pacifice nunc obtinent in eisdem ecclesiis, vel obtinuerint in futurum, nisi, iusto impedimento cessante, ad huiusmodi ordines se promoveri fecerint infra annum, extunc, donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in capitulo habeant earundem. Ipsisque distributionum, quae dantur his, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur, non obstantibus quibuslibet³ consuetudinibus vel statutis, poenis aliis, quae contra tales, promoveri ad ordines recusantes, statuuntur in iure, nihilominus in suo robore permansuris.

CAP. III.

In XVIII. anno ad subdiaconatum, in XX. ad diaconatum in XXV. ad presbyteratum potest quis libere promoveri. H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Generalem ecclesiae observantiam volentes antiquis iuribus in hac parte praeferrere, decernimus¹, ut, alio non obstante impedimento²* canonico, possit quis libere in decimo octavo ad subdiaconatum, in vigesimo ad diaconatum, et in vigesimo quinto aetatis suae anno ad presbyteratus ordines promoveri.

TITULUS VII.

DE OFFICIO VICARII.

CAP. UN.

Iura, loquentia de ecclesiis curatis, locum habent quoad tria in vicariis perpetuis ecclesiarum parochialium. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quae de ecclesiis, curam animarum habentibus, per receptionem aliarum similium amittendis², ac de ipsarum rectoribus promovendis ad sacerdotium, et de³* eorum aetate a iure statuta noscuntur, in perpetuis ecclesiarum parochialium vicariis et assumptis ad eas volumus observari.

TITULUS VIII.

DE OFFICIO ET POTESTATE IUDICIS DELEGATI.

CAP. UN.

Iudex ad receptionem testium in civili, et executor ad providendum certae personae, cognitione praemissa a Papa deputati, licite subdelegant.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Iudices super receptione testium in causa civili, nec non executores ad providendum aliquibus, si per inquisitionem sollertem eos esse vitae laudabilis et conversationis honestae repererint, a sede apostolica deputati, aliis possint committere licite vices suas.

TITULUS IX.

DE OFFICIO IUDICIS¹ ORDINARI.

CAP. I.

Episcopi ita debent corrigere clericorum excessus, quod metu poenae ipsi arceantur, et alii pertimescant. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Ut clericorum audacia, qui, praetextu privilegii clericalis ordinis²* impunitatem excessum obtinere sperantes, nonnulla multoties committunt enormia, per quae nimirum diffamatur ecclesia, et scandala gravia in populo generantur, potissime quum talia per episcopos, ad quos horum spectat correctio, deferantur³ ut plurimum incorrecta, propensius

Tit. V. Cap. un. 1) Idem: A; in Conc. Vienn.: deest: E 2) et: AB; deest: C 3) quod: B 4) et: AB 5) c. 9. in VIto de off. ord. (1, 16.) 6) c. 32. de praeb. ib. (3, 4.)

Tit. VI. 1) et... praef.: deest: B; et ord.: deest: F

Cap. I. 1) Idem: A; in C. Vienn.: deest: G 2) prout: Codd. coll.

Cap. II. 1) add.: in eodem: EH 2) recipiendos: AC; recipiendum: B; suscipiendum: F 3) quibuscumque: AB

Cap. III. 1) decrevimus: AE 2) impedi.: deest: Codd. coll.

Tit. VII. Cap. un. 1) Idem: AC; in C. Vien.: deest: E 2) dimittendis: AB 3) de: deest: Codd. coll.

Tit. VIII. Cap. un. 1) inscr.: deest: A; in C. Vienn.: deest: CDEFG

Tit. IX. 1) iud.: deest: CDF

Cap. I. 1) Idem: F; Idem in eodem: A; in Conc. Vienn.: deest: C 2) pro: deest: ABCEFGH 3) deserantur: CDEFGH; differantur: B

compescatur⁴: eisdem episcopis districte iniungimus, quatenus sic circa correctionem clericorum huiusmodi vigilanter intendant, et diligenter sui officii debitum exsequantur, quod et⁵* iidem clerici metu poenae a suis arceantur insolentibus, et alii, eorum exemplo perterriti, prosilire ad similia merito pertimescant.

CAP. II.

Valet collatio beneficii, facta a collatore quolibet citra legatum apostolicum, non facta mentione de beneficio, quod prius habebat is, cui fit. H. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Etsi ab apostolicae sedis² legato de beneficio collatio beneficium aliud obtinenti non valeat, nisi de illo, quod obtinet, facta fuerit mentio specialis: in aliis tamen quibuslibet collationem beneficiorum habentibus hoc nolumus³ observari.

TITULUS X.
DE PROCURATORIBUS.

CAP. I.

Qui sciens sine protestatione recipit instrumentum vel literas suae procuratoris, quibus constituens pro ipso cavebat, super inclusis in procuratorio dominum defendere cogitur. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Instrumento vel literis, quibus te aliquis in causis suis procuratorem constituens pro te debito modo cavit, simpliciter, nulla facta protestatione, a te scienter receptis, non potes postea recusare defensionem illius; immo cogi poteris ipsum defendere in omnibus causis et negotiis, ad quae praedicta instrumenta seu literae se extendunt, quum per haec²* ad omnia tuum praestitisse videaris assensum.

CAP. II.

Procurator, habens mandatum iurandi et omnia faciendi, quae requirunt speciale mandatum, contra electum vel provisum opponere non potest crimina vel defectus. Ioann. Andr.

Idem.

Non potest procurator, ad agendum vel¹* defendendum, iurandumque de calumnia et veritate² dicenda, et generaliter ad omnia³* alia, quae speciale mandatum exigunt, consti-

tutus, nisi alii super hoc in mandatis habeat, opponere in personam electi seu⁴ eius, cui est provisio facienda vel facta, crimina vel defectus, quum sub generalitate tali graviora non veniant vel maiora, quam in ipso procuratorio sint expressa.

CAP. III.

Religiosus etiam pro conreligioso, nisi pro consorte eiusdem litis, non potest procurator constitui sine licentia superioris, nec etiam alium constituere nec substituere, licet hoc habeat in mandatis. Ioann. Andr.

Idem.

Religiosus procurator, etsi¹ per alium religiosum sui vel alterius monasterii fuerit² constitutus, sicut non potest sine sui superioris licentia procuratoris officium suscipere, nisi pro suo in eadem lite consorte: ita non potest alium procuratorem constituere seu substituere, etiamsi per constituentem hoc sibi expresse fuerit commissum.

CAP. IV.

Per obitum rectoris ecclesiae revocatur procurator, ab eo pro ecclesia constitutus, etiam quoad negotia iam coepta.

Idem.

Procuratorem, a praelato, rectore vel alio quolibet pro ecclesia sua vel beneficio constitutum, per mortem constituentis revocari censemus etiam quoad negotia iam incepta, et causas, in quibus per ipsum lis fuerit ante mortem huiusmodi contestata.

TITULUS XI.
DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

CAP. UN.

Ecclesia, probans se laesam per lapsum temporis, ad illud tempus tantum restituitur, et infra quadriennium a tempore laesionis.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Ab ecclesia adversus lapsum temporis, in quo se laesam affirmat, in integrum restitutio peti potest, et causa restitutionis huiusmodi finiri debet infra quadriennium continuum a tempore laesionis, etiamsi minus quadriennio tempus laesionis exsistat. Sed non fiet² restitutio, nisi ad tantum tempus, quantum se laesam fore probabit.

Tit. IX. Cap. I. 4) compescantur: AFG 5) et: deest: Codd. coll.
Cap. II. 1) add.: in eodem: AH, Clem. V. in Conc. Vien.: D 2) apostolica sede: BF 3) volumus: AB
Tit. X. Cap. I. 1) Idem: A; inscr.: deest: CEF 2) hoc: Codd. coll.

Cap. II. 1) et: Codd. coll. 2) de ver.: DF 3) omn.: deest: ABCDEFG
4) vel: ABC
Cap. III. 1) etiamsi: BCDEFG 2) fuer.: deest: BDD
Tit. XI. Cap. un. 1) in C. Vienn.: deest: EF; inscr.: deest: A 2) fiat: AEH

LIBER SECUNDUS.

TITULUS I. DE IUDICIIS.

CAP. I.

Constitutio Bonifacii, quae habet, quod citationes, etiam extra dies solennes publice factae de mandato Papae, in audientia litterarum apostolicarum vel papali palatio, affixae ianuis maioris ecclesiae loci, in quo Papa cum curia sua degit, avertent citatum, ac si ad eum personaliter devenissent, restringitur ad eos, qui impediunt, ne ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tute non potest adiri. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Dudum Bonifacius² Papa VIII. praedecessor noster constituit, ut citationes, auctoritate apostolica de personis quibuscunque ac etiam undecunque ad instar edictorum in albo praetoris propositorum, etiam extra dies solennes, in quibus Romani Pontifices³ processus consueverunt facere generales, ipso Papa specialiter et ex certa scientia id mandante factae, in apostolicarum audientia publica litterarum vel in papali palatio, publice postmodum maioris ecclesiae loci, in quo Romanus Pontifex cum sua curia residebit, ianuis affigendae, sic valeant atque arcent citatos post lapsum terminum⁴, quem, considerata distantia locorum, citationibus ipsis apponi convenit⁵ competentem, ac si ad eos personaliter devenissent. Quia vero statutum ipsum rationabiliter editum⁶ propter malitiam temporis tunc instantis nonnullis nimis rigorosum videtur: nos, rigorem ipsum mansuetudine temperantes, idem statutum⁷ et praefatum modum citandi restringimus ad illos tantum, et in illis locum volumus sibi vindicare, qui faciunt, impediunt⁸ vel procurant per se vel per alios quoquo modo, ne ad eos possit citatio pervenire⁹, vel quorum domicilia sive loca non possunt¹⁰ tute libereve adiri. Porro ei, quod circa citationes absentium tam diebus solennibus quam aliis ecclesia Romana diversis ex causis interdum¹¹ facere consuevit, per praesentem constitutionem seu moderationem in nullo volumus derogari.

CAP. II.

In causis etiam pendentibus beneficiis, declinarum, matrimonialibus, et usurarum, et ipsas tangentibus, procedi potest simpliciter et de plano absque iudiciorum strepitu et figura. Ioann. Andr.

Idem¹.

Dispendiosam prorogationem litium, quam interdum ex subtili ordinis iudicarii observatione causarum docet experientia provenire, restringere in subscriptis casibus cupientes, statuimus, ut in causis super electionibus, postulationibus vel provisionibus, aut super dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus, vel praebendis seu quibusvis beneficiis ecclesiasticis, aut super decimis, ad quarum etiam praestationem possunt, qui tenentur ad eas, praemoniti censura ecclesiastica coerceri, nec non super matrimonii vel usuris, et eas quoquo modo tangentibus², ventilandis, procedi valeat de cetero simpliciter et de plano, ac sine strepitu iudicii et figura, volentes non solum ad futura negotia, sed ad praesentia, et adhuc etiam per appellationem pendentia hoc extendi.

TITULUS II. DE FORO COMPETENTI.

CAP. UN.

Concedit concilium certo casu episcopis expulsis a suis sedibus, quod in locis aliarum dioecesium servata forma, quam limitat, possint procedere contra expulsores, consiliarios et fautores, et inter subditos ius dicere. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quamvis sacris canonibus sit generaliter interdictum, ne quis episcopus iurisdictionem in dioecesi exerceat aliena: nos tamen episcopis, qui, a suis sedibus protervia impiorum expulsi, non audent propter metum persequentium in suis civitatibus vel dioecesibus aut earum parte aliqua residere, nec iurisdictionem ad se spectantem per se vel per alium ibi exercere, ne iniuria, in eorum expulsionem ipsorum irrogata ecclesiis, hoc praetextu remaneat impunita, duximus indulgendum, ut in dioecesibus alienis, in civitatibus videlicet vel locis insignibus suis ecclesiis vicinioribus, in quibus poterunt secure morari et iurisdictionem suam libere exercere, possint contra suos expulsores et eorum in hac parte consiliarios et fautores, (dummodo civitates vel² loca huiusmodi eisdem expulsoribus, consiliariis et fautoribus sint secura, et ipsi personaliter vel ad domum, si hoc tute fieri valeat, alioquin publice in ecclesia cathedrali loci vel domicilii eorundem citati fuerint,) libere procedere, prout iustitia suadebit. Si vero dicti episcopi ausi non fuerint huiusmodi suos expulsores, vel eorum consiliarios aut fautores dicto modo citare, vel ipsi malitiose impedimentum praestiterint, ne potuerint sic citari: licitum sit eisdem episcopis, ut expulsores, consiliarios et fautores eosdem diebus aliquibus dominicis vel festivis, quum populus convenerit ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimiliter praesumatur, citent vel citari faciant publice in ecclesiis civitatum vel locorum insignium praedictorum, et procedant deinde contra ipsos³, si citati taliter statuto ipsis preteritorio termino competenti coram eisdem episcopis noluerint comparere, ac si citati legitime alias exstitissent. Eisdem etiam episcopis indulgemus, ut inter suos subditos, (ne ob defectum iustitiae dispendium aliquod patiantur,) possint in dioecesibus alienis, in quibus moram traxerint, (dummodo per se vel per alium hoc in suis propriis dioecesibus facere non audeant vel non possint) iurisdictionem suam omnimodam exercere, ita tamen, quod subditi, qui expulsores vel eorum fautores aut consilarii non fuerint, ultra duas diaetas a fine suae dioecesis non trahantur. Volumus insuper, ut ante omnia a dioecesanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in praemissis, quam si obtinere nequiverint, procedant nihilominus, prout superius est expressum. Sane, si praedicti episcopi asseruerint, se non fuisse ausos praefatos expulsores, consiliarios vel fautores personaliter vel ad domum, aut publice, ut praemittitur, in eorum ecclesia cathedrali citare, vel ipsos malitiose praestitisse impedimentum, ne per eos potuerint sic citari, aut quod in suis dioecesibus iurisdictionem per se vel⁴ per alium contra ipsos exercere nequeunt vel non audent: stari super his volumus assertionibus eorundem, ipsis districtius iniungentes sub interminatione divini iudicii, ne circa praemissa contra conscientiam quicquam mendaciter aut dolose⁵ asserant vel confingant. Eo-

Lib. II. Tit. I. Cap. I. 1) in C. Vienn.: deest: EF; inscr.: deest: A: haec decretalis iam ante Clementinas citata extravagabatur.; Exstat in Cod. Regim. 1771. Cod. Cassel. Ms. iur. fol. 13. 2) Recolendae memoriae Bonif.: Cod. Reg. Cass.; — cf. c. 1. de dol. et cont. in Extrav. comm. (2, 3.) 3) add.: praedecessores nostri: Cod. Cass. 4) termini: ACEGH 5) consuevit: BCD Codd. Reg. Cass. 6) add.: est: Cod. Reg. 7) constitutionem

eandem: Cod. Cass. 8) aut imp.: ABC 9) perveniret (poss.: deest): Cod. Cass. 10) possint: ib. 11) processus interd.: ACD 12) add.: Dat. Lugd. ut supra (ut sup.: deest: Cod. Cass.): Codd. Reg. Cass. Cap. II. 1) add.: in C. Viennensi: EG 2) contingentibus: A Tit. II. Cap. un. 1) Idem: A: inscr.: deest: F; in C. Vienn.: deest: CD 2) et: BE 3) eos: AC 4) aut: ib. 5) malitiose: ABC

rundem autem episcoporum sententias et processus, quos in praemissis casibus in aliis^{6*} dioecesibus duxerint faciendos, denuncient seu denunciari faciant per suas dioeceses convicini episcopi, quum ab eis fuerint requisiti. Per praemissa quoque nullum ex transursu temporis quanticunque, vel alias quoquo modo locorum dioecesanis, vel aliis quibuscunque, iurisdictionem habentibus in locis praemissis, in quibus praedicti⁷ episcopi sic expulsi iurisdictionem, (ut praedicitur,) exercebunt, praedictum generetur.

TITULUS III.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS¹.

CAP. UN.

In causa beneficii, delata etiam per appellationem ad curiam, utraque pars potest petitorium et possessorium intentare. Et ante causae conclusionem potest spoliatus, suspensus petitorio suo vel adversarii, possessorium prosequi. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Causa beneficii per appellationem ad sedem apostolicam legitime devoluta, tam appellanti quam appellato licere decernimus² nedum petitorium, sed et possessorium intentare, et in spoliantis odium ante causae conclusionem suspendere petitorium, a se et ab adversario intentatum, in solo possessorio procedendo.

TITULUS IV.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

CAP. UN.

Appellans ante diffinitivam, etiam a diffinitiva, lata eo absente, citato vel non, appellare potest, nisi prima appellatio fuerit frivola manifeste, quo casu non appellat tanquam manifestus contumax. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Si ante diffinitivam sententiam a iudice quis appellando recedat, et iudex, suae appellationi non deferens, eo citato, vel etiam non citato, ulterius in causa procedens, contra ipsum etiam absentem sententiam diffinitivam promulget; poterit idem appellans a dicta sententia infra tempus debitum appellare: nisi eius prima appellatio esset frivola manifeste.

TITULUS V.

UT LITE PENDENTE NIL INNOVETUR.

CAP. I.

Si duo litigantes super beneficio moriantur, sive uterque in curia, vel solus possidens, vel neutro possidente, alter tantum, altero alibi moriente: ad Papam, et in conversis casibus ad ordinarium spectat collatio, si ad alterum beneficium pertinebat. Si autem alter tantum moritur, si superstes, vel alius, cuius intersit, litem prosequitur: ex futuro eventu apparebit, ad quem collatio spectat. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Si duobus in Romana curia super beneficio sibi collato litigantibus, in eadem curia mori contingat utrumque: collationem huiusmodi beneficii ad Romanum Pontificem, si vero extra dictam curiam, ad ordinarium decernimus² pertinere, nisi forsitan alius ab eis in dicto beneficio ius haberet. Quod si unum in dicta curia, alterum vero extra mori contingat, si moriens in curia beneficium possidebat: ad Romanum Pontificem, si vero alius, ad ordinarium pertineat collatio supra dicta. Neutro autem ipsorum beneficium possidente, erit Romanus Pontifex propter auctoritatis praerogativam in collatione huiusmodi praefendus. Si vero alter tantummodo, sive possessor sive petitor, decedat, si superstes, vel alius, cuius intersit, causam nihilominus prosequatur, (quum interim beneficium de iure conferri non possit,) ad quem collatio eius pertineat, futurus declarabit eventus. Nam si ad defunctum pertinuisse beneficium fuerit declaratum: pertinet ad Papam, si ille in curia, vel ad ordinarium, si extra

curiam sit defunctus. Quodsi ad neutrum illud spectasse constiterit: ad ordinarium collatio pertinebit, salva tamen in praemissis omnibus Romani Pontificis potestate, ad quem ecclesiarum, personatum, dignitatum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plena et libera dispositio ex suae potestatis plenitudine noscitur pertinere.

CAP. II.

Lis dicitur pendere quoad hoc, ut nihil debeat innovari, quum citatio legitime pervenit ad partem, vel per eam stetit, quo minus perveniret, cum tali expressione, quod potuit instrui super quo conveniatur. Ioann. Andr.

Idem.

Quum, lite pendente nihil debeat innovari, litem quoad hoc pendere censemus, postquam a iudice competenti in ea citatio emanavit, et ad partem citatam pervenit, vel per eam factum fuit, quo minus ad eius notitiam perveniret; dum tamen in citatione praedicta talia sint expressa, per quae plene possit instrui, super quibus in iudicio convenitur.

TITULUS VI.

DE SEQUESTRATIONE POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.

CAP. UN.

Si super beneficio contra ipsius possessorem, qui triennio non possedit, in petitorio vel possessorio una diffinitiva fortur in curia, etiamsi nulla fore dicitur, ipsius beneficii sequestratio per loci ordinarium fieri debet, quam impediens, vel sequestratos fructus occupans, excommunicatus est. Et si est de litigantibus, cadit a iure suo, et recipit pendentia. Ioann. Andr.

Idem¹.

Ad compescendas litigantium malitias diffinimus, ut una contra possessorem diffinitiva sententia super beneficio apud sedem apostolicam duntaxat in petitorio vel possessorio promulgata, beneficium ipsum, etiamsi dignitas vel personatus existat, et curam habeat animarum, a possessore huiusmodi, (dum tamen triennio pacifice antea ab eo possessum non fuerit,) per loci ordinarium, apud aliquam personam idoneam sequestretur, quae, plenam de ipso et debitam curam gerens, id, quod de fructibus ipsius, (debitis eiusdem supportatis oneribus,) superesse contigerit², illi restituat, qui finalem in causa victoriam obtinebit. Si quis autem sequestrationem huiusmodi impedire, vel fructus sequestratos quoquo modo praesumpserit occupare: excommunicationis incurrat sententiam ipso facto: a qua, (nisi impedimento prius amoto, et occupatis per eum fructibus restitutis,) nullatenus absolvatur. Et nihilominus, si de litigantibus fuerit, a iure, (si quod in huiusmodi beneficio, vel ad ipsum forsitan competeat eidem,) hoc ipso se noverit cecidisse, praemissis nedum circa futura, sed etiam³ circa⁴ per appellationem pendentia negotia^{5*} observandis, non obstante, si contra praefatam sententiam de nullitate forsitan opponatur.

TITULUS VII.

DE PROBATIONIBUS.

CAP. UN.

Verba litterarum apostolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plene probant, si super illis gratia vel intentio Papae fundatur. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Literis nostris, quibus nos dignitates quaslibet seu beneficia collationi nostrae vel sedi² apostolicae reservasse, aut resignationem beneficii alicuius recepisse, vel³ recipienti potestatem alii⁴ commisisse, vel aliquem⁵ excommunicasse seu suspendisse, seu⁶ aliquem capellanum nostrum vel familiarem fuisse, vel alia similia, super quibus gratia vel intentio nostra fundatur, fecisse narramus, censemus super sic narratis fidem plenariam adhibendam, volentes ad praeterita et pendentia, etiam⁷ per appellationem, negotia hoc extendi.

Tit. II. Cap. un. 6) alienis: *Codd. coll.* 7) dicti: *ABC* 8) praestititur: *ABCEFG*; praedictum al. dicitur: *H*
Tit. III. 1) petitoria: *A*
Cap. I. 1) Idem: *A*; in C. Vienn.: *deest: DEFG* 2) decrevimus: *ABFG*
Tit. IV. Cap. un. 1) Idem: *A*; in Conc. Vien.: *deest: CEFG*
Tit. V. Cap. I. 1) Idem: *A*; in C. Vien.: *deest: DEFG* 2) decrevimus: *AB*

Tit. VI. Cap. un. 1) Clemens V.: *CDEFG*; *add.*: in Conc. Vien.: *CDH* 2) contingit: *BC* 3) et: *ABCDEFG* 4) *add.*: etiam: *ACFG* 5) neg.: *deest: Codd. coll.*
Tit. VII. Cap. un. 1) in C. Vienn.: *deest: DEFG* 2) *sedis: BCEFGH* 3) seu: *ACDEFG*; aut: *B* 4) alicui: *ABCF* 5) *add.*: nos: *ACDEFG* 6) seu ... fuisse: *deest: ABDEFGH* 7) et.: *deest: CD*; etiam: *E*

TITULUS VIII.
DE TESTIBUS.

CAP. I.

Per testes Christianos convinci possunt Iudaei et Sarraceni, non obstantibus contrariis privilegiis regum et principum: quibus si utantur, subtrahitur illis Christianorum commercium. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quum Iudaei quidam et Sarraceni, sicut accepimus, quod super civilibus aut criminalibus convinci per Christianos non possint, se privilegiis regum et principum tueantur; quia id nedum iuri contrarium, sed et Christianae religioni opprobriosum est quamplurimum² et adversum, reges eosdem et principes in Domino exhortamur, ne concedant huiusmodi de cetero privilegia, vel servent³ aut servare⁴ permittant etiam iam concessa. Quodsi Iudaei aut Sarraceni privilegiis talibus uti praesumpserint: Christianorum communio eis subtrahatur sic, quod Christiani ab eorum abstinere communionem censura ecclesiastica, si opus fuerit, compellantur.

CAP. II.

Publicatis attestacionibus testes produci non possunt etiam in causa appellationis, super eisdem articulis vel directe contrariis. Ioann. Andr.

Idem.

Testibus rite receptis et eorum attestacionibus publicatis sicut non licet super eisdem vel directo contrariis articulis alios¹ vel eosdem testes in principali causa producere, sic non debet in appellationis causa licere; quum non minus in appellationibus², quam in principali causa subornatio sit timenda.

TITULUS IX.
DE IUREIURANDO.

CAP. UN.

Iuramenta, quae Romanae ecclesiae praestant Romani principes, fidelitatis existunt. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Romani, principes, orthodoxae fidei professores, sacrosanctam Romanam² ecclesiam, cuius caput est Christus redemptor noster, ac Romanum Pontificem eiusdem redemptoris vicarium, fervore fidei et clarae devotionis promptitudine venerantes, eidem³ Romano Pontifici, a quo approbationem personae ad imperialis celsitudinis apicem assumendae, nec non unctionem, consecrationem et imperii⁴ coronam accipiunt, sua⁵ submittere capitum non reputant indignum⁶, seque illi et eidem ecclesiae, quae a Graecis imperium transtulit in Germanos, et a qua ad certos eorum principes ius et potestas eligendi regem, in⁷ imperatore postmodum promovendum, pervenit, adstringere vinculo iuramenti, prout tam mos observationis antiquae temporibus novissimis renovatae⁸, quam forma iuramenti huiusmodi sacris inserta canonibus manifestant. Dudum sane inter quondam Henricum imperatorem, tunc Romanorum regem, et carissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliae regem gravi⁹ discordia suscitata, nos multis grandibusque periculis, quae exinde proventura verisimiliter timebantur, intendentes celeri opportuno remedio obviare, quibusdam ex fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, existentibus tunc in Urbe pro reformanda pace et solidanda concordia inter reges eosdem, literas nostras sub certa forma duximus destinandas, inter alia inserentes in eis, quod, quum ipsi reges eiusdem ecclesiae specialissimi filii sibi iuramento fidelitatis et alias multipliciter essent adstricti, ipsius ecclesiae debeant¹⁰ esse promptissimi defensores. Dictis autem literis in notitiam dicti Henrici,

ad imperium iam promoti, sic¹¹ deductis, idem Henricus, ab eisdem cardinalibus requisitus, ut super contentis in illis suum propositum responderet, quasi moleste tulisset, quod de iuramento fidelitatis huiusmodi per eum praestito in dictis literis mentio haberetur¹²; non familiariter, nec secreta, ut tractandae pacis qualitas exigebat, sed multis tabellionibus accersitis et requisitis ab eo, quod de responsionibus suis conficerent publica instrumenta, inter cetera publice, praesente multitudine hominum copiosa, respondit, se non fore cuiquam ad iuramentum fidelitatis adstrictum, et quod nunquam fecerit¹³ iuramentum, propter quod foret ad iuramentum fidelitatis alicui obligatus, et quod ipse nesciebat, quod antecessores sui Romani¹⁴ imperatores unquam iuramentum huiusmodi praestitissent, simulans¹⁵ se immemorem iuramentorum, quae¹⁶ nobis ante coronationem suam praestiterat, et post coronationem¹⁷ etiam innovarat. Nos itaque attendentes, quod huiusmodi responsio, si sub dissimulatione pertranseat vel silentio pallietur, posset in magnum et evidens praeiudicium Romanae ecclesiae redundare, dignum admodum et opportunum fore praesepimus, ut de iuramentis huiusmodi constitutioni praesenti aliqua breviter annectamus¹⁸. Dicitur namque Henricus quam¹⁹ primum fuit in regem Romanorum electus, solennes ad nos nuncios destinavit, dans eis per suas patentes literas plenum et speciale mandatum, exponendi nobis pro eo devotionem ipsius et reverentiam filialem, quam ad nos et Romanam ecclesiam sincero genere se dicebat affectu, nec non petendi et impetrandi a nobis favorem et gratiam consuetos, offerendi quoque nobis²⁰ et praestandi pro eo et in ipsius animam debitae nobis et eidem ecclesiae fidelitatis et cuiuslibet alterius generis iuramentum, ac nihilominus petendi a nobis per nostras sibi²¹ manus impendi unctionem, consecrationem²², et Romani imperii diadema. Praefatis itaque nunciis in nostra et fratrum nostrorum praesentia constitutis, ac secundum dicti tenorem mandati²³ Avenione, ubi tunc eramus cum nostra curia residentes, in publico consistorio, in quo erat praelatorum, et aliorum tam clericorum quam laicorum non modica multitudo, praemissis per eos coram nobis expositis, supplicando²⁴ petitis humiliter et oblati, nos, eodem mandato et decreto electionis eiusdem Henrici ex parte principum tam ecclesiasticorum quam saecularium, qui eundem elegerant, nobis per dictos nuncios praesentatis, plena cum eisdem fratribus deliberatione discussis, factaque nobis de electione huiusmodi concordii et legitima plena fide, examinata quoque persona ipsius Henrici, prout absentia patiebatur eiusdem²⁵, et de ipsius fide²⁶, probitate et²⁷ aliis, quae in persona imperatoris sunt merito requirenda, cum pluribus praelatis et aliis magnae auctoritatis viris, qui eiusdem Henrici mores²⁸, conditionem et statum plenus noverant, inquisito²⁹, eiusque³⁰ persona, cuius³¹ etiam nos et fratres nostri aliqualem prius³² notitiam habebamus, propter quod facilius transivimus in examinatione huiusmodi³³, idonea reputata, ipsum nominavimus, denunciavimus et declaravimus regem Romanorum, ipsius approbantes personam, eumque sufficientem et habilem declarantes ad suscipiendam³⁴ imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes unctionem, consecrationem imperiique Romani coronam sibi per manus nostras debere concedi, et subsequenter a praefatis nunciis, sufficiens ad³⁵ hoc ab eo, (ut praemittitur,) mandatum habentibus, secundum formam, in decretis³⁶, quae incipit: „Tibi domino“ comprehensam, fidelitatis recepimus iuramentum. Postque³⁷ idem Henricus consecrationis et coronationis suae tempore aliud eisdem cardinalibus, quos ad impendendum sibi huiusmodi consecrationis et coronationis insignia miseramus ad Urbem, illud nostro nomine recipientibus, iuramentum praestitit corporale, quod in libro pontificali Romano praestandum Pontifici³⁸ per imperatorem coronationis suae

Tit. VIII. Cap. I. 1) Id.: A; in C. Vien.: deest: C 2) plurimum: ABDEFGH 3) conservent: AD 4) servari: ABCDEFG
Cap. II. 1) aliquos: A; aliquos alios: F 2) appellationis: BCEFGH
Tit. IX. Cap. un. 1) in C. Vienn.: deest: DEFG; inscr. deest: A: — Hanc decretalem publicavit Clemens XIV. die Mart. A. 1314. — cf. Böhrer Regesta Imperii pag. 347., et quae in protegomenis p. LX. de hac decretali et alia c. 2. (2, 11.) disserui. Alia nostrae decretalis forma exstat ap. Dönniges Acta imperii (Berol. 1839.) II, 237 sqq., cuius collationem in notis seqq. invenies. 2) Romani: Richt. 3) eidem ... accipiunt: deest: Dönn. 4) unct. et consec. imperii: BF 5) sua sibi: Dönnig. 6) ind. ac eidem Rom. Pontifici a quo approbationem personae ad Imperialis Celsitudinis apicem assumendae nec non motionem, consecrationem et Imperii coronam accipiunt se astringere: ib. 7) et in: BD 8) renovasse: AF; renovaro: D

9) gravis esset: B 10) debebant: ACDOH 11) dic: deest: Codd. coll. Dönn. 12) habebatur: ib. 13) fecerat: ib. 14) Romanorum: ACEGH 15) fingens: Dönn. 16) iuramenti quod: ib. 17) add.: suam: BEFG 18) amittimus: Dönn. 19) quum: AB 20) nob.: deest: Dönn. 21) sibi: deest: ib. 22) add.: et coronationem: A 23) mand. per eos: Dönn. 24) et suppl.: BCDEFG; deest: Dönn. 25) ipsius et inquisito: Dönn. 26) fide et: ACD 27) ac: ABCDEFG Dönn. 28) personam mores: Dönn. 29) inquis. ... personam: deest: ib.; inquisito de: BCD 30) eius: D; eiusdem: B 31) et cui.: Dönn. 32) pri.: deest: ib. 33) praedicta, idoneaque reportata ipsumque: ib. 34) suscipiendum: ib. 35) ad hoc: deest: ib. 36) cf. c. 33. Dist. LXIII. 37) Postque ... Verum: deest: Dönn. 38) Pont.: deest: BCDEFG

tempore continetur, cuius tenor dignoscitur esse talis: „Ego Henricus Romanorum rex, annuente Domino futurus imperator, promitto, spondeo et polliceor atque iuro coram Deo et beato Petro, me de cetero protectorem, procuratorem^{39*} et defensorem fore summi Pontificis et huius sanctae Romanae ecclesiae in omnibus necessitatibus et utilitatibus suis, custodiendo et conservando⁴⁰ possessiones⁴¹, honores et iura eius, quantum divino suffultus adiutorio fuero, secundum scire et posse meum, recta et pura fide. Sic me Deus adiuvet et haec⁴² sancta Dei evangelia!“ Ceterum, quin iuramenta huiusmodi fidelitatis existant, a retro Romanis principibus non fuit hactenus haesitatum; immo tam quondam Albertus rex Romanorum, immediatus praedecessor memorati Henrici, Bonifacio Papae VIII. praedecessori nostro tempore approbationis eiusdem Alberti, quam Rodolphus pater ipsius, et alii praedecessores eiusdem Romanorum reges diversis nostris praedecessoribus iuramentum fidelitatis et obedientiae praestiterunt. Idemque Bonifacius memoratum Albertum, iuramento huiusmodi ab eo recepto, de fratrum suorum consilio, praesente praelatorum et aliorum multitudine copiosa, auctoritate apostolica recepit in specialem⁴³ suum filium et ecclesiae memoratae, ipsumque in regem Romanorum assumpsit, in imperatorem postmodum promovendum⁴⁴. Verum quia saepe fatus Henricus, qui in^{45*} proximis diebus fuit de hac luce subtractus, non virtutem et mentem, sed nedum^{46*} verborum insectans corticem, sensumque confundens, iuramenta restringendo praedicta curiose videbatur asserere, ut praefertur, illa ad debitum fidelitatis huiusmodi non extendi: novo morbo curiositatis huius⁴⁷ luculentae veritatis antidotum praesentis declarationis oraculo providimus apponendum⁴⁸. Quia ergo^{49*} capitulis iuramento⁵⁰ fidelitatis contentis sollicita meditatione pensatis, ipsa capitula in praefatis imperatoris iuramentis⁵¹ quantum ad effectum, mentem et virtutem ipsorum, non est dubium contineri: nos, praemissis et aliis rationibus, ne quis, in Romanum assumptus principem vel in posterum assumendus, an iuramenta huiusmodi, per dictum Henricum imperatorem praestita, et per successores ipsius in futurum praestanda, fidelitatis existant⁵², in dubitationem deducere⁵³ audeat, vel super his contrarium adstruere veritati, auctoritate apostolica de fratrum nostrorum consilio⁵⁴ declaramus, illa iuramenta praedicta^{55*} fidelitatis existere et^{56*} censi debere. Porro⁵⁷ praeter iuramenta praedicta idem Henricus, suorum⁵⁸ inhaerens praedecessorum vestigiis, priusquam ingrederetur Italiam, vel ibidem iura aliqua exerceat, sub testimonio suarum patrum literarum in manibus dilecti filii Ioannis de Mollanis⁵⁹, scholastici ecclesiae Tullensis, capellani nostri, ad hoc specialiter per nos missi, nostro et praefatae ecclesiae nomine recipientis promissit, et⁶⁰ tactis sacrosanctis evangelii iuramento firmavit, quod eandem ecclesiam et fidem catholicam pura fide totisque viribus conservaret reverenter et etiam⁶¹ defendens, omnemque haeresim, schisma et haereticos quolibet, fautores, receptatores et defensores ipsorum exterminaret pro posse, ac nunquam cum Sarraceno, pagano, schismatico seu alio quolibet communionem catholicae fidei non habente, aut cum aliquo alio praefatae ecclesiae inimico vel rebelli, seu eidem manifeste suspecto, unionem quamlibet seu^{62*} parentelam aut confederationem iniret, sed tam nostram quam successorum nostrorum personas, honorem et statum manuteneret, defenderet⁶³ et conservaret contra omnes homines, cuiuscunque existerent prae-

minentiae, dignitatis vel^{64*} status. Eidem etiam^{65*} adiiciens iuramento, quod manuteneret semper atque servaret privilegia omnia, per praedecessores suos reges ac imperatores Romanos praefatae Romanae⁶⁶ et⁶⁷ aliis quibuslibet⁶⁸ ecclesiis quocunque concessa tempore, et continentiae cuiuscunque. Ipsaque omnia, et specialiter ac⁶⁹ praecipue per clarae memoriae Constantinum, Carolum⁷⁰, Henricum, Ottonem IV., Fridericum II. atque Rodolphum^{71*} praedecessores ipsius, super concessione, recognitione, advocacione⁷², adnotatione^{73*}, quitacione et⁷⁴ libera dimissione terrarum et provinciarum Romanae ecclesiae ubilibet positarum, quarum etiam multas nominatim expressit⁷⁵, sedi apostolicae Romanisq; Pontificibus super^{76*} quocunque tenore concessa recognovit, confirmavit, et ex certa scientia innovavit, ac etiam de novo concessit. Et terras ipsas atque⁷⁷ provincias recognovit ad ius et proprietatem ipsius ecclesiae plenissime pertinere, easque nihilominus ex abundantia de novo ecclesiae saepe fatae donavit, sub praedicto⁷⁸ se obligans iuramento, quod ipsas aliquamve⁷⁹ ipsarum partem nullo unquam tempore occuparet, seu, quantum in eo esset, ab alio⁸⁰ permitteret occupari; nec in eis aut aliqua parte ipsarum iura aliqua, possessiones aut tenutas haberet seu quomodolibet consideret, nec in eis etiam⁸¹ potestariae seu cuiusvis capitaniae^{82*}, aut iurisdictionem quacunque per se vel per⁸³ alium exerceat, quodque, ut princeps catholicus et⁸⁴ saepe dictae ecclesiae advocatus atque defensor, ipsam iuvaret, et consiliis et auxiliis illi assisteret opportunis contra quoscunque inobedientes et rebelles eidem, et praecipue contra occupantes seu turbantes⁸⁵ terras praedictas seu provincias, vel partem quamlibet earundem. Sub eodem etiam iuramento promissit, quod tam ipsam Romanam ecclesiam, quam alias ecclesias, libertatem ecclesiasticam, bona, iura, praelatos et⁸⁶ ministros ecclesiarum ipsarum manuteneret, conservaret atque^{87*} defenderet suo posse, et quod⁸⁸ ecclesiae Romanae vasallos contra iustitiam nullatenus offensurus, devotos ac fideles ecclesiae, etiam in imperio constitutos, benigne tractaret, nec eos opprimeret contra iustitiam, aut, (quantum in eo esset,) per alium opprimi sustineret, sed in suis potius iuribus et iustitiis conservaret. Hoc⁸⁹ quoque iuramentum et⁹⁰ etiam pristinum⁹¹, pro eo nobis per suos nuncios, (ut praemittitur,) praestitum, receptis suae coronationis insigniis innovavit, prout in patentibus, ante coronationem ipsam⁹², eius regio magno sigillo, et aliis post coronationem eandem, eius imperiali aurea bulla munitis, inde confectis literis, (quas in archivis Rom. ecclesiae reponi, et diligenter conservari fecimus,)⁹³ plenius continetur.

TITULUS X.

DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. UN.

Exceptio excommunicationis opponitur dilatorie quocunque, peremptorio non obstante. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Excommunicationis exceptio dilatorie² in qualibet parte litis opponi potest, termino peremptorio per iudicem assignato ad proponendum exceptiones declinatorias et dilatorias non obstante; servata tamen constitutione felicitis recordationis Innocentii Papae IV. edita circa hoc in concilio Lugdunensi³.

Tit. IX. Cap. un. 39) proc.: deest: ABCDEFG 40) servando: ACF 41) poss. et: BD 42) haec: deest: BD 43) spiritalium: BD 44) add.: Licet autem an iuramentum fidelitatis existat, a retro Rom. principibus non fuerit hactenus haesitatum: quia tamen idem H. Rom. Imperator qui diebus proximis fuit de hac luce subtractus non veritatem et mentem, sed nudam proprietatem verborum insectans sensumque confundens et iuramenta restringendo praedictum curiose videbatur asserere ut praefertur, illud ad debitum fidelitatis huiusmodi non extendi, novo morbo curiositatis: Dönn. 45) in: deest: Codd. coll. 46) nudum: ib. 47) huiusmodi: EG Dönn. 48) opponendum: Dönn. 49) igitur: ABCDEFG Dönn. 50) In iur.: Dönn. 51) iuramento ... ipsius et sic deinceps num. singul.: ib. 52) rationabiliter dici possit: ib. 53) ducere: ib. 54) cons. unanimi et concorditer declar. et etiam diffinitus: ib. 55) praed.: deest: Codd. coll. Dönn. 56) ac: ABCDEFG Dönn. 57) Porro: deest: Dönn. 58) suor. ... vestig.: deest: ib. 59) Molliano: A; Molanis: BC; Moll.: D; Mollanis: EF 60) et: deest: Dönn. 61) et.: deest: BD 62) seu: deest: Codd. coll. Dönn. 63) et: deest: Dönn. 64) aut: ACDEFG Dönn.; seu: B 65) et.: deest: Codd. coll. Dönn. 66) Romanorum: AB 67) et.: deest: Dönn. 68) quibuscunque: ib. 69) et: AB 70) Car.: deest: Dönn. 71) Radulphum: ABCDEFG 72) auctoritate: Dönn.; deest: CEH 73) adnot.: deest: ABCDEFG Dönn. 74) ac: ADF 75) expresse: A: expresse sedique: Dönn. 76) sub: Codd. coll. Dönn. 77) et: BD Dönn. 78) supradicto: Dönn. 79) aliquam vel: BCDFG

80) aliquo: AB 81) et.: deest: BH 82) add.: officium: Codd. coll. Dönn. 83) per: deest: BCH 84) et: deest: BDEG 85) perturbantes: B Dönn. 86) et: deest: Dönn. 87) ac: ABCDEG Dönn. 88) et quod: deest: Dönn. 89) inde ab hoc loco usque ad finem legitur ap. Dönn.: Postremo autem idem de consecrationis et coronationis suae tempore aliud eisdem Cardinalibus, quos ad impendendum sibi huiusmodi consecrationis et coronationis insignia miseramus ad urbem, illud nostro nomine recipientibus corporaliter praestitit iuramentum, quod in pontificali Romae praestandum per Imperatorem coronationis suae tempora continetur, ac post coronationem eandem iuramenta praedicta nihilominus innovavit, prout in patentibus ante suae coronationis insignia eius regio sigillo magno et aliis post coronationem huiusmodi eius imperiali aurea bulla munitis, inde confectis literis, in quibus et etiam in aliis prescriptis literis suis Nos eum dominum nominabat, quas in Archivis Romanae ecclesiae reponi et diligenter conservari fecimus, plenius continetur. Patet igitur ex praedictis missis, dictum quondam H. Imperatorem Romanorum non benedixisse, qui respondendo dictis Cardinalibus, ut superius est expressum, post nobis et ecclesiae Romanae praestita iuramenta praedicta dixit se sacramentum fidelitatis nunquam praestitisse. 90) et: deest: AB 91) primum: AGH; prius: B 92) ips.: deest: AD 93) factimus: AF

Tit. X. Cap. un. 1) in ... Vienn.: deest: G; inscr.: deest: A 2) dilatorie: Ed. Rom. oper. mend. 3) cf. c. 1. de exc. in VIto. (2, 12.)

TITULUS XI.
DE SENTENTIA ET RE IUDICATA.

CAP. I.

Qui tres sententias contrarias in quavis causa reportavit, de illarum nullitate non agit, nec excipit ipsarum executione non facta; et respicit etiam pendentia. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Ut calumniis litigantium occurratur, is, qui in beneficii vel alia quavis causa tres contra se in petitorio vel possessorio sententias reportavit, ad agendum² de nullitate ipsarum vel alicuius ex eis nullatenus admittatur, donec huiusmodi sententiae plenarie fuerint executioni mandatae. Similiter si ille, contra quem tres sententiae diffinitivae latae fuerint, ab interlocutoria vel gravamine ante prolationem ipsarum vel earum alicuius se appellasse, et causam appellationis huiusmodi adhuc pendere proponat: sententiarum³ praedictarum executionem tali praetextu nolumus impediri. Quae ad causas qualitercunque etiam per appellationem pendentes duximus extendenda.

CAP. II.

Sententia, lata contra citatum, extra citantis territorium existentem, nulla est ipso iure. H. d. Ioann. Andr.

Idem⁴.

Pastoralis cura sollicitudinis, nobis divinitus super cunctas Christiani populi nationes iniuncta, nos invigilare remediis subiectionum, eorumdem periculis obviare et scandala² remove compellit. Sane, quum iam dudum inter quondam Henricum imperatorem Romanum³, et carissimum in Christo⁴ filium nostrum Robertum Siciliae regem⁵ gravis fuisset materia turbationis exorta, asserente deinde^{6*} imperatore praedicto, quod cum quibusdam ipsius subditis rex confederationes et conspirationes fecerat in ipsius maiestatis offensam, quodque tractaverat et ordinaverat, ut civitates quaedam, sub^{7*} imperii et imperatoris eiusdem obedientia consistentes, contra eum et imperium rebellarent, gentesque, sui⁸ ipsius fultae subsidio, nonnullas alias imperii civitates et castra, (inde violenter eiectionis ipsius imperatoris officialibus,) occuparunt^{9*}, et pro ipso rege occupata tenebant, ac alias¹⁰ etiam in Urbe¹¹ et alibi in imperii et imperatoris eiusdem contemptum, et^{12*} suae maiestatis iniuriam et reipublicae detrimentum multa gravia fuerunt^{13*} per regem eundem ac malitiam et instigationem ipsius tam a suis stipendiariis quam a subditis imperatoris commissa: praehabitis per imperatorem eundem quibusdam processibus contra eum, absentem tamen, quamvis legitime, (iuxta imperatoris assertionem) citatum, ac, quod supra dicta erant notoria, per imperialem interlocutoriam declarato¹⁴ imperator ipse, regem affirmans propter praemissa laesae maiestatis criminis reum esse, in eum^{15*} peremptorie (ut dixit) et¹⁶ sufficienter citatum, sed comparere contumaciter recusantem, tanquam rebellem, proditorem et hostem imperii, ac reum criminis supra dicti, privationis omnium dignitatum, quocumque comprehensarum titulo, et quibus se intulabat rex ipse, auctoritatum quoque, honorum, provinciarum, terrarum, honorum, iurium et iurisdictionum tam perpetuorum quam temporalium,) et, si quando veniret in suam et imperii fortiam, mutilationis etiam capitis sententiam promulgavit, omnem¹⁷ supponendo defectum, si quis forsitan fuerat¹⁸ ex solennitate iuris omissus¹⁹ in processibus memoratis, praemissa, (ut asseruit,) faciens exigente iustitia et de imperiali etiam²⁰ potestate. Verum quia huiusmodi sententia, quae non a discretione matre virtutum, sed a noverca iustitiae, voluntaria scilicet iudicantis praecipitatione, processit, partus forsitan se²¹ deteriores haberet, si ipsius sententiae^{22*} inefficacia in publicum praecone iustitia

non prodiret: nos, circa eam tali uti provisione volentes, quae²³, (detectis ipsius defectibus,) seminata per eam exstinguat pericula, et in ratione reddenda²⁴ sit posteris profutura, ipsam subiiciendam esse providimus limae²⁵ iustitiae, ac rectae libramini²⁶ rationis. Eiusdem igitur causis et continentia, nec non conditione illorum, a quo et in quem lata fuit, diligenti et²⁷ debita consideratione²⁸ pensatis, patenter²⁹ ex eis illius adstruitur evidentia nullitatis, et manifeste arguitur temeritas³⁰ promulgantis. Notorium quippe ac indubitatum existit, quod³¹ grandis exercitus tempore dictorum processuum et sententiae, continue³² imperatori assistens, regem ipsum et suos prosequatur odio capitali, Pisanaque³³ civitas, in qua lata fuit memorata sententia, regem capitali habebat odio notorio et antiquo. Esto igitur, quod³⁴ rex ipse alias ad praemissa fuisset legitime per imperatorem citatus: numquid venire debuit ad iudicem³⁵, exercitu feroci ac³⁶ grandi³⁷, ipsique citato, (ut praemittitur,) odioso stipatum³⁸? Numquid etiam debuit comparere in loco admodum populoso, multum potenti, ac praefato in eum odio provocato? Quis enim auferet, vel qua ratione audere aliquis teneretur consistorii talis subire iudicium, et^{39*} se in hostium sinu reponere, ac⁴⁰ ad mortem per violentam iniuriam, non per iustitiam inferendam⁴¹, ultroneum se offerre? Haec quidem iure timentur, haec de more vitantur, haec humana^{42*} fugit⁴³ ratio, haec abhorret natura. Desiperet igitur, qui citationem huiusmodi saperet arctasse citatum. Ut illud, tanquam notissimum, nullatenus omitteremus, quod regem⁴⁴, extra districtum imperii, in⁴⁵ regno scilicet Siciliae, notorie ac continue tempore supra dicto morantem, citare non potuit imperator, nec citatio, si quam forsitan de ipso infra imperii fines fecit, citatum extra imperium constitutum arctavit. Nos quoque, regis ordinarius iudex, quod ad imperatoris iudicium citaremus vel citari aut remitti faceremus eundem, nequaquam fuimus⁴⁶ requisiti. Immo, licet ad nos et curiam nostram temporibus illis rumores frequentes⁴⁷ de curia imperatoris venirent, et iuxta eum etiam quidam ex fratribus nostris essent: prius tamen dictae sententiae promulgatio, quam aliquid de processibus antecedentibus, ad audientiam nostram pervenit^{48*}. Denique licet rex ipse terras aliquas ab imperatore tenere dicatur in feudum: non tamen in eis, sed in regno praefato domicilium suum fovebat. Unde imperator in ipsius personam nullam^{49*} ratione terrarum huiusmodi, nisi ex natura feudorum, debitam superioritatem habebat. Quodsi punitio criminis, infra districtum imperialem commissi, ad imperatorem forsitan pertinuisse asseratur⁵⁰: verum est quidem, si⁵¹ in eodem districtu fuisset inventus delinquens, vel ad illum de more remissus⁵². Dicine ergo⁵³ sententia meruit, quae a iudice, qui per regem tute adiri non potuit, et in loco notorie⁵⁴, (ut praefertur,) non tuto, in⁵⁵ absentem, nec citatum legitime, ac inauditum per consequens et indefensum, non maturo fuit iudicio, sed praecipitio, et de tanto praesertim crimine promulgata? Rursus non est silentio relinquendum, quod ipse rex noster⁵⁶ et ecclesiae Romanae ratione regni praedicti notorie subditus, homoque ligius et vasallus, ac in eodem regno, non, ut praemittitur, in imperio, certum, continuum et notorium suum⁵⁷ habens domicilium, ac⁵⁸ originem inde trahens, imperatori eo modo non subfuit⁵⁹, quod in eum crimen laesae maiestatis commiserit⁶⁰, quantumlibet omnia in sententia supra dicta contenta veritatem indubiam continerent. Sicque nedum non⁶¹ iure, immo nec iuris⁶² colore tulit imperator sententiam supra⁶³ dictam in regem ex causa, quae⁶⁴ veritatis subsistentiam non habebat. Propter quam etiam, quatenus⁶⁵ in eo fuit, regem eundem privando regno et regia dignitate, ac terris etiam aliis et⁶⁶ iurisdictionibus perpetuis et temporalibus, quae sub eo nullatenus vel ab eo, sed a nobis et⁶⁷ sub nobis tenebat, nec non procedendo⁶⁸

Tit. XI. Cap. I. 1) Idem: A; in... Vien.: deest: DFG 2) add.: vel excipiendum: ABCDF 3) add.: ipsarum: B; ipsarum vel: A
Cap. II. 1) add.: in eodem: AE; — haec decretalis publicata fuit eodem die quo c. un. (3, 9.); eius quoque alia forma exstat ap. Dominicus Acta II, 241. 2) scandalis: Dönn. 3) Romanorum: D Dönn. 4) in Chr.: deest: ABF 5) add.: illustrem: BCF 6) demum: Codd. coll. Dönn. 7) sub: deest: ADEFG Dönn.; in: B 8) suae: ABCDEFG 9) occuparunt: ABCEGH Dönn.; occuparent: DF 10) al.: deest: ABCE 11) Urb. ... alibi: deest: Dönn. 12) et: deest: Codd. coll. 13) fuerant: ABCDEFG Dönn. 14) declarata: BD 15) ipsam: ABCDEFG Dönn. 16) et: deest: Dönn. 17) omnemque: BF 18) fuerit: ACF 19) omnia: ACEF 20) et: deest: Dönn. 21) se: deest: ib. 22) sent.: deest: Codd. coll. 23) quod: Dönn. 24) reddendum: ib. 25) legitima: BF 26) recto (rectae: B) libramine: BC 27) ac: JCF Dönn. 28) liberatione: Dönn. 29) evidenter: ib. 30) iniquitas: ib. 31) quod imperator praedictus ad regem inimicitias capitales

habebat, quodquo grandis exercitus: ib. 32) cont.: deest: ib. 33) Pisana quoque: ACDEF 34) Sed esto quod: Dönn. 35) tantem et talem suum capitale notorio inimicum: Dönn. 36) et: BF; deest: Dönn. 37) add.: et pariter odioso stipatum: Dönn. 38) constipatum: ACD 39) et: deest: ABCDEFG Dönn. 40) et: F; deest: AK 41) referendam: Dönn. 42) hum.: deest: ACEFGH Dönn. 43) refugit: ABCDEFG Dönn. 44) reg.: deest: Dönn. 45) et: in: ib. 46) fuissimus: AC 47) frequentes: Dönn. 48) venit: ACDEFGH; venit: B 49) nulla: ACF Dönn. 50) dicitur: Dönn. 51) quod si: ABC 52) demissus: Dönn. 53) igitur: BD 54) notorio: ACD 55) a capitali nostro inimico in: Dönn. 56) nobis: DDG; nostrae: C 57) et: deest: C Dönn. 58) ac ... commiserit: deest: Dönn 59) sufficient: CDFGH; sufficient: B 60) commiserit: EH 61) non: deest: Dönn. 62) cum iuris: H Dönn. 63) saepe: ABCDEG Dönn. 64) tam quae (ex causa: deest): Dönn. 65) quantum: ABG; quaten. quantum: D 66) ac: ABG; deest: H 67) et ... nob.: deest: Dönn. 68) proc. ... pertineret: deest: ib.

contra regem eundem ex illis, quae per ipsius stipendiarios ac nonnullos imperatoris eiusdem⁶⁹ subiectos⁷⁰ per malitiam et instigationem regis ipsius contra eum fuisse commissa in Urbe dicebat, quum, etsi illa fuissent ibidem re vera commissa, punitio tamen eorum in regem, veluti extra districtum imperii commissorum, ad imperatorem nullatenus pertineret, inhibendo etiam⁷¹ in eadem sententia sub magnarum appositione poenarum, quarum aliquas⁷² sibi applicari mandavit, ne quis dicto regi praesumeret in suis respondere debitis, in⁷³ ipsiusve familiaritate vel servitio remanere, aut eidem contra ipsum imperatorem quovis modo impendere consilium, auxilium vel favorem, quum debitores, servitores et auxiliatores huiusmodi extra imperium et⁷⁴ in regno constituti praedicto⁷⁵ nullatenus imperatori subessent, nec ex committendis in regno eodem dictis possent poenis adstringi vel^{76*} aequaliter condemnari per ipsum, absolvendo quoque⁷⁷ ab omni fidelitate, obligatione, servitio, promissione ac pacto provincias omnes, civitates et castra et loca^{78*}, ipsiusque vasallos, et feudatarios, et⁷⁹ alios quoslibet eidem regi quomodolibet obligatos, quum includerentur in absolutione huiusmodi terrae et personae nobis et ecclesiae Romanae subiectae, propriae terminos potestatis excessit, in messem nostram⁸⁰ mittens^{81*} perperam suam falcem. Ceterum defectus suppletio, circa processum adhibita supra dictos, non tantum valet ad iustificationem ipsorum et sententiae supra dictae, quantum ad eorum suggillationem et notam: quum nullam super praemissis potestatem haberet⁸² imperator in regem, sibi alias, quam ut praefertur, non subditum, non citatum legitime aut remissum, et extra districtum ipsius continue ac notorie consistentem. Nec praedicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset⁸³ de ratione referri, per quae de crimine, praesertim sic gravi delato defensionis, (quae a iure provenit naturali,) facultas adimi valuisset, quum illa imperatori tollere non licuerit, quae iuris naturalis existunt. Ut igitur, sicut⁸⁴ memorata sententia iuris caret effectu, sic auctoritate et nomine rei careat iudicatae, ut nec⁸⁵ in opinione communi aut vulgi labiis nomen habere sententiae mereatur, ut etiam in magnum iustitiae ac pacis obsequium scandalosis occurratur periculis, quae cum nostra et⁸⁶ ecclesiae, provinciarum multarum, regnorum et gentium turbatione non modica possent occasione ipsius pro tempore suboriri: nos tam⁸⁷ ex superioritate, quam ad imperium non est dubium nos habere, quam ex potestate, in qua vacante imperio imperatori succedimus, et nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex regum et Dominus dominantium nobis, licet immeritis, in persona beati Petri concessit, sententiam et processum omnes praedictos, et quicquid ex eis secutum⁸⁸ est vel occasione ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse ac⁸⁹ esse omnino irritos et inanes, nullumque debere aut debuisse sortiri effectum seu⁹⁰ nocumentum, vel notam afferre cuiquam, vel⁹¹ quomodolibet attulisse. Ipsosque nihilominus, quatenus⁹² processerunt de facto, et quicquid ex⁹³ eis secutum est, vel ob eos, vel in posterum sequi posset, in irritum revocamus⁹⁴.

TITULUS XII.

DE APPELLATIONIBUS.

CAP. I.

Valet appellatio coram maiore parte plurium iudicum; sed appellato est appellatio, delatio et termini praefixio intimanda. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Si a iudicibus duobus aut pluribus fuerit appellandum, quia forte de facili eorum praesentia simul haberi non posset, liceat coram ipsis vel maiori parte ipsorum appellare,

et apostolos petere separatim, valebitque appellatio talis, ac si simul fuisset in eorum praesentia ab omnibus appellatum; est tamen appellato² ignoranti appellationis, nec non delationis eorum et termini praefixionis, si subsecutae³ fuerint, intimatio legitime facienda.

CAP. II.

Sufficit, apostolos peti uno contextu saepius et instanter. Ad quos recipiendos si iudex certum terminum statuat, appellans, illos non petens in termino, appellationi renunciat. Idem, quum iudex statuit terminum iuris incertum, infra quem appellans illos debite non petivit, vel oblatos recipere renuit. — §. 1. Ponit tres casus, quibus appellans, non habens apostolos, appellationem prosequi potest. II. d. Ioann. Andr.

Idem.

Quamvis rigor iuris exposcat, eum, qui appellat, debere petere apostolos congruo loco et tempore saepius et instanter: nos tamen, antiquam et communem observantiam litigantium sequi, et aequitatem rigori praeferrere volentes, decernimus¹ sufficere, quod per appellantem simul uno contextu apostoli instanter et saepius postulentur. Verum si iudex, a quo appellatur, certum terminum ad recipiendos² apostolos appellanti assignet, et appellans in assignato sibi^{3*} termino non compareat coram eo, nec petat apostolos sibi tradi: appellationi suae renunciassae videtur. Similiter, si iudex appellanti responderit, infra iuris terminum apostolos se daturum; appellationi suae renunciassae appellans intelligitur, nisi infra dictum terminum congruo loco et tempore instanter et saepius saltem uno contextu petat apostolos ab eodem iudice sibi dari, vel si recipere⁴ recusat^{5*} oblatos. §. 1. Quodsi iudex in termino, ad dandum apostolos praefixio per eum, ipsos appellanti petenti non dederit, aut si, dum peterent apostoli⁶, responderit, se daturum eosdem, nullo termino certo sibi^{7*} praefixio, vel infra iuris terminum se eos asseruerit^{8*} velle dare, et postea per appellantem congruo loco et tempore saepius et instanter uno contextu etiam requisitus, eos non curaverit infra eundem terminum exhibere: appellationem suam extunc prosequi possit appellans, ac si expresse fuissent eidem apostoli denegati.

CAP. III.

Appellans prosequi et finire tenetur appellationem extrajudicalem infra annum a die interpositae appellacionis vel illati gravaminis; quo non facto, impedimento iusto cessante, appellatio est deserta. II. d.

Idem.

Sicut appellationem iudicalem, sic et extrajudicalem infra annum a die interpositae ipsius, vel a die illati gravaminis, ubi a futuro gravamine appellatur¹, prosequi et finire tenetur appellans. Quod si iusto impedimento cessante non fecerit: debet eius appellatio deserta censi.

CAP. IV.

Tempus, ad prosequendam appellationem ab homine vel a iure praefixum, non currit appellanti compromisso durante, vel de partium expresso consensu, nisi, periculo imminente ex mora, iudex aliud decernat.

Idem¹.

Quamdiu appellacionis prosecutio per compromissum vel alias de partium expresso consensu differtur; tempus, ad prosequendum eandem ab homine vel a iure praefixum, currere nolumus appellanti, nisi forte iudex, videns, ex dilatione periculum imminere, praeciperet in illa procedi.

CAP. V.

Ante diffinitivam appellanti non licet prosequi causas, in appellatione nominatim non expressas, nec processum primi iudicis iustificari vel impugnari potest, nisi ex actis coram eo.

Idem¹.

Appellanti ab interlocutoria vel a gravamine iudicis,

Tit. XI. Cap. II. 69) ipsius B; deest: D 70) subditos: ABC 71) et.: deest: Dönn. 72) etiam aliq.: ib. 73) in: deest: ib. 74) etiam: AC 75) praed. ac de ipso et in aliis diversis non subditi imperatori existentes nullatenus imperatori subessent: Dönn. 76) vel ... condemn.: deest: BCDEFH; vel ... ipsum: deest: A Dönn. 77) quemque: Dönn. 78) et loc.: deest: Codd. coll. Dönn. 79) ac: Dönn. 80) add.: propriam: AB; add.: et aliorum etiam regum et principum quorum subiectos sua secundum praemissa nitebatur arcere censura immittendos: Dönn. 81) immittens: ABCDEFH 82) habeat: ABC 83) posset: ABCD 84) sic.: deest: Dönn. 85) non: ib. 86) et: deest: AEFH Dönn. 87) tamen: Dönn. 88) securum: ib. 89) ac esse: deest: ib. 90) aut: ib. 91) nec: F; aut debuisse sortiri: B; aut debuisse (quom.: deest): Dönn. 92) quantum: Dönn.

93) ob eos secut. est in irrit. etc.: ib. 94) in B addit.: publicatum fuit hoc decretum per papam in comitio Carpentoraten. dieoc. in consistorio publico die XIV. mensis Martii et die XIX. eiusdem mensis Carpentorati in audientia publica publicatum.

Tit. XII. Cap. I. 1) Idem: A; in Conc. Vienn.: deest: CD 2) app. et: BF 3) secutae: AC; secuti: B 4) recipiendum: ABFG 5) sibi: deest: Codd. coll. 6) reciperet: Ed. Rom. oper. mend. 7) recusat: Codd. coll. 8) asseruit: ABDFGH

Cap. III. 1) appelleretur: BF 2) Cap. IV. 1) add.: in eodem: AH 3) Cap. V. 1) add.: in eodem: FH

non licet alias causas prosequi, quam in appellatione sua nominatim duntaxat expressas, nec processus primi iudicis ex novis aut de novo probandis iustificari potest vel etiam impugnari, sed tantum ex illis, quae acta fuerunt vel exhibita coram ipso.

CAP. VI.

Prosecutio appellationis desertae non impedit, quin sententia censeatur in rem iudicatam transivisse. H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Si appellationem, per negligentiam appellantis desertam, appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se et principaliter prosequatur: non ideo minus in rem

iudicatam censebitur transivisse sententia, a qua fuerat appellatum.

CAP. VII.

A peremptoria, repulsa ex alio, quam propter ineptitudinem, secundo appellans et succumbens non auditur super ea in appellatione a diffinitiva. H. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Quum a repulsione exceptionis peremptoriae secundo appellans succumbit, non est in causa appellationis, postmodum a diffinitiva emissae, audiendus ulterius super ea, nisi tunc rite proposita ex eo prius repulsa fuisset, quia proponebatur inepte.

Tit. XII. Cap. VII. 1) *add.*: in eodem: *CEFH*

LIBER TERTIUS.

TITULUS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. I.

Punit clericos coniugatos et alios, personaliter et publico carnificum et tabernariorum officium exercentes, qui, per dioecesanos nominatim et tertio moniti, illud officium non dimittunt, vel dimissum reassumunt. Excitat etiam dioecesanos contra illos clericos, qui saeculares actus exercent. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Dioecesanis locorum districte praecipimus, ut clericos, carnificum seu macellariorum aut tabernariorum officium publice et personaliter exercentes, nominatim et tertio moneant, ut sic ab huiusmodi officiis infra convenientem terminum, monentium ipsorum arbitrio moderandum, desistant, et² quod ipsa nullo unquam tempore reassumant. Qui si taliter moniti ab his non destiterint, aut ipsa, ut praemissum est, exercendo resumpserint quodcumque: coniugati omnino, non coniugati vero in rebus, et si omnino incedant ut laici, in personis privilegium clericale, quamdiu praemissis institerint, eo ipso amittant. Adversus vero alios clericos, negotiationibus vel commerciis saecularibus, vel officiis non convenientibus clericali proposito publice insistentes, vel arma portantes, sic canonica servare studeant instituta, quod et³ illi ab excessibus compescantur huiusmodi, et ipsi de damnabili circa haec⁴ negligentia nequeant reprehendi.

CAP. II.

Praemisso exordio, punit primo clericos beneficiatos, utentes publico virgata vel partita veste. Secundo, subdiaconos et diaconos. Tertio, omnes clericos, tonsuram publice cum tali veste portantes. Quarto, habentes dignitatem, personatum, beneficium curatum, et sacerdotes et religiosos, publice portantes talem vestem et infulam. Quinto punit omnes praedictos, utentes tabardo notabiliter brevi, integre foderato. Sexto certas caligas clericis interdicit. Ioann. Andr.

Idem¹.

Quoniam, qui abiectis vestibus, proprio congruentibus ordini, alias assumere et in publico portare rationabili causa cessante praesumit, professorum illius ordinis praerogativa se reddit indignum: praesenti constitutione sancimus, quod, quicumque clericus virgata vel partita veste publice utetur, nisi causa rationabilis subsit, si beneficiatus exstiterit, per sex menses a perceptione fructuum beneficiorum, quae obtinet, sit eo ipso² suspensus. Si vero beneficiatus non fuerit, in sacris tamen ordinibus citra sacerdotium constitutus: per idem tempus reddatur eo ipso³ inhabilis ad ecclesiasticum beneficium obtinendum. Idem quoque censemus de clericis aliis⁴, vestem talem simul et tonsuram publice deferentibus clericalem. Dignitatem vero, personatum seu beneficium aliud obtinens, cui cura imminet⁵ animarum, nec non ceteri in sacerdotio constituti, ac⁶ religiosi quilibet, quos oportet per decentiam habitus extrinseci morum intrinsecam honestatem ostendere, si, (praeterquam ex causa rationabili,) publice vestem ferant huiusmodi, aut infulam

seu pileum lineum publice portent in capite, sint eo ipso beneficiati videlicet a perceptione fructuum beneficiorum, quae obtinent, suspensi per annum. Ceteri vero sacerdotes et religiosi quilibet, per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcumque beneficium ecclesiasticum obtinendum. Sed et tales et ceteri quicumque clerici, utentes epitogio seu tabardo foderato⁷ usque ad oram, et ita brevi, quod vestis inferior notabiliter videatur, epitogium ipsum saeculares clerici et religiosi administrationem habentes teneantur infra mensem dare pauperibus. Ceteri vero religiosi, administrationem non habentes, infra idem tempus illud teneantur suis superioribus assignare in pios usus aliquos convertendum; alioquin beneficiati suspensionis, ceteri vero inhabilitatis poenas praedictas per idem tempus se noverint incurrisse. Huic insuper adiicimus sanctioni, ut clerici, praesertim beneficiati, caligis scacatis, rubeis aut viridibus publice non utantur.

TITULUS II.

DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

Clausula, inserta literis gratiosis super dignitate concessis, per quam providi mandatur, ne animarum cura, si dignitati imminet, negligatur, vel per quam luhibetur, electionem fieri dignitatis, non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem assumitur. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Si dignitatem habenti de alia providi mandemus² dispensantes cum eo, ut simul utramque valeat retinere, de animarum cura, quae illis vel alteri earum imminet, non habita mentione: gratia huiusmodi velut subreptitia nullius penitus est momenti, quanquam confectis super ea literis sit insertum, quod animarum cura, si dignitatibus ipsis vel alteri earum immineat, nullatenus negligatur. Ad hoc³ si alicui providi mandemus⁴ de dignitate, ad cuiuscunque vel quorumcunque collationem, provisionem seu quamvis dispositionem aliam in certa ecclesia pertinente, quam infra mensem duxerit acceptandam, inhibentes illi vel illis, ad quorum collationem, provisionem seu electionem dignitates in ipsa ecclesia pertinere noscuntur, ne interim ad collationem ipsarum seu provisionem procedant, vel quemquam eligant ad easdem de dignitate, ad quam consuevit quis per electionem assumi: impetranti non poterit providi, quum in concessione gratiae, (ad quam non augendam, sed exsequendam debent quae de inhibitione sequuntur referri,) nullam de electione fecerimus mentionem.

CAP. II.

Litterae super provisione clericorum non includunt hospitalia et loca similia, et habentia iura spiritalia, nisi id exprimat. H. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Per literas, a sede apostolica vel legatis² ipsius super

Lib. III. Tit. I. Cap. I. 1) inser. deest: AB; in Conc. Vienn.: deest: F 2) et: deest: ABCDEF 3) etiam: DF; deest: B 4) hoc: ABCDFG
Cap. II. 1) add.: in eodem: EG 2) sit ipso facto: ABCDFG 3) eo

ipso: deest: AC 4) et al.: ABG 5) imminet: A 6) aut: AG 7) foderato: Codd. coll. pr. D (foliato)
Tit. II. Cap. I. 1) Idem: A; in C. Vienn.: deest: EFG 2) mandamus: AG; mandavimus: BE 3) haec: EFH 4) mandamus: AB
Cap. II. 1) add.: in cod.: F 2) legato: ABC

provisione quorumlibet clericorum directas, de xenodochiis, leprosariis, eleemosynariis seu hospitalibus, etiamsi ecclesias vel capellas, decimas, aut³ alia spiritalia iura noscantur habere, nulli posse decernimus⁴ provideri, nisi hoc in apostolicis literis caveatur⁵ expresse.

CAP. III.

Quo casu vacat una dignitas per receptionem alterius, vacant etiam plures.

Idem.

Si plures obtinens dignitates aliam dignitatem aut beneficium curam animarum habens acceptet, dispensatione super hoc legitime¹ non obtenta: eius possessione adepta pacifice dignitates, quas prius habebat, ipso facto vacare censemus, sicut, si dignitatem unicam obtinenti alia similis conferretur², eius pacifica possessione habita prima de iure vacaret.

CAP. IV.

Valet provisio, facta proprio motu Papae, tacentis beneficia provisi, quaecumque sint et quotcunque. II. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Si Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio provideat, de beneficiis, quae obtinet, non habita mentione: provisionem seu gratiam huiusmodi fore validam declaramus, qualiacumque fuerint beneficia, dignitates aut personatus, cum cura vel sine cura, et in numero quocumque, quae is habebat, quum sibi provisio facta fuit.

CAP. V.

Expectantes beneficium ad collationem episcopi, devolutum ad illius capitulum, obtinere non poterit, devolutum tamen ad episcopum vel etiam ad Papam ex cuiuscumque negligentia, poterit obtinere.

Idem¹.

Si de beneficio, ad cuiuscumque episcopi collationem spectante, alicui conferendo scribamus: sibi illud² conferri non poterit, cuius collatio ex negligentia ipsius episcopi ad eiusdem capitulum devoluta existit³, licet provideri sibi possit de illo etiam⁴, cuius ad ipsum episcopum ex sui capituli vel alterius cuiuscumque, sive ad nos ex ipsius episcopi et aliorum, in hoc eadem succedentium, negligentia collatio fuerit devoluta.

CAP. VI.

Adeptus in ecclesia dignitatem, habentem praebendam annexam, perdidit primam praebendam, quam habebat in illa. II. d. Ioann. Andr.

Idem.

Si iuxta nostri formam mandati canonicatum et praebendam ecclesiae Rutinensis¹ adeptus, dignitatem, quam duxerit acceptandam, ibidem expectet: archidiaconatum inibi post vacantem, non obstante, quod certa sit sibi annexa praebenda, poterit acceptare, primaque praebenda hoc ipso vacabit, quod secundam cum archidiaconatu praedicto pacifice fuerit assecutus.

TITULUS III.

DE CONCESSIONE PRAEBENDAE¹ ET²
ECCLESIAE NON VACANTIS.

CAP. UN.

Decretum conditionale ante conditionis eventum non afficit potestatem ordinarii vel alterius collatoris, secus, quando acceptationi beneficii tempus adicitur cum decreto. Et qui beneficium vacans ab exsecutore petit vel recepit, illud intelligitur acceptasse; quae vacatio nota dicitur expectanti, ex quo in loco beneficii publice scitur.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quum ei, quem in scientia reputamus idoneum, si per

Tit. II. Cap. II. 3) seu: AC 4) decrevimus: AEG 5) cavetur: AG
Cap. III. 1) legitima: ACDEH; deest: B 2) conferatur: B; confertur: H

Cap. IV. 1) add.: in eodem: F

Cap. V. 1) add.: in eodem: F 2) id: AC; idem: F; deest: B 3) extitit: ABDG 4) et.: deest: Codd. coll.

Cap. VI. 1) Ruthen.: ACOGH; Ruchon.: BE; Turonens.: F

Tit. III. 1) praebendarum coll. desunt: D 2) vel: AB

inquisitionem exsecutoris sibi deputati a nobis repertus fuerit esse vitae laudabilis et conversationis honestae, de beneficio certi valoris alicui² provideri mandamus, adicientes, quod de beneficio minoris valoris possit eidem, si voluerit, provideri, ac extunc³ etiam inane decernentes et irritum, si secus a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari: quia decretum huiusmodi in eventum duntaxat praedictarum conditionum suum sortitur effectum, antequam exstet prima conditio, beneficium praetaxati valoris, et etiam minoris, priusquam suam impetrans super valore huiusmodi voluntatem declaret, conferri libere poterit per ordinarium, aut alium exsecutorem a nobis ad providendum de tali beneficio deputatum. Secus autem fore censemus, quum decreto apposito alicui provideri mandamus⁴ de beneficio, quod infra mensem a vacationis ipsius notitia duxerit acceptandum, ut appositio mensis eiusdem aliquid afferat⁵ impetranti. Quin⁶ etiam beneficium, quod acceptare poterat, petendo sibi per suum exsecutorem conferri, aut recipiendo sibi praesenti collatum, ipsum ex hoc acceptare, et collationem taliter⁷ sibi factam valere censemus. Ceterum, ut tam diuturnis vacationibus, quam fraudibus et litibus occurratur, praedictae vacationis notitiam impetrantem interpretamur habere, ex quo ipsa vacatio in loco vel ecclesia huiusmodi beneficii publice nota erit. Imputet quidem sibi, si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id, quod per se vel per⁸ alium scire potuerit, ignoravit.

TITULUS IV.

DE REBUS ECCLESIAE NON ALIENANDIS.

CAP. I.

Religiosus, qui concedit alicui ad vitam vel certum tempus iura, redditus vel possessiones administrationis, cui praest, suspensus est ab officio, nisi duo concurrant, nec valet concessio. Duos casus excipit. II. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Monasteriorum et aliarum administrationum regularium dispendiis occurrere cupientes, perpetuo prohibemus edicto, ne quis religiosus, monasterio, prioratui, ecclesiae seu administrationi cuius² praesidens, iura, redditus aut possessiones eiusdem, alicui ad vitam eius seu alium certum tempus, pecunia etiam inde recepta, quovis modo concedat, nisi necessitas aut utilitas monasterii, prioratus, ecclesiae aut administrationis huiusmodi hoc exposcat, conventus sui, aut, si conventum non habeat, praelati proprii assensu ad hoc fecerit³: poenam suspensionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur. Verum praemissa⁴ ad locationes vel etiam reddituum aut fructuum venditiones, ad tempus modicum faciendas, declaramus ullatenus⁵ non extendi.

CAP. II.

Episcopus unire potest ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato rectore vel defensore. II. d. Ioann. Andr.

Idem.

Si una ecclesia alteri ecclesiae¹, seu dignitati alicui vel praebendae per episcopum, suo consentiente capitulo, uniatur, aut religioso loco donetur: ex eo, quod rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non extitit, nequaquam id poterit impugnari. Quodsi episcopus, sui etiam capituli accedente consensu, mensae suae vel ipsi capitulo aliquam duxerit ecclesiam uniendam: hoc irritum esse decernimus² et inane, contraria quavis consuetudine non obstante³.

Cap. un. 1) in C. Vienn.: deest: EFG; inser. deest: A 2) alicui: DEF; deest: C 3) ex nunc: Codd. coll. 4) mandamus: A 5) inferat: AB 6) Quod: A; quem: CGH; quoniam: D 7) totaliter: A; eandem: H 8) per: deest: ABCGH

Tit. IV. Cap. I. 1) in C. Vien.: deest: DF; inser. deest: A 2) cuiusvis: AB 3) attentaverint: ABC 4) Praemissa tamen: AB; Praem. tantum: C 5) nullatenus: CDF

Cap. II. 1) eocl.: deest: Codd. coll. 2) decrevimus: ABE 3) add.: nisi ad id superioris sui consensus accedat: A

TITULUS V.

DE RERUM PERMUTATIONE.

CAP. UN.

Collatio de beneficiis, causa permutationis vacantibus, facta aliis quam permutantibus, non tenet. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Ne concessione iuris utentibus praesertim circa spiritualia illudatur, si qua²* beneficia, ex causa permutationis ab aliquibus resignata, aliis quam ipsis permutare volentibus conferantur: nullius hoc esse volumus firmitatis.

TITULUS VI.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. UN.

Ordinarius loci rationem exigit a religiosis, etiam exemptis, de testamentorum executionibus, quas gesserunt, et, si circa id deliquerint, illos punit.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Religiosis, etiam exemptis, deputatis ad executionem cuiuslibet ultimae voluntatis, circa ipsius executionis officium, (quod utique non possunt, nisi a superiore suo petita super hoc licentia et obtenta, suscipere,) volentes praescindere¹ materiam delinquendi, praesentis constitutionis auctoritate statuimus, quod tales, etiamsi praelationis fungantur officio, locorum ordinarii debitam reddere, ipsique ordinarii ab eisdem absque dolo, fraude seu negligentia de susceptae executionis officio teneantur exigere rationem, illos, quos circa id deliquisse repererint, in aliorum exemplum poena debita, quocunque non obstante privilegio, puniuntur.

TITULUS VII.

DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Excommunicati sunt etiam exempti, qui in casibus non permisis defunctos sepeliunt in coemeteriis tempore interdicti, vel qui scienter sepeliunt excommunicatos publice, nominatim interdictos, vel manifestos usurarios. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Eos, qui propriae temeritatis audacia defunctorum corpora non sine contemptu clavium ecclesiae, in coemeteriis interdicti tempore, in casibus non concessis a iure, vel excommunicatos publice, aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos scienter sepelire praesumunt, decernimus² ipso facto excommunicationis sententiae subiaccere, a qua nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium dioecesanis episcopi eis, quibus per praemissa fuerit iniuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem, nullo eis circa praemissa exemptionis vel quovis alio privilegio, sub quacunque forma verborum concesso, aliquo modo suffragante.

CAP. II.

Para, quae titulum respicit, hoc intendit: Praedicatores et Minores in locis suis libere sepeliunt illos, qui hoc libere elegerint; de funeralibus tamen, et quibuscunque obventionibus et relictis, etiam de quibus alias debetur canonica, quartam et non ultra solvent ecclesiae parochiali. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem.

Dudum a Bonifacio Papa VIII. praedecessore nostro infra scripta edita decretali, Benedictus Papa XI. praede-

cessor noster aliam illius revocatoriam promulgavit, quae quia, ut probavit effectus, nedum pacis ab auctore¹ ipsius speratae fructum non attulit, quin immo discordiae, pro qua sedanda processerat, fomentum non modicum ministravit, nos, eam omnino cassantes, aliam a praefato Bonifacio editam sacro instante et approbante concilio innovamus, subiicientes tenorem illius, qui dignoscitur esse talis:
„Bonifacius episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam².

Super cathedram praeminentiae pastoralis divina disponente clementia³ constituti, etsi multis et arduis, quae in amplum Romanae curiae alveum undique confluent quasi torrens, praegravemur negotiis, curis excitemur innumeris, cogitationibus plurimis distrahamur: circa id tamen ferventibus votis intendimus, vacamus instantius, ac⁴ operosae studium sollicitudinis impertimur, ut ad divini nominis gloriam, exaltationem catholicae fidei, et profectum fidelium animarum, (praecisis radicibus dissidiorum vepribus, et litigiorum anfractibus omnino subductis,) inter ecclesiarum antistites ad curam et regimen gregis dominici deputatos, ceterasque personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor caritatis exaestuet, invalescat concordiae unitas, animorum identitas⁵ perseveret. Scimus enim, et ex evidentiis facti colligimus, quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor, nec ignoramus, quod dissensionis et scandala pravis actibus aditum praeparant, rancores⁶ et odia suscitant, et⁷* illicitis moribus ausum praebent. Ab olim siquidem inter praelatos et rectores, seu sacerdotes ac clericos parochialium ecclesiarum per diversas mundi provincias constitutos ex una parte, et Praedicatorum et Minorum ordinum fratres ex altera⁸, (pacis aemulo, satore zizaniae procurante,) gravis et periculosa discordia exstitit suscitata super praedicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, poenitentibus iniungendis eisdem, et⁹ tumultandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum ecclesias sive¹⁰ loca noscuntur eligere sepulturam. Nos autem, pii patris more laudabili moleste ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactae considerationis¹¹ examen, ac infra pectoris¹² claustra sollicitate revolventes, quam sit plena periculis, quam onusta dispendiis, quamque in divinae maiestatis conspectu reddatur exosa discordia supra dicta, et propterea intendentes paternae sollicitudinis studio illam prorsus evellere, ac omnimode submovere, nullis unquam futuris temporibus favente¹³* Domino suscitandam, grandi quoque desiderio cupientes, ut huiusmodi negotium, quod potissime insidet cordi nostro, finem salubrem et celerem¹⁴ per apostolicae solertiae studium consequatur, diligenti cum fratribus nostris deliberatione praehabita super eo, ad honorem Dei et¹⁵ exaltationem catholicae fidei, quietum statum partium praedictarum, ac salutis animarum fidelium incrementum, de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica statuimus et¹⁶* ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in ecclesiis et locis eorum, ac in plateis communibus libere valeant clero et populo praedicare ac proponere verbum Dei, hora illa duntaxat excepta, in qua locorum praelati praedicare voluerint, vel coram se facere solenniter praedicari, in qua praedicare cessabunt, praeterquam si aliud de praelatorum ipsorum voluntate processerit ac¹⁷ licentia speciali. In studiis autem generalibus, ubi sermones ad clerum ex more¹⁸ fieri solent diebus illis, quibus¹⁹ praedicari solenniter consuevit, ad funera etiam mortuorum, et in festis specialibus sive peculiaribus eorumdem fratrum, possunt iidem fratres et liceat eis libere praedicare, nisi forte illa hora, qua solet ad clerum in praedictis locis²⁰* Dei verbum proponi, episcopus vel praelatus superior clerum ad se generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione vel causa urgente clerum ipsum duceret congregandum. In ecclesiis autem²¹* parochialibus fratres illi²²* nullatenus debeant vel²³ debeant praedicare, vel proponere verbum Dei, nisi fratres praedicti a parochialibus sacerdotibus invitati fuerint²⁴* vel vocati, et de ipsorum beneplacito et assensu, seu

Tit. V. Cap. un. 1) in C. Vienn.: deest: FG 2) qua: deest: ABDEFGH
Tit. VI. Cap. un. 1) praescindere: AB
Tit. VII. Cap. I. 1) Idem in eodem: A; in C. Vienn.: deest: DF
2) decrevimus: ABE
Cap. II. 1) actore: ACEFGH 2) Data est haec Bulla — quae etiam in Extravag. comm. c. 1. (3, 6.) reperitur — Later. XII. Kal. Mart. A. VI. (1300.) Potthast no. 24913. — exstat ap. Lallygren Steenak dipl. II, 2, 312. — in Cod. Monac. 329. — a me I signatus est. — deest: A: Istam prius vidistis et habulistis — sed in eodem Cod. post Clementinas reperitur — B: prout ex-

presse reperitur in fine sexti inter extravagantes Bonifacii Papae VIII. — 3) providentia (disp.: deest): Lij. 4) et: AI 5) et animarum indomptitas: Lij. 6) add.: et: DI; lites: Lij. 7) et: deest: ACDEF Lij.; susc. illicitisque: I 8) add.: parte: AD 9) ac: Lij. 10) vel: F; sive loca: deest: AI 11) cogitationis: A 12) pectorum: Lij. 13) auctore: ACI Lij. 14) celebrem: AFI 15) et: deest: AFGH Lij. 16) et etiam: FI Lij. 17) et: ADP 18) ex more: deest: Lij. 19) in quib.: ib. 20) add.: seu studiis: AI Lij. 21) vero: ACI Lij. 22) ipsi: AI Lij. 23) nec: ADEFH 24) fortassis existant: CI Lij.; fort. exstiterint: B

petita licentia fuerit et obtenta, nisi²⁵ episcopus vel praelatus superior per eosdem fratres praedicari mandaret. Statuimus etiam et ordinamus auctoritate praedicta, ut in singulis civitatibus et dioecesibus, in quibus loca fratrum ipsorum consistere dignoscuntur, vel in civitatibus et²⁶ dioecesebus locis ipsis vicinis, in quibus loca huiusmodi non habentur, magistri, priores provinciales praedicatorum aut eorum vicarii et generales²⁷, et²⁸ provinciales ministri et custodes Minorum ordinum praedictorum, ad praesentiam praelatorum eorundem locorum se conferant per se vel per²⁹ fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petaturi, ut fratres, qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus et dioecesebus confessiones subditorum suorum confiteri sibi³⁰ volentium audire libere valeant, et huiusmodi confitentibus, (prout secundum Deum expedire cognoverint,) poenitentias imponere salutare, atque eisdem³¹ absolutionis beneficium impendere de licentia, gratia et beneplacito eorundem. Ac deinde praefati magistri, priores³², provinciales et³³ ministri ordinum praedictorum eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vita³⁴ probatas, discretas, modestas atque peritas ad tam salubre ministerium et officium exsequendum, quas sic ab ipsis electas repraesentent vel faciant praesentari praelatis, ut de eorum³⁵ licentia, gratia et beneplacito in civitatibus et dioecesebus eorundem huiusmodi personae sic electae³⁶ confessiones confiteri sibi³⁷ volentium audiant³⁸, imponant poenitentias salutare, et³⁹ beneficium absolutionis in posterum impendant, prout superius est expressum, extra civitates et dioeceses, in quibus fuerint deputatae, per quas eas⁴⁰ volumus et non per provincias deputari, confessiones nullatenus audituræ. Numerus autem personarum, assumendarum ad huiusmodi officium exercendum, esse debet, prout universitas⁴¹ cleri et populi ac⁴² multitudo vel paucitas eorundem. Et si iidem praelati petitam licentiam confessionum huiusmodi audiendarum concesserint, illam praefati magistri, ministri⁴³ et⁴⁴ alii cum gratiarum recipienti actione, dictaeque personae sic electae commissum sibi officium exsequantur. Quodsi forte iam dicti praelati quemquam ex dictis⁴⁵ fratribus, praesentatis eisdem, ad huiusmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum: eo amoto vel subtracto loco ipsius similiter eisdem praesentandus praelatis possit et debeat alius subrogari. Si vero iidem praelati praefatis fratribus, ad confessiones, (ut praemittitur,) audiendas electis, huiusmodi exhibere licentiam recusarint⁴⁶: nos exnunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium libere liciteque audire valeant, et eisdem⁴⁷ poenitentias imponere salutare, atque eisdem⁴⁸ beneficium absolutionis impertiri, gratiose concedimus de plenitudine apostolicae potestatis. Per huiusmodi autem concessionem⁴⁹ nequaquam intendimus personis seu fratribus ipsis⁵⁰, ad id taliter⁵¹ deputatis, potestatem in hoc⁵² impendere amplio⁵³, quam in eo curatis vel⁵⁴ parochialibus sacerdotibus est a iure concessa, nisi forsitan eis ecclesiarum praelati uberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciendam. Huiusmodi quoque statuto et ordinationibus⁵⁵ nostris adiicimus, ut fratres dictorum⁵⁶ ordinum in ecclesiis vel⁵⁷ locis suis⁵⁸ ubilibet constitutis liberam, (ut sequitur,) habeant sepulturam, videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis et ecclesiis memoratis. Verum ne parochiales ecclesiae et ipsarum curati sive rectores, qui ministrare habent⁵⁹ ecclesiastica sacramenta, quibus⁶⁰ noscitur de iure competere, praedicare seu proponere verbum Dei, et confessiones audire fidelium, debitis et necessariis beneficiis defraudentur, quum operarii mercedis exhibitio debeat: auctoritate apostolica⁶¹ constituimus⁶² et ordinamus eadem, ut dictorum⁶³ ordinum⁶⁴ fratres de obventionibus omnibus tam funeralibus⁶⁵ quam quibuscunque et quomodocunque relictis, distincte vel indistincte, ad quoscunque certos vel determinatos usus, de quibus etiam quarta sive canonica portio dari sive exigi non consuevit vel non debet de iure,

nec non de datis vel qualitercunque donatis in morte seu⁶⁶ mortis articulo in⁶⁷ infirmitate donantis vel⁶⁸ dantis, de qua decesserit⁶⁹, quomodocunque directe vel indirecte fratribus ipsis vel aliis pro eisdem, quartam partem, (quam auctoritate apostolica taxamus et etiam limitamus,) parochialibus sacerdotibus et ecclesiarum rectoribus sui curatis largiri integre teneantur, facturi et curaturi, quod nec alii, nec⁷⁰ aliis, a quibus quarta⁷¹ huiusmodi minime deberetur⁷², ad ipsorum fratrum utilitatem vel commodum huiusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quod⁷³ in morte vel ab infirmis huiusmodi dandum vel donandum fratribus ipsis existeret, in eorundem⁷⁴ dantium vel donantium sanitate sibi dari vel donari procurent. In quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare, ut, si, (quod absit,) per fratres ipsos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi fortasse contigerit, (praeter id, quod eos propterea dictis sacerdotibus, rectoribus et curatis teneri volumus,) etiam districta ratio in extremi iudicii examine requiratur ab eis⁷⁵. Ultra portionem autem huiusmodi nihil valeant parochiales⁷⁶ rectores, curati et⁷⁷ praelati exigere supra dicti, neque illis dicti fratres amplius impendere sint adstricti, neque ad id a quoquam possint aliquid⁷⁸ coerceri. Nos etenim⁷⁹, (ut in cunctis aequaliter et pacifice favente Domino procedatur,) universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo seu scripto sub quacunque forma vel expressione seu conceptione verborum a nobis vel praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus cuicumque ordinum praedictorum concessa, nec non consuetudines, conventiones, statuta et pacta, in quantum sunt praemissis vel alicui praemissorum contraria, ea⁸⁰ penitus revocamus, vacuumus, cassamus et irritamus, quin immo cassa, vacua et irrita nunciamus, et decernimus⁸¹ nullius prorsus existere firmitatis. Ceterum universos ecclesiarum praelatos, cuiuscunque praeceminentiae, status vel⁸² dignitatis existant, ac sacerdotes parochiales et curatos sive rectores praedictos, praesentium tenore rogamus et hortamur attente, nihilominusque eis districte praecipiendo mandamus⁸³, quatenus, pro divina et apostolicae sedis reverentia praedictos ordines et professores eorum habentes affectu benevolens commendatos, fratribus ipsis non se difficiles, graves, duros aut asperos, sed potius favorabiles, propitios ac⁸⁴ benignos piaque munificentia liberales se⁸⁵ studeant exhibere, sic eos in praedicationis officio et propositionibus verbi Dei, ac in⁸⁶ omnibus aliis supra dictis tanquam cooperatores eorum idoneos et laborum suorum participes prompta benignitate recipiant⁸⁷ ac affectuose admittere non omittant, ut proinde illis aeternae beatitudinis praemium augeatur, et animarum salutis incrementa felicia procurentur. Nec ipsos lateat, quod, si secus ab eis⁸⁸ agi fortasse contigerit⁸⁹ in hac parte, apostolicae sedis benignitas, quae ordines et professores eosdem ubere favore prosequitur et gerit in visceribus caritatis, contra eos non immerito turbaretur, nec eadem aequanimiter pati posset, quin super hoc provisionis opportuna remedium adhiberet, ipsosque nihilominus coelestis indignatio principis digna pro meritis rependens, cuius obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur, minime praeteriret.⁶⁶

TITULUS VIII.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIUS¹.

CAP. I.

Ponit quatuor casus, in quibus religiosi, gravantes vel fraudantes ecclesias circa decimas eis debitas, si requisiti per illos, quorum interest, non desistant infra mensem, vel de usurpatis vel retentis infra duos menses non fecerint emendam, suspensi sunt ab officiis, administrationibus et beneficiis, et talia non habentes sunt excommunicati. Secundus, tertius et quartus casus ibi: Seu qui. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Religiosi quicumque, qui novalium aut alias decimas

Tit. VII. Cap. II. 25) sive: *Lij.* 26) et in: *H.* vel: *Lij.*; *deest:* A 27) generalis minister: *A Lij.*; generales ministri: *CI* 28) ac: *A*; aut: *CI* 29) per: *deest:* *AI Lij.* 30) si: *deest:* *I Lij.* 31) eis: *ib.* 32) ac prior: *Lij.* 33) et: *deest:* *ACDEFH*; *add.*: ac provinciales ministri: *Lij.* 34) vitae probatae: *I Lij.*; vitae probabillis: *A* 35) ipsorum: *ACDEFI Lij.* 36) electi: *Lij.* 37) sibi: *deest:* *ADI Lij.* 38) aud. et: *AC* 39) ac: *AI Lij.* 40) oas: *deest:* *ACI Lij.* 41) numerositas: *Lij.* 42) aut: *ib.* 43) et min.: *CD* 44) ac: *CDI Lij.* 45) huiusmodi: *Codd. coll. Lij.* 46) recusarent: *Lij.* 47) eisque: *AC Lij.* 48) eis: *Lij.* 49) concessiones: *AI* 50) ips.: *deest:* *Lij.* 51) totaliter: *ib.* 52) in hoc: *deest:* *ib.* 53) pleniorum: *ib.* 54) seu: *ACDEFI Lij.* 55) ordinationi: *Lij.* 56) praedictorum: *AI* 57) et: *AI Lij.* 58) eorum: *CDE*; ipsorum: *F* 59) habeant: *Lij.* 60) quibusque: *Codd. coll. Lij.* 61) ap.: *deest:* *H Lij.* 62) sta-

tuimus: *AI Lij.* 63) praedictorum: *CI Lij.* 64) *add.*: et minorum: *I* 65) de fun.: *CDEFI Lij.* 66) vel: *Lij.* 67) aut: *A Lij.*; vel: *I*; *deest:* *CD* 68) seu: *Lij.* 69) decesserant: *ib.*; decesserunt: *A* 70) vel: *DI Lij.* 71) *add.*: para: *AI* 72) debetur: *Lij.* 73) quoque: *ib.* 74) eorum: *ib.* 75) eisdem: *ACI Lij.* 76) *add.*: sacerdotes: *AI Lij.* et rector: *Lij.* 77) vel: *D*; *deest:* *A* 78) aliquatenus: *I Lij.* 79) autem: *Lij.* 80) ea: *deest:* *ADFI Lij.* 81) dec.: *deest:* *Codd. coll. Lij.* 82) vel: *deest:* *Lij.* 83) mandantes: *ACI Lij.* 84) et: *AI Lij.* 85) se: *Codd. coll. AI Lij.* 86) in: *deest:* *CI Lij.* 87) recipere: *Codd. coll. Lij.* 88) ipsis: *Lij.* 89) contingeret: *A Lij.*

Tit. VIII. 1) prim. et obl.: *deest:* *Codd. coll.*
Cap. I. 1) Idem: *A*; in... Vienn.: *deest:* *D*

ecclesiis debitas, ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes, appropriare sibi praesumpserint, aut exquisitis fraudibus sive coloribus usurpare, seu, qui de animalibus familiarium et pastorum suorum, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium, seu, qui de animalibus, quae in fraudem ecclesiarum in pluribus locis emunt, emptaque tradunt venditoribus vel aliis ab ipsis tenenda, seu, qui de terris, quas tradunt aliis excolendas, decimam solvi ecclesiis non permiserint aut prohibuerint, nisi post requisitionem, per eos, quorum interit, super hoc eis factam, a praemissis destiterint infra mensem, aut si de iis, quae contra praemissa usurpare² vel retinere praesumpserint, infra duos menses damnificatis ecclesiis emendam non fecerint competentem, sint, et tamdiu maneant ab officiis, administrationibus et beneficiis suis suspensi, donec destiterint et satisfecerint, ut superius est expressum. Quodsi religiosi huiusmodi administrationes vel beneficia non habeant³: eo casu, quo alii supra dicti suspensionis, ipsi sententiam excommunicationis incurrant, ante satisfactionem condignam nullatenus absolvendi, privilegiis non obstantibus quibuscunque. Ceterum praemissa extendi nolumus ad animalia, quae per religiosorum ipsorum donatos seu oblatos tenentur, dum tamen illi religiosi eisdem cum effectu donaverint aut obtulerint se et sua.

CAP. II.

Decima beneficiorum alieni concessa sibi debetur secundum taxationem et de moneta corrente, nec possunt collectores propter hoc distrahere vel occupare ornamenta divina officii deputata. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem.

Si beneficiorum decima cuiusvis simpliciter concedatur ad tempus: secundum taxationem decimae, in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam¹, et ad monetam currentem communitur ipsa decima levare poterit et debebit. Nec per collectores, levatores sive exactores ipsius decimae, ecclesiarum calices, libros et alia ornamenta, divinis officiis deputata, ex causa pignoris vel distractionis capi vel²* recipi volumus, nec distrahi seu quomodolibet occupari.

TITULUS IX.

DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Professi ordinum mendicantium, etiam licite transeuntes ad non mendicantes, licet administrationes habeant, non habent vocem in capitulo, etiamsi alii de capitulo id concedant, nec deinceps consequi possunt administrationes, prioratus vel officia, etiam tanquam vicarii, nec pro se vel aliis animarum curam gerere; et irritat contra factum. Ultimo ponit casum exceptum. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Ut professores cuiusvis paupertatis ordinis eo libentius in qua² vocati sunt vocatione persistere, transeuntesque ad non mendicantium ordinem in eodem conversari quietius studeant, quo in ipsis discordiarum et schismatum productiva ambitio reprimetur³: sacro concilio approbante statuimus, mendicantes quoslibet, qui ad non mendicantium ordines etiam auctoritate apostolica transibunt in posterum, quive hactenus transiverunt, quamvis nunc prioratus, administrationes vel officia, aut curam animarum vel regimen quodcumque obtineant inibi, vocem aut locum in capitulo non habere, etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur, ad prioratus quoque, administrationes aut quaecumque in antea non assumi officia, etiam tanquam vicarios seu ministros vel locum⁴* aliorum tenentes, quodque⁵ animarum curam et regimen nec pro se possint, nec pro aliis exercere. Quicquid autem in contrarium attentatum fuerit, sit irritum ipso iure, quovis privilegio non obstante. Ad illorum autem mendicantium ordines, quos apostolica sedes eo modo subsistere voluit, ut eorum professoribus ita in illa remanere liceret, quod nullum extunc admitterent ad professionem eorum, quibusque concessit licentiam generalem ad approbatos alios ordines transeundi, praesentem nolumus constitutionem extendi.

Tit. VIII. Cap. I. 2) us.: deest: BFH 3) habebunt: A
Cap. II. 1) consuetud.: BDG 2) seu: ABCDEFG
Tit. IX. Cap. I. 1) inser. deest: AF; in... Vien.: deest: D 2) quo:
AB 3) reprimatur: ABC; reprimatur: F 4) loca: ABCGH; locorum: F
5) quacumque: BG
Cap. II. 1) decrevimus: ABEP

CAP. II.

Pubes, per annum deferens habitum novitiorum, non patenter distinctum ab habitu professorum, intelligitur professor. Ioann. Andr.

Idem.

Eos, qui deinceps in discretionis constituti aetate novitiorum habitum in aliqua religione per annum portaverint, hoc ipso religionem illam decernimus¹ esse professos, nisi huiusmodi habitus in colore, scissura vel forma se distinctum patenter exhibeat ab habitu professorum.

TITULUS X.

DE STATU MONACHORUM VEL¹ CANONICORUM REGULARIUM.

CAP. I.

Praemittit exordium breve, in quo constitutionis causam ponit, et generale interdictum monachorum nigrorum circa exequitum ornatum, vel notabilem excessum in vestibus, cibis, potibus, equitaturis et lectisterniis. — §. 1. Specialiter providet circa vestes habitus proximas, almutias, caputia, calcamenta, zonas, cutellos, calcaria, sellas et frenos ipsorum, et ultimo circa habitum superiorum. Ioann. Andr. — §. 2. Providet circa monachorum confessionem, communionem, expositionem regulas, et instructionem novitiorum. Ioann. Andr. — §. 3. Providet circa venationes et occupationes monachorum. Ioann. Andr. — §. 4. Punit certos praedictorum transgressores, omnes alios puniri iubens iuxta disciplinam regulae. Ioann. Andr. — §. 5. Providet contra professos, euntes ad curias principum, vel alias vagantas, vel infra septa monasterii arma tenentes. Ioann. Andr. — §. 6. Providet circa monachorum solitudines. Ioann. Andr. — §. 7. Providet de priorum aetate, et ipsorum sacerdotio, professione et habitatione. Ioann. Andr. — §. 8. Providet de monachorum ordinatione et ipsorum doctrina. Ioann. Andr. — §. 9. Confirmat et innovat decretalem supra eodem: Quam ad monasterium. et cap. In singulis. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi².

Ne in agro dominico, sacra videlicet monachorum nigrorum religione, indecorum aliquid obrepat, aut vitiosum quicquam³ perniciose⁴* in segetem coalescat, sed ut in illa potius flores honoris et honestatis fructus in ubertate succrescant: eis in vestibus⁵ inordinatum omnem seu exquisitum ornatum aut cultum, nec non in cibis et potibus, equitaturis et lectisterniis quemvis notabilem interdicens excessum §. 1. Statuimus, ut superior vestis ipsorum habitui proxima nigri, bruni aut albi coloris existat iuxta morem, apud eos servari solitum in regione, qua degunt. Nec in qualitate panni regularis excedatur modestia, nec quaeratur quod pretiosius et subtilius, sed quod utilius valet⁶* inveniri. Sit etiam vestis ipsa rotunda per circuitum et non scissa⁷*, nec longitudine nimia aut brevitate notanda, largas etiam manicas habeat⁸ usque ad pugnum protensas, non consutitias vel quomodolibet botonatas. Almutiis de panno nigro vel pellicibus caputiorum loco cum capitiis habitus, quem gestaverint, sint contenti, iuxta tamen dispositionem abbatis scissis⁹* super humeros et honestis capitiis uti possint¹⁰*. In vestibus sendatum pro foderaturis¹¹* non portant. Estivalibus largis aut botis altis pro calcamentis utantur. Nullus zonam, cutellum, calcaria cum ornatu deferre, aut cum sella, clavorum ornatu decorata superfluo vel nimis sumptuosa, sive cum freno ferraturam ad ornatum habente equitare praesumat. Rursus in locis, in quibus fuerit congregatio duodecim monachorum aut supra, infra septa monasterii abbas, prior aut alius praesidens portet focum de panno pro focis aut cucullis¹² in ipso monasterio consueto, monachi vero alii in monasteriis, in quibus focos soliti sunt portare, debent etiam uti eis. In aliis autem monasteriis et infra domos et alios prioratus, ubi non est tanta congregatio monachorum, cucullas clausas deferant et honestas. Quum vero abbates, priores aut alios praesidentes et monachos alios¹³ extra monasterium proficisci contingeret¹⁴, focum, cucullam aut capam clausam habeant, et subts capam, si eam portaverint, cucullam deferant, aut, si maluerint, scapulare. Quum autem ad serviendum in divinis officiis albis vel sacris vestibus induentur, aut quum occupabuntur in operibus, uti eis liceat scapulari. Verum ne ex diversa acceptione¹⁵, quam in diversis regionibus huiusmodi vocabula, focus videlicet et cuculla, dicuntur habere,

Tit. X. Cap. I. 1) et: FGH 2) Idem: A 3) quicquid: AG 4) perniciosum: Codd. coll. 5) vest. et: ABG 6) valeat: Codd. coll. 7) scissa: ABCDEFGH; scissa: D 8) habeant: BC 9) scissis: CDEGH 10) possunt: ABDH 11) foraturis: ADFGH; folaturis: CE; foraturis: B 12) cucullam: BCI; consuetam: GI; consuetum: B 13) al.: deest: AF 14) contingerit: C; contingat: D; contingeret: H 15) acceptione: BDF

haesitandi circa praemissa materia relinquatur: cucullae nomine habitum longum et amplum, sed manicas non habentem, nomine vero floci habitum, qui longas et amplas habet¹⁶ manicas, nos intelligere declaramus. §. 2. Sane singulis mensibus tam in monasteriis quam extra sublata occasione quacunque ad confessionem saltem semel accedant omnes et singuli monachi, et in prima dominica mensis cuiuslibet in monasteriis semper communicent, nisi ex causa forte, quam abbati, priori aut poenitentiariis monasteriorum¹⁷ non differant intimare, eorumque iudicio vel abstineant vel accedant. Regula quoque quum in capitulo legitur, ab illo, qui praestat ipsi capitulo, vel alio, cui hoc ipse iniunxerit, propter iuniores vulgariter exponatur. Novitiis etiam fidelis deputetur instructor tam in divinis officiis quam in observantia regulari. §. 3. Porro a venationibus et aucupationibus omnes semper abstineant, nec eis interesse, aut canes vel aves venaticos per se vel alios tenere praesumant, nec a familiaribus secum morantibus teneri permittant, nisi saltus, vivaria vel garenas proprias¹⁸, vel ius venandi in alienis haberent, in quibus cuniculi vel ferae aliae forsant essent, quo casu hoc eis permittitur, dum tamen infra monasteria seu domos, quas inhabitant, aut eorum clausuras venaticos canes non teneant, nec venationi praesentiam exhibeant personalem. §. 4. Si quis autem praemissorum temerarius exstiterit violator, regulari subiaceat disciplinae, et nihilominus, si sotulares non corrigiatis et altos aut caputia, (ut praefertur,) non fissa portare praesumpserit¹⁹, siquidem abbas vel prior, non habens abbatem proprium, fuerit²⁰: per annum se noverit a beneficiorum collatione suspensum; si vero alius fuerit, ab administratione, si quam obtinet, sit per annum suspensus. Quodsi nullam habeat, eo ipso per annum reddatur inhabilis ad administrationem et ecclesiasticum beneficium obtinendum. Si qui vero eorum venationi aut aucupationi clamose, vel alias cum canibus aut avibus ex proposito interfuerint: iuxta praemissam personarum distinctionem²¹ dictarum suspensionis et inhabilitatis poenas per biennium ipso facto incurrant. Abbate autem vel priore a collatione, (ut praemittitur,) beneficiorum suspenso, ad priorem claustralem cum consilio et assensu conventus vel maioris partis ipsius eorumdem beneficiorum collatio devolvatur. §. 5. Quia vero nonnulli monachorum ipsorum, (sicut accepimus,) suavi iugo observantiae regularis abiecto, interdum, propriis relictis monasteriis, se in eis secure morari non posse fingentes, vel alio colore quaesito, per curias principum evagando discurrunt, et, nisi a praelatis eorum petita pensio vel subventio assignetur eisdem, conspirant in illos, eisque proditionem vel alia gravia imponentes, eos capi et incarcerari, ipsorumque monasteria comburi procurant, et interdum monasteriorum ipsorum bona in totum vel in partem non modicum occupare praesumunt: nos, eorum in hac parte reprobis ausibus obviare volentes, hoc edicto perpetuo prohibemus, ne monachi aut regulares canonici, administrationem aliquam non habentes, ad curias principum absque speciali praelatorum suorum licentia se conferre praesumant. Quodsi, ut suis praelatis aut monasteriis damnum aliquod inferant, ad dictas curias se conferre praesumpserint: excommunicationis sententiam eos incurrere volumus ipso facto, praelatis eorum districte nihilominus iniungentes, ut ipsos a praedictarum curiarum accessu, et aliis quibuslibet vagationibus et discursu diligenter compescere, ac²² super hoc non parentes eisdem severe corrigere non omittant. Praefatae quoque sententiae monachos infra septa monasteriorum sine licentia abbatum suorum arma tenentes decernimus subiaccere. §. 6. Ad haec²³, praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, perpetuo prohibemus edicto, ne monachi singuli in singulis sibi commissis administrationibus vel prioratibus habitare praesumant. Sed si proventus prioratum seu administrationum huiusmodi duobus forte non suppetant, iidem prioratus seu administrationes, nisi per abbates ad sustentationem duorum sufficientes reddantur, locis aliis vicinioribus ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officiis, aut inter se invicem, prout erit commodius, cum consilio et assensu abbatum per locorum

ipsorum ordinarios uniantur, monachis locorum, quae aliis unientur prioribus, ad claustrum primitus revocandis, et clericis²⁴ servitibus²⁵ ibidem, de locorum ipsorum proventus provisione debita facienda. §. 7. Ceterum prioratus conventuales alicui, nisi XXV. annum attigerit, alii vero curam animarum habentes, etsi cura ipsa per saeculares habeat presbyteros exerceri, cuiquam, nisi XX. annum peregerit, conferri nequeant aut committi. Qui autem prioratus istos vel illos²⁶ habuerint, infra annum, computandum a tempore collationis seu commissionis sibi factae de eis, et possessionis eorum adeptae, vel infra vigesimum quintum aetatis suae annum, si ante annum ipsum non conventuales prioratus eis commissi fuerint aut collati, se faciant ad sacerdotium promoveri. Quod si cessante rationabili causa non fecerint: eo ipso, nulla etiam monitione praemissa, praedictis prioratibus sint privati, qui ipsis iterum ea vice nullatenus conferantur. Sane prioratus aliquis sive administratio committi alicui vel conferri non possit, nisi expresse professus fuerit ordinem monachalem, neque prioratus aut administrationes extra monasteria obtinentes permittantur in monasteriis, sed teneantur in ipsis prioratibus seu administrationibus, (quacunque non obstante consuetudine,) residere, nisi ex studiorum vel alia causa rationabili ad tempus forte ab huiusmodi residentia excuserentur. §. 8. Ad ampliationem autem cultus divini, statuimus, quod monachi quilibet ad monitionem abbatis se faciant ad omnes ordines sacros excusatione cessante legitima promoveri. Rursus, ut ipsis monachis proficiendi in scientia via opportuna non desit, in singulis ipsorum monasteriis, quibus ad hoc suppetunt²⁷ facultates, idoneus teneatur magister, qui eos in primitivis scientiis instruat diligenter. §. 9. Praemissa igitur omnia, et ea nihilominus, quae felix recordationis Innocentius Papa III.²⁸ praedecessor noster circa statum monachorum ipsorum pro uberiori cultu observantiae regularis quoad usum camisiarum, abdicationem proprietatis, silentium et esum carniarum, ac de eorum capitulis de triennio in triennium celebrandis, et etiam quoad quaelibet alia statuit, quae omnia innovamus et approbamus, expresse volumus et statuimus firmiter observari.

CAP. II.

Moniales, quae nulli subsunt nisi Papae, et canonici saeculares, per ordinarios et alia exempta per suos praelatos debent annis singulis visitari. Et ponit numerum personarum, visitationi interesse debentium. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem.

Attendentes, quod, ubi gubernaculum disciplinae contemnitur, restat, ut religio naufragetur, providendum censuimus esse praecipue, ne per contemptum huiusmodi in his, quae se Christo voto celebri desponderunt, quicquam reperiat incongruum, quod in regulari ponat honestatis gloria maculam, et divinam merito possit offendere maiestatem. Hoc igitur sacro approbante concilio duximus statuendum, ut singula monialium monasteria per ordinarios, exempta videlicet, quae ita sedi apostolicae quod nulli alii subiecta noscuntur, apostolica, non exempta vero ordinaria auctoritate, ac exempta alia per alios¹, quibus subsunt, annis singulis debeant visitari. Visitatores autem huiusmodi sollicitudinis studium diligenter impendant, ut moniales ipsae, (quarum nonnullas dolentes audivimus in subscriptis excedere,) pannis sericis, variorum foderaturis², sandalitiis, comatis et cornutis crinibus, scacatis et virgatis caputiolis non utantur, non choreas, non festa saecularium prosequantur, non die noctuve per vicos et plateas incedant, aut voluptuosam alias vitam ducant, easque sollertius retrahant ab insolentiis quibuslibet et mundi huius illecebris, ac inducant easdem ad impendendum in monasteriis suis devotum et debitum virtutum domino famulatum. Ad quae omnia observanda moniales easdem, (non obstantibus exemptionibus et privilegiis quibuscunque, quibus tamen quoad alia nolumus praeiudicium generari,) per illos³, de quibus supra dictum est, compelli iubemus remediis opportunis. Statuimus insuper, ut quaevis ad regimen abbatiarum

Tit. X. Cap. I. 16) habeat: ABCDQ; habent: E 17) monasterii: ABCDF 18) propria: ACDG 19) praesumpserint: ABG 20) fuer.: deest: BC 21) distinctionem: EF; add.: distinctionem alias: B; add.: distinctionem alias: H 22) aut: AG; sic: C 23) hoc: FH 24) ecclesiis: BC 25) serviendis: B; serviensibus: C 26) alios: DD 27) suppetant:

CDFGH; suppetant: B 28) III.: deest: Codd. coll.; IV.: Ed. Rom. op. mend.; — cf. c. 6. 7. X. h. l. (3. 35.) Cap. II. 1) aliquos: A; illos: C 2) forraturis: DDFGH; folraturis: CE 3) eos: AC

assumptae, in monasteriis, in quibus abbatissae sunt solitae benedici, infra annum a suae confirmationis tempore computandum munus benedictionis suscipiant, alioquin a iure suo, (nisi subsit causa rationabilis,) prorsus se noverint cecidisse, per illos, ad quos id pertinet, provisione de abbatissis monasteriis ipsis canonice facienda. Illas quoque mulieres quae vulgo dicuntur canonicae saeculares, et, ut saeculares canonici, vitam ducunt, non renunciantes proprio, nec professionem aliquam facientes, per locorum ordinarios, si exemptae non fuerint, sua, si vero exemptae fuerint, apostolica auctoritate praecipimus visitari, per hoc tamen non intendentes earum statum, regulam seu ordinem approbare. Ipsos autem visitatores notariis duobus, et personis duabus suae ecclesiae, quatuorque viris aliis honestis utique et maturis praecipimus in ea, quam visitando facient, inquisitione fore contentos. Si qui vero visitatores ipsos in praemissis impedire praesumpserint, seu aliquo praemissorum, nisi moniti resipiscant, ipso facto excommunicationis sententiam se noverint incursum, privilegii, statutis et consuetudinibus quibuslibet in contrarium minime valituris.

TITULUS XI.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO¹ SINT SUBIECTAE.

CAP. I.

Mulieres, statum Beguinarum sectantes, et de novo assumptas, ac religioſi, in hoc dantes consilium vel favorem, ipso facto sunt excommunicati; status tamen poenitentialis per hoc non interdicitur, secundum Paulum.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Quum de quibusdam mulieribus, Beguinabus vulgariter nuncupatis, (quae, quum nulli promittant obedientiam, nec propriis renunciant, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religiosae nequaquam existunt, quanquam habitum, qui Beguinarum dicitur, deferant, et adhaereant religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earundem,) nobis fide digna relatione insinuatam exstiterit, quod earum aliquae, quasi perductae in mentis insaniam, de summa Trinitate ac divina essentia disputent et praedicent, ac circa fidei articulos et ecclesiastica sacramenta opiniones catholicae fidei contrarias introducunt, et, multos super his decipientes simplices, eos in errores diversos inducant, aliaque quam plura periculum animarum parientia sub quodam velamine sanctitatis faciant et committant: nos, tam ex his quam ex aliis, de ipsarum opinione sinistra frequenter auditis, eas merito suspectas habentes, statum earundem sacro approbante concilio perpetuo duximus prohibendum et a Dei ecclesia penitus abolendum, eisdem et aliis mulieribus quibuscunque sub poena excommunicationis, quam in contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, iniungentes expresse, ne statum huiusmodi, dudum forte ab ipsis assumptum, quoquo modo sectentur ulterius, vel ipsum aliquatenus de novo assumant. Praedictis vero religiosis, per quos eadem mulieres in huiusmodi Beguinagii statu foveri, et ad ipsum suscipiendum induci dicuntur, sub simili excommunicationis poena, quam eo ipso, quod¹ secus egerint, se noverint incursum, districtius inhibemus, ne mulieres aliquas, praedictum statum (ut praemittitur) dudum assumptum sectantes, aut ipsum de novo forsitan assumptas quomodocunque admittant, ipsis super eo sectando vel assumendo praebentes ullo modo consilium, auxilium vel favorem, nullo contra praemissa privilegio valituro. Sane per praedicta prohibere nequaquam intendimus, quin, si fuerint fideles aliquae mulieres, quae promissa continentia vel etiam non promissa, honeste in suis conversantes hospitibus, poenitentiam agere voluerint et virtutum Domino in humilitatis spiritu deservire, hoc eisdem liceat, prout Dominus ipsis inspirabit.

CAP. II.

Ponens constitutionis causam statuit hospitalia reformari per collatores ipsorum, et cogi rectores eorum ad conservationem locorum et suorum iurium, et ad hospitalitatem tenendam, statuens per locorum ordinarios suppleri defectum vel negligentiam collatorum, etiam circa exempta. Ioanni. Andr. — §. 1. Praecipit, hospitalia in beneficium non concedi, nisi in duobus casibus, et reprobatur contrariam consuetudinem, submititens, quales esse debeant, quibus administratio ipsa committitur, et de ipsorum iuramento, inventario et ratione reddenda, et decretum apponit. Ioanni. Andr. — §. 2. Declarat, constitutionem non extendi ad hospitalia religiosorum et militarium ordinum. H. d. — §. 3. Conservat antiquas consuetudines talium locorum circa divina officia et sacramenta. Ioanni. Andr.

Idem¹.

Quia contingit interdum, quod xenodochiorum, leproſariorum, eleemosynariorum seu hospitalium rectores, locorum ipsorum cura postposita, bona, res et² iura ipsorum interdum ab occupatorum et usurpatorum manibus excutere negligunt, quin immo ea collabi et deperdi, domos et aedificia ruinis deformari permittunt, et, non attento, quod loca ipsa ad hoc fundata et fidelium erogationibus dotata fuerunt³, ut pauperes infectique lepra reciperentur inibi et ex preventibus sustentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere, proventus eosdem in usus suos damnablem convertentes, quum tamen ea, quae ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad⁴ alium, (salva quidem sedis apostolicae auctoritate,) converti: nos, incuriam et abusum huiusmodi detestantes, hoc sacro concilio approbante sancimus, ut hi, ad quos id de iure vel statuto in ipsorum fundatione locorum appositum, aut ex consuetudine praescripta legitime, vel privilegio sedis apostolicae pertinet, loca ipsa student in praedictis omnibus salubriter reformare, ac⁵ occupata, deperdita et alienata indebite in statum reduci debitum faciant, et ad ipsarum miserabilium personarum receptionem et sustentationem debitam iuxta facultates et proventus locorum ipsorum rectores praedictos compellere non omittant. In quo si forte commiserint negligentiam vel defectum, ordinariis locorum iniungimus, ut, etiam si pia loca praedicta exemptionis privilegio munita consistant, per se ipsos vel alios impleant omnia praemissa et singula, et rectores eosdem utique non exemptos propria, exemptos vero et alios privilegiatos apostolica ad id auctoritate compellant, contradicentes, cuiuscunque status aut conditionis existant, ac praebentes eisdem circa praemissa consilium, auxilium vel favorem, per censuram ecclesiasticam et aliis iuris remediis compescendo, nullum tamen per hoc exemptionibus seu privilegiis ipsis quoad alia praedictum generando. §. 1. Ut autem praemissa promptius observentur, nullus ex locis ipsis saecularibus clericis in beneficium conferatur, etiam si de consuetudine, (quam reprobamus penitus,) hoc fuerit observatum, nisi in illorum fundatione secus constitutum fuerit, seu per electionem sit de rectore locis⁶ huiusmodi providendum. Sed eorum gubernatio viris providis, idoneis et boni testimonii committatur, qui sciant, velint et valeant loca ipsa, bona eorum ac iura utiliter regere, et eorum proventus et redditus in personarum usum miserabilium fideliter dispensare, et quos in usus alios bona praedicta convertere praesumptio verisimilis non existat, in quibus sub obstatione divini iudicii illorum, ad quos dictorum locorum commissio pertinet, conscientias oneramus. Illi etiam, quibus dictorum locorum gubernatio seu administratio committetur, ad instar tutorum et curatorum iuramentum praestare, ac de locorum ipsorum bonis inventaria conficere, et ordinariis seu aliis, quibus subsunt loca huiusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem. Quod si secus a quoquam fuerit attentatum, collationem, provisionem seu ordinationem ipsam carere decernimus omni robore firmitatis. §. 2. Praemissa vero ad hospitalia militarium ordinum aut religiosorum etiam aliorum extendi minime volumus, quorum tamen hospitalium rectoribus in sanctae obedientiae virtute mandamus, ut in illis secundum suorum ordinum instituta et antiquas observantias providere pauperibus, et hospitalitatem debitam in illis tenere procurent, ad quod per superiores eorum arcta⁷ districtione cogantur, statutis aut consuetudinibus quibuslibet non obstantibus in praemissis. §. 3. Ceterum nostrae intentionis existit, quod, si qua⁸ sint

Tit. XI. 1) episcopis: AH; ut... sub.: deest: CF
Cap. I. 1) si: ADG

Cap. II. 1) add.: in eodem: AFG 2) ac: AG 3) fuerint: ABG
4) ad: deest: BEGH 5) et: A; aut: B 6) loci: BDRFG 7) ecclesiastica: AG
8) quae: BD

hospitalia, altare vel altaria et coemeterium ab antiquo habentia, et presbyteros celebrantes et sacramenta ecclesiastica pauperibus ministrantes, seu si parochiales rectores consueverint⁹ in illis exercere praemissa, antiqua consuetudo servetur quoad exercenda et ministranda spiritualia supra dicta.

TITULUS XII.

DE IURE PATRONATUS.

CAP. I.

Si praesentatis ad ecclesias per patronos ecclesiasticos, in quibus ipsi non consueverunt omnia onera supportare, non assignetur intra terminum competentem congrua portio: dioecesanis eam assignare debet; quod locum non habet, quando onera sunt per patronos supportanda. II. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Ut constitutio², quae ad ecclesiam aliquam quemvis etiam ad exemptorum praesentationem admitti, consuetudine non obstante contraria prohibet, nisi praesentato de proventibus eiusdem ecclesiae talis coram dioecetano portio fuerit assignata, unde iura possit episcopalia solvere, et sustentationem habere congruam, sicut expedit, observetur, ipsam declarare ac^{3*} quaedam adiciere consulta huiusmodi sacri concilii approbatione providimus, dioecesanis sub obtestatione divini iudicii districtius inhibentes, ne praesentatum aliquem per quamcumque personam ecclesiasticam, ius praesentandi ad ecclesiam aliquam habentem, admittant, nisi intra certum terminum competentem, per dioecesanos ipsos praesentantibus praefigendum, ipsi praesentato fuerit coram eis, ut praescribitur, congrua de proventibus ecclesiae portio assignata. Quam si forsitan iidem praesentantes intra terminum ipsum assignare neglexerint, ne factum eorum noceat praesentato, statuimus, ut extunc dioecetani debeant praesentatum, (nisi aliud canonicum obsistat,) admittere, et in poenam praesentantium ad dioecesanos ipsos potestas assignationis huiusmodi devolvatur. Praecipimus autem dioecesanis eisdem sub ipsius obtestatione divini iudicii, ipsorumque conscientias oneramus, quod moderationem portionis⁴ ipsius debite faciant, nec odio vel⁵ favore vel alias in pluri vel minori circa illam scienter excedant. Sane in prioratum vel aliorum tam regularium quam saecularium locorum ecclesiis, in quibus religiosi vel alii, ad quos eorum⁶ redditus pertinere noscuntur, praedicta consueverunt onera supportare, praemissa nullatenus observentur, sed onera omnia, quae ecclesiarum ipsarum perpetuis presbyteris aut vicariis incumberent, si dicta eis assignatio facta esset, religiosi et alii supra dicti plene subire, ac presbyteros seu vicarios ipsos decenter tractare, nec non sustentationem eis praestare sufficientem et congruam teneantur. Ad quae omnia integraliter adimplenda, et nihilominus ad observationem debitam assignationis per dioecesanum in casu alio (ut praemittitur) faciendae, religiosos praedictos et alios quoslibet a dioecesanis eisdem ecclesiastica volumus censura compelli^{7*}, non obstantibus exemptionibus aut aliis quibuslibet privilegiis, consuetudinibus vel statutis, quae circa praemissa vel eorum aliquod religiosi ipsi aut alii in nullo volumus suffragari.

CAP. II.

In plures heredes unius ex pluribus patronis transit ius patronatus per stirpes. II. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Plures ab uno ex patronis ecclesiae relicti heredes vocem duntaxat unius habebunt in praesentatione rectoris. Et, ut facilius provideatur ecclesiis, non inconveniens reputamus, patronos ipsos inter se posse libere convenire de rectore ab eis alternis² vicibus praesentando; quibus etiam ex eadem causa permittimus, ut plures ad vacantem ecclesiam possint eo modo praesentare personas, quod una ex³ eis eligi per episcopum valeat et admitti.

Tit. XI. Cap. II. 9) convenerunt: ABCEP

Tit. XII. Cap. I. 1) Idem: A 2) cf. c. 1. de parib. in VIto (3, 4.) 3) add.: eisdem: Codd. coll. 4) pensionis: Af 5) nec: BC 6) earum: BDEF 7) add.: nulla portio vel consuetudine in contrarium habita

volutura: ACD; -- hoc se Editores Romani in uno manu scripto intruisse in

TITULUS XIII.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Religiosi subire tenentur onera, quae incumbant ecclesiis, per eos ante hoc concilium acquisitis, nisi privilegio, exemptione vel alia iusta causa iuventur; quae privilegia vel exemptiones non iurant in ecclesiis post concilium acquirendis. II. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Quum sit naturae consonum, illos non recusare onera, qui rerum commoda¹ complectuntur: hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut religiosi quicumque pro monasteriis et ecclesiis, quae ad eos quocumque sunt titulo devoluta, procuraciones legatorum sedis apostolicae, ac iura episcopalia et alia praestari pro ipsis, antequam ad eos pervenissent, solita, prompte solvere studeant, nisi forsitan sedis apostolicae privilegio, exemptione vel alia causa legitima ab his se valeant excusare. Privilegia vero seu exemptiones huiusmodi ad monasteria seu ecclesias, quae ad eos obvenire continget in posterum, volumus non extendi.

CAP. II.

Ponit quaedam gravamina, quae praelati inferebant exemptis, praecipue Cisterciensibus, et illa fieri prohibet, statuens, quod episcopi, qui in monasteriis Cisterciensis ordinis caritative procurantur, sicut contenti cibariis, quae per illos sibi ministrantur. Si vero procurantur ex debito, ipsis volentibus carnes ministrari debent extra septa monasterii, vel saltem extra portam, quae dicitur regularis. Ipsorum etiam elemosynarii fragmenta mensurarum possunt pauperibus erogare. II. d. Ioann. Andr.

Idem.

Ad nostrum, quod dolentes referimus, pervenit auditum, quod ecclesiarum praelati, ad monasteria Cisterciensis ordinis accedentes, licet ab eis caritative recipiantur, et eis curialiter necessaria ministrentur, cibis tamen regularibus non contenti contra privilegia dicti ordinis carnes petunt, et, si eis non ministrentur, auferunt violenter, et licet in locis eisdem fiant elemosynae competenter, ipsi tamen praelati ipsi religiosi invitatis alias elemosynas faciunt, etiam in aliquibus locis, in quibus procuraciones non habent de consuetudine vel de iure. Pro equitatis quoque ferrandis, licet ferris non egeant, et coci¹ eorum sui officii ratione pecuniam exigunt et extorquent, nec compositiones, super procuracionibus inter praelatos ipsos et eos initas, eis servant. Ipsi etiam in recipiendis procuracionibus ita graves existunt, quod, ipsis in eorum monasteriis et ecclesiis procuratores recipientibus, longi temporis victum brevis hora consumit, et, dum procuraciones recipiunt, canes venaticos, falcones et accipitres secum habent, et nisi voluntati satisfiat² eorum, valvae monasteriorum seu ecclesiarum per violentiam saepe franguntur, et ornamenta ecclesiae exportantur, pluresque procuraciones recipiunt una die sedis apostolicae privilegio non suffulti, interdum in pecunia numerata, visitationis etiam officio non impenso, et occasione dictarum procuracionum iidem praelati ab ipsis frequenter exigunt quae illis solvere non tenentur, intolerabilia eisdem gravamina cumulantes. Sunt et nonnulli, qui procuraciones nunciorum apostolicae sedis aliaque extraordinaria onera exemptis et aliis religiosi pro maiori parte imponunt, ut se ac presbyteros liberent saeculares, religiosos ad ordinandum huiusmodi onerum distributionem minime assumentes. In multis etiam aliis praefati praelati exempta monasteria et ipsorum ecclesias utroque illis iure subiectas gravant in procuracionibus recipiendis et oneribus insolitis imponendis. Nos igitur, super his volentes de opportuno³ remedio providere, sacri approbatione concilii duximus statuendum, ut, si episcopi non causa visitationis, sed caritativae hospitalitatis ad monasteria venerint supra dicta, victualia gratis recipiant, quae caritatis gratia eis fuerint ministrata. Ipsi autem episcopis ad monasteria venientibus supra dicta, et procuraciones ibidem recipiendis, sibi debitas de iure communi, consuetudine, privilegio vel iure alio speciali, in domibus ipsorum monasteriorum, extra tamen septa ipsorum existentibus, si quae fuerint ad hoc aptae, alioquin intra septa ipsa, non tamen

marginis editionis testantur.

Cap. II. 1) add.: in eodem: AF 2) alterius: ACF 3) ab: AD

Tit. XIII. Cap. I. 1) commodo: Richt.

Cap. II. 1) eg. equi: AH; eg. coci: D¹ 2) satisficiat: BDEF 3) perpetuo: B; optimo: D

intra portam, quam regularem appellant, carni pro congruentia temporis, si voluerit, (privilegio non obstante quocunque,) cibaria ministrentur. Nec inconveniens reputamus, si fragmenta, quae de mensis ipsorum episcoporum et suorum familiarium colliguntur, per ipsorum episcoporum elemosynarios ibidem pauperibus erogentur. Ab aliis autem gravaminibus expressis superius praelati diligenter absterneant, si Dei et apostolicae sedis indignationem voluerint evitare.

CAP. III.

Dioecesani, quibus hoc constat, illos, qui exigendo a clericis pedagagium vel guidagium excommunicati sunt vel interdicti, publicare debent. Ioann. Andr.

Idem in eodem¹.

Praesenti constitutione iubemus, ut locorum dioecesani contra eos, qui ab ecclesiis vel personis ecclesiasticis pro earum rebus propriis, quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt vel transmittunt, pedagagium vel guidagium suo vel alieno nomine exigunt vel extorquent in animarum suarum periculum, et eorum, a quibus ea exigunt, praeiudicium et gravamen, excommunicationis et interdicti sententias a iure prolatas, postquam de his ipsis constiterit, omnino publicent, vel a suis subditis tamdiu faciant publicari, donec illi sic exacta² restituerint, et de transgressione huiusmodi satisfecerint competenter.

TITULUS XIV.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET¹ ALIIS DIVINIS OFFICIIS.

CAP. I.

Praelati, ad quos spectat correctio, et, illis negligentibus, superiores ipsorum debent esse solliciti, ut horis debitis in cathedralibus, regularibus et collegiatis ecclesiis aliis horae canonicae devote psallantur, et quod in ecclesiis aliis celebratur convenienter et debite diurnum officium et nocturnum, principaliter hoc intendit. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Gravi nimirum turbatione² movemur, quod ex nonnullorum rectorum negligentia, quae, dum spem impunitatis permittit, multam nutrire pestilentiam consuevit in subditis, plerique ecclesiarum ministri, modestia ordinis clericalis abiecta, dum offerre Deo sacrificium laudis, fructum laborum suorum, in puritate conscientiae et animi devotione debent, horas canonicas dicere seu psallere transcurrendo, syncopando, extranea quidem et plerumque vana, profana et inhonesta intermiscendo colloquia, tarde ad chorum conveniendo, seu ecclesiam ipsam³ absque rationabili causa ante finem officii exeundo frequenter, aves interdum portando, seu faciendo portari, canesque secum ducendo venaticos, ac, quasi nihil praetendentes de clericali militia, in corona, vestibus et tonsura divina etiam celebrare aut eis interesse nimis indevote praesumunt. Nonnulli etiam tam clerici quam laici, praesertim in festorum certorum vigiliis, dum in ecclesiis deberent orationi insistere, non verentur in ipsis earumque coemeteriis choreas facere dissolutas, et interdum canere cantilenas, ac multas insolentias perpetrare, ex quibus ecclesiarum et coemeteriorum violationes, inhonesta, variaeque delicta quandoque sequuntur, et ecclesiasticum plerumque perturbatur officium in divinae maiestatis offensam et adstantium scandalum populorum. In multis insuper ecclesiis cum vasis, vestimentis et ceteris ornamentis ad divinum cultum necessariis, indecentibus utique, pensatis earum facultatibus, deservitur. Ne igitur transgressiones invalescant huiusmodi, aliisque veniant in exemplum: sacri concilii approbatione hoc fieri prohibentes, sancimus, ut illi, ad quos id pertinet, et in eorum, si utique exempti non sint, negligentiam vel defectum, locorum ordinarii, si vero exempti fuerint aut alias circa hoc⁴ privilegiati, superiores ipsorum, omni negligentia vel incuria penitus relegata, circa reformanda praemissa et eorum singula corrigenda, nec non ut

in cathedralibus, regularibus et collegiatis ecclesiis horis debitis devote psallatur, in aliis vero convenienter et debite celebretur divinum diurnum⁵ et nocturnum officium, si Dei et apostolicae sedis indignationem evitare voluerint, sollicitam curent diligentiam adhibere, contradictores per censuram ecclesiasticam, (dummodo ad eos illam exercere pertineat,) aliisque opportunis remediis compescendo, facientes, prout ad eos spectat in his et aliis, quae ad divinum cultum et morum reformationem pertinent, ac ecclesiarum et coemeteriorum respiciunt honestatem, sacrorum statuta canonum, ad quae scienda diligens curent adhibere studium, irrefragabiliter observari.

CAP. II.

Clerici etiam religiosi, domestici commensales cardinalium vel episcoporum, se possunt in divinis officiis coaptare. II. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem¹.

Dignum prorsus et congruum arbitantes, quod clerici tam religiosi quam alii cardinalium sacrosanctae Romanae ecclesiae ac quorumcumque pontificum gratiam et communionem apostolicae sedis habentium commensales domestici, se possint ipsis in divinis officiis coaptare, ut illud, quod iidem cardinales seu pontifices dicent officium, licite dicere valeant, nec ad dicendum aliquid aliud teneantur, sacri approbatione concilii² indulgemus.

TITULUS XV.

DE BAPTISMO ET EIUS EFFECTU.

CAP. UN.

In fontibus ecclesiarum, non in privatis domibus, debet baptismum concedi: duos casus excipit, et transgressores puniri praecipit. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Praesenti prohibemus edicto, ne quis de cetero in aulis vel cameris aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos, (nisi regum vel principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi exstiterint, aut talis necessitas emerit, propter quam nequeat ad ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi,) audeat baptizare. Qui autem secus praesumpserit², aut suam in hoc praesentiam exhibuerit, taliter per episcopum suum castigetur³, quod alii attentare similia non praesumant.

TITULUS XVI.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. UN.

Festum corporis Christi celebrari debet feria quinta post octavam Pentecostes, et certae indulgentiae conceduntur iis, qui in festo vel intra octavam officio vel horis intererunt. II. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Si Dominum in sanctis eius laudare iubemur, dignum profecto, iustum et salutare nobis existit, ut sibi in sui, quo nos quotidie spiritualiter reficit, memoriam corporis laudes festivae venerationis, et gratias referamus. Hac igitur consideratione inducti constitutionem, a bonae memoriae Urbano Papa IV. praedecessore nostro super hoc editam de fratrum nostrorum consilio districte praecipimus observari, cuius tenor sequitur in haec verba.

„Urbanus episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis² et aliis ecclesiarum praelatis etc.³

Transiturus de hoc⁴ mundo ad Patrem Salvator noster, Dominus Iesus Christus, quum tempus suae passionis in-

Cap. III. 1) in eod.: deest: AEG 2) extorta: BG
Tit. XIV. 1) et... off.: deest: DG
Cap. I. 1) Idem: A; Vien.: deest: E; in... Vien.: deest: D 2) perturbatione: AB 3) ipsamque: ABCEFG 4) hacc: BG 5) add.: pariter: ABCIV
Cap. II. 1) inser. deest: D; in eod.: deest: C 2) sacro approbante concilio: ADG

Tit. XV. Cap. un. 1) inser. deest: A 2) praesumpserint: BCG;... exhibuerint: BC 2) episcopos suos castigentur: B
Tit. XVI. Cap. un. 1) inser. deest: A; in... Vien.: deest: CII 2) ep.: deest: AC 3) salutem et ap. benedictionem: AB. Decret. Urb. IV. dat. est. III. Id. Aug. A. III. (1264.) — Polhast no. 18998. 18999. 4) hoc: deest: Codd. coll. — Hoc loco folium excidit in A (usque ad c. 3. [5, 3.]

staret, sumpta coena in memoriam mortis suae instituit summum et magnificum sui corporis et sanguinis sacramentum, corpus in cibum, et sanguinem in poculum tribuendo. Nam, quoties hunc panem manducamus et calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. In institutione quidem huius sacramenti dixit ipse Apostolis⁵: „hoc facite in meam commemorationem,“ ut praecipuum et insigne memoriale sui amoris eximii, quo nos dilexit, esset nobis hoc praecelsum et venerabile sacramentum. Memoriale, inquam, mirabile ac stupendum, delectabile, suave, tutissimum, ac super omnia pretiosum, in quo innovata sunt signa et mirabilia immutata, in quo habetur omne delectamentum, et omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur, in quo utique vitae suffragium consequimur et salutis. Hoc est memoriale dulcissimum, memoriale sacratissimum, memoriale salvificum, in quo gratam redemptionis nostrae recensemus memoriam, in quo a malo retrahimur et in bono confortamur, et ad virtutum et gratiarum proficimus incrementa, in quo profecto proficimus ipsius corporali praesentia Salvatoris. Alia namque, quorum memoriam agimus, spiritu menteque complectimur, sed non propter hoc realem eorum praesentiam obtinemus. In hac vero⁶ sacramentali Christi commemoratione Iesus Christus praesens sub alia quidem forma, in propria vero substantia est nobiscum. Adscensus enim in coelum dixit Apostolis et eorum sequacibus⁷: „Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi,“ benigna ipsos promissione confortans, quod remaneret et esset cum eis etiam praesentia corporali. O digna et nunquam intermittenda memoria, in qua mortem nostram recolimus mortuam, nostrumque interitum interiisse, ac lignum vivificum ligno crucis affixum fructum nobis attulisse salutis! Haec est commemoratio gloriosa, quae fidelium animos replet gaudio salutari, et cum infusione laetitiae devotionis lacrimas subministrat. Exsultamus nimirum nostram memorando liberationem, et recoleudo passionem dominicam, per quam liberati sumus, vix lacrimas continemus. In hac itaque sacratissima commemoratione adsunt nobis suavitatis gaudium simul et lacrimae, quia et in ea congaudemus lacrimantes, et lacrimamur devote gaudentes, laetas habendo lacrimas, et laetitiam lacrimantem. Nam et cor, ingenti perfusum gaudio, dulces per oculos stillat guttas. O divini amoris immensitas, divinae pietatis superabundantia, divinae affluentia largitatis! Dedit enim nobis Dominus omnia, quae⁸ subiecit sub pedibus nostris, et super⁹ universas terrae creaturas contulit nobis domini principatum. Ex ministris etiam spirituum superiorum nobilitat et sublimat hominis dignitatem. Administratorii namque sunt omnes in ministerium, propter eos, qui hereditatem salutis capiunt¹⁰, destinati. Et quum tam copiosa fuerit erga nos eius munificentia, volens adhuc ipse in nobis suam exuberantem caritatem praecipua liberalitate monstrare, semet ipsum nobis exhibuit, et transcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit se in cibum. O singularis et admiranda liberalitas, ubi donatore venit in donum, et datum est idem penitus cum datore! Quam larga et prodiga largitas, quum tribuit quis se ipsum! Dedit igitur nobis se in pabulum, ut, quia per mortem homo corruerat, et per cibum ipse relevaretur ad vitam. Cecidit homo per cibum ligni mortiferum, relevatus est homo per cibum ligni vitalis. In illo pendit esca mortis; in isto pendit vitae alimentum. Illius esus meruit laesionem; istius gustus intulit sanitatem. Gustus sauciavit, et gustus sanavit. Vide, quia, unde vulnus est ortum, prodiit et medela, et, unde mors subiit, exinde vita evenit. De illo siquidem gustu dicitur¹¹: „Quacunque die comederis, morte morieris;“ de isto vero legitur¹²: „si quis comederit ex hoc pane, vivet in aeternum.“ Hic est cibus, qui plene reficit, vere nutrit summeque impinguat, non corpus, sed cor, non carnem, sed animam, non ventrem, sed mentem. Homini ergo, qui spirituali alimonia indigebat, Salvator ipse misericors de nobiliori et potentiori huius mundi alimento pro animalae refectione pia dispositione providit. Decens quoque liberalitas existit, et conveniens¹³ operatio pietatis, ut verbum Dei aeternum, quod rationalis creaturae cibus est

et refectio, factum caro, se rationabili¹⁴ creaturae carni et corpori, homini videlicet, in edulium largiretur. Panem enim angelorum manducavit homo, et ideo Salvator ait¹⁵: „Caro mea vere est cibus.“ Hic panis sumitur, sed vere non consumitur, manducatur, sed non transmutatur, quia in edentem minime transformatur, sed, si¹⁶ digne recipitur, sibi recipiens conformatur. O excellentissimum sacramentum! O adorandum, venerandum, colendum, glorificandum, praecipuis magnificandum laudibus, dignis praeconiis exaltandum, cunctis honorandum studiis, devotis prosequendum obsequiis et sinceris mentibus retinendum! O memoriale nobilissimum intimis commendandum praecordiis, firmiter animo alligandum, diligenter¹⁷ reservandum in cordis utero et meditatione, ac celebratione sedula recensendum! Huius memorialis continuam debemus celebrare memoriam, ut illius, cuius ipsum fore memoriale cognoscimus¹⁸, semper memores existamus, quia, cuius donum vel munus frequentius adspicitur, huius memoria strictius¹⁹ retinetur. Licet igitur hoc memoriale sacramentum in quotidianis missarum solenniis frequentetur: conveniens tamen arbitramur et dignum, ut de ipso semel saltem in anno ad confundendam specialiter haereticorum perfidiam et insaniam memoria solennior et celebrior habeatur. In die namque coenae Domini, quo die ipse²⁰ Christus hoc instituit sacramentum, universalis ecclesia pro poenitentium reconciliatione, sacri confectione chrismatis, adimplerione mandati, circa lotionem pedum et aliis plurimum occupata, plene vacare non potest celebrationi huius maximi sacramenti. Hoc enim circa sanctos, quos per anni circulum veneramus, ipsa observat ecclesia, ut, (quamvis in letaniis et missis²¹ ac aliis etiam ipsorum memoriam saepius renovemus,) nihilominus tamen ipsorum natalitia certis diebus per annum solennius recolat²², festa propter hoc eisdem diebus specialia celebrando. Et quia in his festis circa solennitatis debitum aliquid per negligentiam, aut rei familiaris occupationem, aut alias ex humana fragilitate omittitur: statuit ipsa mater ecclesia certam diem, in qua generaliter omnium sanctorum commemoratio fieret, ut in hac ipsorum celebratione communi quicquid in propriis ipsorum festivitatibus omissum existeret solveretur. Potissime igitur exsequendum est erga hoc vivificum sacramentum corporis et sanguinis Iesu Christi, qui est sanctorum omnium gloria et corona, ut festivitate ac celebritate praevalgeat speciali, quatenus in eo quod in aliis missarum officiis circa solennitatem est forsitan praetermissum devota diligentia suppleatur, et fideles, festivitate ipsa instante, intra se praeterita memorantes, id, quod in ipsis missarum solenniis, saecularibus forsitan agendis impliciti, aut alias ex negligentia vel fragilitate humana minus plene gesserunt, tunc attente in humilitate spiritus et animi puritate restaurent. Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdam catholicis divinitus revelatum, festum huiusmodi generaliter in ecclesia celebrandum. Nos itaque ad corroborationem et exaltationem catholicae fidei, digne ac rationabiliter duximus statuendum, ut de tanto sacramento praeter quotidianam memoriam, quam de ipso facit ecclesia, solennior et specialior annuatim memoria celebraretur, certum ad hoc designantes et describentes diem, videlicet feriam quintam proximam post octavam Pentecostes²³, ut in²⁴ ipsa quinta feria devotae turbae fidelium propter hoc ad ecclesias²⁵ affectuose concurrant, et tam clerici quam populi gaudentes in cantica laudum surgant. Tunc enim omnium corda et vota, ora et labia hymnos persolvant laetitiae salutaris. Tunc psallat fides, spes tripudiet, exsultet caritas, devotio plaudat, iubilet chorus, puritas iucundet. Tunc singuli alacri animo pronaque voluntate convenient, sua studia laudabiliter exsequendo, tanti festi solennia celebrantes. Et utinam ad Christi servitium sic eius fideles ardor inflammet, ut per haec²⁶ et alia proficientibus ipsis meritorum cumulibus apud eum, qui sese²⁷ dedit pro eis in pretium, tribuitque se ipsis in pabulum, tandem post huius vitae decursum eis se in praemium largiatur. Ideoque universitatem vestram moneamus et hortamur in Domino, et per apostolica scripta in virtute sanctae obedientiae districte praecipiendo mandamus, in remissionem²⁸ peccaminum iniungentes, quatenus

Tit. XVI. Cap. un. 5) Luc. XXII, 19. 6) ergo: A; igitur: C 7) Matth. XXVIII, 20. 8) quia subiecit omnia: ABCDEF 9) insuper: AD 10) cupiunt: AD 11) Gen. II, 17. 12) Ioa. VI, 52. 13) non inconveniens: AC 14) rationali: BCD 15) Ioa. VI, 56. 16) si: deest: BC 17) et dil.: AC

18) cognovimus: BDE 19) districtius: ABCD 20) Iesus: B 21) in miss.: ABCEFFH 22) recollit: ABC 23) add.: proximo sequentem: ABCD 24) in: deest: AC 25) ecclesiam: AC 26) hoc: BF 27) se: BCDEF 28) add.: vobis: ACD

tam excelsum et tam gloriosum festum praedicta quinta feria singulis annis devote ac solemniter celebretis, et faciatis studiose per universas ecclesias civitatum vestrarum et dioecesum celebrari, subditos vestros in dominica, dictam quintam feriam proxime²⁹ praecedente, salutaribus monitis sollicitate per vos et per alios exhortantes, ut per veram et puram confessionem, eleemosynarum largitionem, attentas et sedulas orationes, et alia devotionis et pietatis opera taliter se studeant praeparare, quod huius pretiosissimi sacramenti mereantur fieri participes illa die, possintque ipsum suscipere reverenter, ac eius virtute augmentum consequi gratiarum. Nos enim, Christi fideles ad colendum tantum festum et celebrandum donis volentes spiritualibus animare, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui matutinali officio festi eiusdem in ecclesia, in qua idem celebrabitur, interfuerint, centum, qui vero missae, totidem, qui autem in primis ipsius festi vespere interfuerint, similiter centum, qui vero in secundis, totidem, illis vero, qui primae, tertiae et³⁰ sextae, nonae³¹ ac completorii officii interfuerint, pro qualibet horarum ipsarum quadraginta, illis autem, qui per octavas illius festi matutinalibus, vespertinis, missae ac praedictarum horarum officii interfuerint, centum dies singulis octavarum ipsarum diebus, de omnipotentis Dei misericordia, ac³² beatorum Apostolorum³³ eius³⁴ Petri et Pauli auctoritate confisi, de iniunctis sibi poenitentis relaxamus.

Tit. XVI. Cap. un. 29) proximo: *CF*: *deest*: *B* 30) et: *deest*: *ABC* 31) et nonae: *ABCD* 32) et: *ABCF* 33) Ap.: *deest*: *AF* 34) eius: *deest*: *ACF*

Tit. XVII. Cap. un. 1) *Huc Clementis decret. ant. Lugd. Kal. Febr. A. 1306. exstat (cf. Raynald ad a. cit. no. 1.) in Cod. Regim. 1771. et Cassel. Ms. inv. 13.; — in c. Vienn.: deest: B* 2) Pastoralis cura sollicitudinis super cunctas Christiani populi nationes vigilare remediis subiectorum, eorum-

TITULUS XVII. DE IMMUNITATE ECCLESiarUM.

CAP. UN.

Revocat et pro infectis vult haberi decretalem Clericis cod. tit. I. VI. cum suis declarationibus. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Quoniam ex constitutione Bonifacii Papae VIII. praecessoris nostri, quae incipit² „Clericis laicos,³“ et³ ex declaratione seu declarationibus ex illa postmodum subsecutis nonnulla scandala, magna pericula et incommoda gravia sunt secuta, et ampliora sequi, nisi celeri remedio succurratur, praesumitur verisimiliter in futurum: nos de consilio fratrum nostrorum constitutionem, et declarationem seu declarationes praedictas⁴, et quicquid ex eis secutum est vel ob⁵ eas, penitus revocamus, et eas⁶ haberi volumus pro infectis, volentes et firmiter statuentes, illud contra quoscumque laicos, exigentes seu extorquentes ab ecclesiis ecclesiasticisque personis tallias seu collectas aut⁷ exactiones quascunque, et contra dantes ad id faciendum consilium, auxilium vel favorem, nec non et circa⁸ praestandas subventiones laicis ab ecclesiarum praelatis et⁹ aliis viris ecclesiasticis, inviolabiliter observari, quod super his a praecessoribus nostris in Lateranensi et generali¹⁰ conciliis, quae¹¹ nos sub obstestatione divini iudicii praecipimus observari districte, salubriter est provisum.

dem periculis obviare et scandala remove compellit. Sane quoniam ex felicis recordationis Bonifacii Papae VIII. praecessoris etc.: *Cod. Reg. Cass.*: c. 3. h. t. in VIto (3, 21.) 3) et: *deest*: *Cod. Reg. Cass.* 4) ac (et: *D*) omnia et singula contenta in iis: *AD* 5) ob: *deest*: *Cod. Reg.*; quod ob: *Cod. Cass.* 6) eas: *deest*: *Cod. Reg.* 7) seu: *Cod. Cass.* 8) super: *ib.* 9) ac: *ABE*; aut: *F* 10) generalibus: *B Cod. Cass.* 11) quae: *deest*: *Cod. Reg.*

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QUARTUS.

TITULUS UNICUS.

DE CONSANGUINITATE ET AFFINITATE.

CAP. UN.

Scienter contrahens matrimonium in gradu consanguinitatis vel affinitatis prohibito vel cum moniali, excommunicatus est ipso iure, et publicari debet et vitari. Idem professo et professa, vel constituto in sacris. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Eos, qui, divino timore postposito, in suarum periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis et² affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus

contrahere matrimonialiter non verentur, nec non religiosos et moniales ac clericos in sacris ordinibus constitutos, matrimonia contrahentes, refrenare metu poenae ab huiusmodi³ temeritatis audacia cupientes, ipsos excommunicationis sententiae ipso facto⁴ decernimus subiicere, praecipientes ecclesiarum praelatis, ut illos, quos eis constitit taliter contraxisse, excommunicatos publice tamdiu nuncient, seu a suis subditis faciant nunciari, donec, suum humiliter recognoscentes errorem, separentur abinvicem et⁵ absolutionis obtinere beneficium mereantur. Per praedicta quoque iuribus, quae sic contrahentibus alias poenas imponunt, in nullo volumus derogari.

Lib. IV. Tit. un. Cap. un. 1) Idem in eodem: *A* 2) vel: *Codd. coll.* 3) add.: eorum: *BF* 4) decrevimus: *AE* 5) add.: tam ipsi quam celo-

brantes praedicti: *ACD*; — hoc *Editorcs Romani se in „vetusto codice manu scripto“ invenisse in margine indicant.*

FINIS LIBRI QUARTI.

LIBER QUINTUS.

TITULUS I.

DE MAGISTRIS, ET¹ NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

CAP. I.

In studiis Romanae curiae, Parisiensi, Oxoniensi, Bononiensi et Salamantino, debent esse magistri catholici, scholas regentes in linguis Hebraica, Arabica et Chaldaea, duo scilicet pro quolibet lingua. Et statuitur, per quos eis debeat de stipendiis et sumptibus provideri.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Inter sollicitudines nostris humeris incumbentes perpeti cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis inducere, ipsosque lucrifacere Deo sua nobis cooperante gratia valeamus, hoc est, quod profecto desideranter exquirimus, ad id nostrae mentis sedulo² destinamus affectum, ac circa illud diligenti studio et³ studiosa diligentia vigilamus. Non ambigimus autem, quin ad huiusmodi nostrum desiderium assequendum divinatorum eloquiorum sit expositio congrua, ipsorumque fidelis praedicatio admodum opportuna. Sed nec ignoramus, quin et haec promi noscantur inaniter vacuaeque redire, si auribus linguam loquentis ignorantium proferantur. Ideoque illius, cuius vicem in terris, licet immeriti, gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per universum mundum ad evangelizandum Apostolos in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris catholicis notitiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles praecipue, abundare sanctam affectamus ecclesiam, qui infideles ipsos scient et valeant sacris institutis instruere, Christicolarumque collegio per doctrinam Christianae fidei ac susceptionem sacri baptismatis aggregare. Ut igitur peritia linguarum huiusmodi possit habiliter per instructionis efficaciam obtineri: hoc sacro approbante concilio scholas in subscriptarum linguarum generibus, ubicunque Romanam curiam residere contigerit⁴, nec non in Parisiensi et⁵ Oxoniensi⁶, Bononiensi et Salamantino studiis providimus erigendas, stantes, ut in quolibet locorum ipsorum teneantur viri catholici, sufficientem habentes hebraicae⁷, arabicae et chaldaicae linguarum notitiam, duo videlicet uniuscuiusque linguae periti, qui scholas regant inibi, et libros de linguis ipsis in latinum fideliter transferentes, alios linguas ipsas sollicito doceant, earumque peritiam studiosa in illos instructione transfundant, ut instructi et edocti sufficienter in linguis huiusmodi fructum speratum possint Deo auctore producere, fidem propagaturi salubriter in ipsos populos infideles. Quibus eadem in Romana curia legentibus⁸ per sedem apostolicam, in studiis vero Parisiensi per regem Franciae, in Oxoniensi⁹ Angliae¹⁰, Scotiae, Hiberniae ac Walliae, in Bononiensi per Italiae, in Salamantino per Hispaniae praelatos, monasteria, capitula, conventus, collegia exempta et non exempta, et¹¹ ecclesiarum rectores in stipendiis competentibus et sumptibus volumus provideri, contributionis onere singulis iuxta facultatum exigentiam imponendo, privilegiis et exemptionibus quibuscunque contrariis nequaquam obstantibus, quibus tamen nolumus quoad alia praedictum generari.

CAP. II.

Is, ad quem spectat magisterium vel doctoratum tribuere, prius a doctorando recipiat iuramentum, quod in solennitate sua non expendit ultra summam trium millium Turonensium argenteorum. Quod si non fecerit, etiamsi sit episcopus, per sex menses a collatione magisterii est suspensus.

H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Quum sit nimis absurdum, ut quis cum vanitate et im-

peritia ad honorem adscendat peritiae literarum: non sine turbatione miramur, illum apud scholasticos invaluisse abusum, quod plerique eorum, qui in quavis scientia ad doctoratus vel magisterii assumuntur honorem, quum sua solenniter principia faciunt, aut sui recipiunt insignia doctoratus, circa cibos, vestes¹ et alia sic in expensis excedunt, quod et ipsi transeunte expensarum huiusmodi vanitate vacui plerumque remaneant et gravati, et ceteri, qui vel nolunt vel nequeunt similes expensas subire, hac occasione frequenter a receptione honoris huiusmodi retrahuntur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, illis, ad quos ubilibet pertinet honorem tribuere memoratum, districte praecipimus, ut quoscunque, ab eis de cetero dictum² recipientes honorem, iuramento prius adstringant, ne ultra tria millia Turonensium argenteorum in solennitate circa huiusmodi doctoratum aut magisterium quomodolibet adhibenda expendant, ipsosque nihilominus, nisi forsantabilis conditionis exstiterint, ut infra summam praedictam huiusmodi moderentur expensae, efficaciter exhortantes, ac si hoc illorum congruere statui viderint, iuramentum exigentes ab eis, quod certos, infra summam praefatam³ taxandos ab ipsis, expensarum terminos non excedant. Si quis autem, pontificali etiam dignitate praefulgens, non recepto prius iuramento praefato honorem cuique⁴ tribuerit supra dictum: a collatione magisterii seu doctoratus cuiuscumque per sex menses sequentes eo ipso noverit se suspensum.

TITULUS II.

DE IUDAEIS ET SARRACENIS.

CAP. UN.

Principes Christiani compescere debent Sarracenos sibi subiectos ab invocatione publica nominis Machometi, et a peregrinatione, quam facere solent ad sepulcrum ipsius. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Cedit quidem in offensam divini nominis et opprobrium fidei Christianae, quod in quibusdam mundi partibus principibus Christianis subiectis, in quibus² interdum seorsum, interdum vero permixtim cum Christianis habitant Sarraceni, sacerdotes eorum, Zabazala vulgariter nuncupati, in templis seu mesquitis suis, ad quae iidem Sarraceni conveniunt, ut ibidem adorent perfidum Machometum, diebus singulis certis horis in loco aliquo eminenti eiusdem Machometi nomen, Christianis et Sarracenis audientibus, alta voce invocant et extollunt, ac ibidem³ verba quaedam in illius honorem publice profitentur; ad locum insuper, ubi olim quidam sepultus exstitit Sarracenus, quem ut sanctum Sarraceni alii venerantur et colunt, magna Sarracenorum earundem partium et etiam aliarum confluit publice multitudo, ex quibus nostrae fidei non modicum detrahitur, et grave in cordibus fidelium scandalum generatur. Quum autem haec⁴ in⁵ divina maiestatis displicentia non sint ullatenus toleranda: sacro approbante concilio, ipsa in terris Christianorum districtius fieri deinceps inhibemus, universis et singulis principibus catholicis, sub quorum dominio dicti Sarraceni morantur et fiunt praedicta, sub obstestatione divini iudicii obnoxii⁶ iniungentes, quatenus ipsi, tanquam veri catholici et Christianae fidei seduli zelatores, opprobrium, quod tam ipsis quam ceteris Christicolis per praemissa ingeritur, debita consideratione pensantes, ipsum, (ut proinde aeternae beatitudinis praemium assequantur,) de terris suis omnino auferant, et a suis subditis auferri procurent, inhibendo expresse, ne praefata invocatio seu professio nominis ipsius

Lib. V. Tit. I. 1) et... doc.: ADEF: rubr.: deest: B
Cap. I. 1) Idem: A 2) sedulos affectus: AD 3) ac: ACD 4) con-
tinget: Codd. coll. 5) et: deest: ib. 6) Oxoniensi: BCDF 7) add.:
graecae: ACD, quod Edit. Rom. se in vetust. cod. invenisse testantur. 8)
gentibus: Codd. coll. 9) Exon.: CDF 10) per Angliac: BCDEFH 11) et:
deest: ABC

Cap. II. 1) et vest.: BH 2) huiusmodi dict.: BCD 3) praedictam: BD
4) cuiquam: Codd. coll.
Tit. II. Cap. un. 1) Idem in eodem: A 2) quibusdam: BD 3) ibi:
ABCDF: deest: EH 4) hoc: A; deest: D 5) haec div. maiestati: BCDEFH
6) obnoxiius: Codd. coll.

sacrilegi Machometi publice, aut peregrinatio praelibata ab aliquo in eorum existente dominio audeat attentari de cetero vel quomodolibet sustineri. Hi vero, qui secus praesumpserint, taliter ob divinam reverentiam castigentur ab ipsis, quod alii, eorum exemplo perterriti, a praesumptione simili arceantur.

TITULUS III. DE HAERETICIS.

CAP. I.

Præmittit constitutionis causam. Ioann. Andr. — §. 1. Ponit constitutionem de officio inquisitionis, exercendo per dioecesanos et inquisitores, primo ponens quinque, quae potest alter sine altero, secundo, tria, quae non potest, et decretum apponit, submittens, quomodo impeditus vel interesse nolens committit alii vel consentit. Ioann. Andr. — §. 2. Providet circa muros vel carceres haereticorum, ipsorum claves, custodes, et custodum ministros. Ioann. Andr. — §. 3. Ponit iuramentum custodum, ministrorum suorum, et notariorum et aliorum officialium. Ioann. Andr. — §. 4. Punit episcopos, inquisitores et eorum substitutos, qui faciendo vel omittendo delinquant in officio. H. d. — §. 5. Confirmat antiqua iura, huius constitutioni non obvia. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Multorum querela sedis apostolicae pulsavit auditum, quod nonnulli inquisitores, per sedem eandem contra pravitatem haereticam deputati, metas sibi traditas excedentes sic interdum extendunt² suae potestatis officium, ut, quod in augmentum fidei per circumspectam eiusdem sedis vigilantiam salubriter est provisum, dum sub pietatis specie gravantur innoxii, cedat in fidelium detrimentum. §. 1. Propter quod ad Dei gloriam et augmentum eiusdem fidei, ut negotium inquisitionis huiusmodi eo prosperetur feliciter, quo deinceps eiusdem labis indago solennius, diligentius et cautius peragetur, ipsum tam per dioecesanos episcopos, quam per inquisitores a sede apostolica deputatos, (omni carnali amore, odio vel timore, ac cuiuslibet commodi temporalis affectione semotis decernimus³ exerceri, sic, quod quilibet de praedictis sine alio citare possit, et arrestare sive capere, ac tutae custodiae mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum, super quo ipsius conscientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum et iustitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri sive arcto, qui magis ad poenam quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine episcopo⁴ dioecetano aut eius officiali⁵, vel⁶ episcopali sede vacante capituli super hoc delegato, si sui adinvicem copiam habere valeant, intra⁷ octo dierum spatium, postquam se invicem requisierint, non valebit, et, si secus praesumptum fuerit, nullum sit et irritum ipso iure. Verum si episcopus vel eius⁸ capituli sede vacante delegatus cum inquisitore, aut⁹ inquisitor cum altero eorum propter praemissa nequeat aut nolit personaliter convenire: possit episcopus, vel eius seu capituli sede vacante delegatus inquisitori, et inquisitor episcopo vel eius delegato, seu sede vacante illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus, super illis committere¹⁰ vices suas, vel suum significare per literas consilium et consensum. §. 2. Sane, quia circa custodiam carcerum haereticorum, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: nos, volentes super hoc providere, statuimus, ut quilibet talis carcer vel murus, quem de cetero episcopo et inquisitori praedictis volumus fore communem, duos custodes habeat¹¹ principales, discretos¹², industrios et fideles, unum, quem volet episcopus et providebit eidem, alium¹³, de quo voluerit inquisitor, cui etiam providebit, et quilibet praedictorum custodum sub se alium bonum et fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam conclavi eiusdem carceris sive muri erunt duae claves diversae, quarum unam unus, aliam¹⁴ alius tenebit praedictorum custodum, et eam cum officio ministrandi, quae incarcerationis fuerint ministranda, suo poterit committere vel subdelegare ministro. §. 3. Porro coram episcopo vel capitulo sede vacante et inquisitore praedictis vel substitutis ab eis custo-

des supra dicti, antequam suum officium exsequantur, iurabunt ad sancta Dei evangelia corporaliter a se tacta, quod in custodia immuratorum et aliorum, pro crimine supra dicto in sua custodia positorum et ponendorum, omnem diligentiam et sollicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt. Et quod alicui incarcerato nihil unus in secreto loquetur¹⁵, quin hoc audiat alter custos. Et quod provisionem, quam incarcerati recipiunt ex ordinatione communi, et illud, quod a parentibus et amicis vel aliis personis fidelibus offeretur eisdem, (nisi episcopi et¹⁶ inquisitoris vel suorum commissariorum ordinatio refragetur,) ipsis fideliter et absque diminutione aliqua ministrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem iuramentum et coram eisdem personis ministri custodum, priusquam suum exerceant officium, exhibebunt¹⁷. Et quia saepe contingit episcopos proprios habere carceres, sibi et dictis inquisitoribus non communes: volumus et districte praecipimus, ut custodes ad incarcerationum pro dicto crimine custodiam per episcopos vel sede vacante per capitulum deputandi, et eorum ministri coram dictis inquisitoribus vel substitutis ab eis praestent simile iuramentum. Notarii quoque inquisitionis coram episcopo et inquisitore vel substitutis ab eis iurabunt, suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de aliis personis, necessariis ad praedictum officium exsequendum. §. 4. Verum quia nimis est grave, ad exterminationem pravitatis praedictae non agere, quod ipsius contagiosa enormitas agendum requirit, grave est quoque et damnatione dignissimum malitiose insontibus eandem imponere pravitatem: episcopo et inquisitori praedictis¹⁸ ac aliis, ad dicti executionem officii substituendis ab eis, in virtute sanctae obedientiae et sub interminatione maledictionis aeternae praecipimus, ut sic discrete¹⁹ et prompte contra suspectos vel diffamatos de huiusmodi pravitate procedant, quod malitiose aut fraudulenter tantam labem, seu quod ipsos in executione officii inquisitionis impediatur, falso alicui non imponant. Quodsi odii, gratiae vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu contra iustitiam et conscientiam suam omiserint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum super huiusmodi pravitate, aut obtentu eodem, pravitatem ipsam vel impedimentum officii sui alicui imponendo, eum super hoc praesumpserint quoquo modo vexare: praeter alias poenas, pro qualitate culpae imponendas eisdem, episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alii vero excommunicationis sententias²⁰ eo ipso incurrant. A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrerint²¹, nisi per Romanum Pontificem nequeant, praeterquam in mortis articulo, et tunc satisfactione praemissa absolutionis beneficium obtinere, nullo in hac parte privilegio suffragante. §. 5. Alia sane, quae circa praemissum inquisitionis officium a nostris sunt praedecessoribus instituta, quatenus praesenti decreto non obviant, sacri approbatione concilii roborata in sua volumus firmitate manere.

CAP. II.

Primo ponens constitutionis causam, determinat aetatem inquisitorum. Secundo punit inquisitores, qui praetextu officii pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscant. Tertio praecipit notariis, officialibus et sociis, ut hoc facientes reprehendant et superioribus denuncient, si probare possunt. Quarto prohibet inquisitoribus abusum armorum, et circa quantitatem vel qualitatem officialium. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem¹.

Nolentes splendorem solitum negotii fidei per actus indiscretos et improbos quorumvis inquisitorum haereticae pravitatis quasi tenebrosi fumi caligine obfuscari, hoc sacro concilio approbante statuimus, nullis extunc², nisi qui quadragesimum aetatis annum attigerint³, officium inquisitionis praedictae committi inquisitoribus, et tam ipsorum quam episcoporum seu capitulorum sede vacante super hoc deputatis commissariis quibuscunque districtius iniungentes⁴, ne praetextu officii inquisitionis quibusvis modis illicitis ab aliis quibus pecuniam extorqueant, nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum praedicti occasione officii fisco etiam⁵ ecclesiae applicare. Quodsi secus in his vel eorum altero fecerint: excommunicationis sententiae eos⁶ subiacerere decernimus⁷ ipso facto, a qua non possint

Tit. III. Cap. I. 1) inser. deest: A 2) excedunt: BD 3) decrevimus: AB 4) ep.: deest: CDEF 5) aut ei. off.: deest: B: off.: deest: AD 6) add.: vicario: BC 7) infra: BCDEF 8) officialia: F: add.: deest: Codd. coll. 9) et: AB 10) add.: licet: BCD 11) habeant: BD 12) secur: et: AB 13) et alium: BC 14) et al.: Codd. coll. 15) loquitur: BC;

loquitur: E 16) vel: BC 17) adhibebunt: ABCF 18) praefatis: ABDF 19) districto: BC 20) sententiam: ABC 21) incurrunt: BF
Cap. II. 1) in cod.: deest: ACDEH. 2) ex nunc: BCDEF 3) attigerit: BDF 4) inhiibentes seu iniungentes: BC 5) et: ABDF 6) ipsos: ABC 7) decrevimus: ABC

absolvi, praeterquam in mortis articulo, donec illis, a quibus extorserint, plene satisfacerent de pecunia sic extorta, nullis privilegiis, pactis aut remissionibus super hoc valituris. Notarii vero et officiales dicti officii, nec non fratres et socii inquisitorum et commissariorum ipsorum, qui dictos⁸ inquisitores aut commissarios secreta noverint talia commisisse, si indignationem Dei et apostolicae sedis vitare voluerint et offensam, ipsos graviter arguere et corrigere studeant in secreto. Quodsi taliter ea sciverint, ut ea probare valeant, si sit opus; haec⁹ praelatis inquisitorum et commissariorum eorumdem, ad quos id pertinet, nunciare sollicitè debeant, qui eundem praelati inquisitores et commissarios praedictos reos inde repertos ab officiis amovere, et amotos alias punire debite seu corrigere teneantur. Praelatis autem inquisitorum id negligentibus agere, praemissa omnia nunciari per praedictos locorum ordinarios volumus, quibus, ut ea in apostolicae sedis notitiis perferant¹⁰, in virtute sanctae obedientiae districte praecipimus et mandamus. Porro inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales nisi sibi necesarios habeant tales, qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia exsequenda.

CAP. III.

Damnat sectam Beguardorum et Beguinarum Alemanniae, et octo ipsius errores, excitans dioecesanorum et inquisitorum officium contra illos. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem¹.

Ad nostrum, qui desideranter in votis gerimus, ut fides catholica nostris prosperetur temporibus, et pravitas haeretica de finibus fidelium extirpetur, non sine displicentia grandi pervenit auditum, quod secta quaedam abominabilis quorundam hominum malignorum, qui Beguardi²*, et quarundam infidelium mulierum, quae Beguinae vulgariter appellantur, in regno Alemanniae procurante satore malorum operum, damnabiliter insurrexit, tenens et asserens doctrina sua sacrilega et perversa inferius designatos errores. Primo videlicet, quod homo in vita praesenti tantum et talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur³ penitus impeccabilis, et amplius in gratia proficere non valebit. Nam, ut dicunt, si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri. Secundo, quod ieiunare non oportet hominem, nec⁴* orare, postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus, quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui et rationi subiecta, quod homo potest libere corpori concedere quicquid placet. Tertio, quod illi, qui sunt in praedicto gradu perfectionis et spiritu libertatis, non sunt humanae subiecti⁵ obedientiae, nec ad aliqua praecepta ecclesiae obligantur, quia, ut asserunt, ubi spiritus Domini, ibi libertas. Quarto, quod homo potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in praesenti assequi, sicut eam in vita obtinebit beata. Quinto, quod quaelibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloriae, ipsam elevante ad Deum videndum, et eo beate fruendum. Sexto, quod se in actibus exercere virtutum est hominis imperfecti, et perfecta anima licentiat a se virtutes. Septimo, quod mulieris osculum, (quum ad hoc natura non inclinet,) est mortale peccatum, actus autem carnalis, quum ad hoc natura inclinet, peccatum non est, maxime quum tentatur exercens. Octavo, quod in elevatione corporis Iesu Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere, asserentes, quod esset imperfectionis eisdem, si a puritate et altitudine suae contemplationis tantum descenderent, quod circa ministerium seu sacramentum eucharistiae, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt et committunt, quae oculis divinae maiestatis offendunt, et grave in se continent periculum animarum. Quum autem ex debito commissi nobis officii huiusmodi sectam detestabilem et praemissos ipsius execrandos errores, ne propagentur ulterius, et per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur, extirpare ab ecclesia catholica necessario habeamus:

Tit. III. Cap. II. 8) praedictos: AC 9) hoc: ABCF 10) perferantur: B; proferant: C

Cap. III. 1) in eod.: deest: ACDEH 2) Begardi: CDEFFH; Bechardi: A 3) redditur: AB 4) vel: Codd. coll. 5) subiectae: AG 6) et app.: ib. 7) et: BE; sou: C 8) decrevimus: AE 9) cf. supra nol. 2.

Tit. IV. Cap. un. 1) et: ABB

nos sacro approbante concilio sectam ipsam cum praemissis erroribus damnamus et reprobamus omnino, inhibentes districtius, ne quis ipsos de cetero teneat, approbet⁶ vel⁷ defendat. Eos autem, qui secus egerint, animadversione canonica decernimus⁸ puniendos. Porro dioecesani et illarum partium inquisitores haereticae pravitatis, in quibus Beguardi⁹ et Beguinae huiusmodi commorantur, suum officium circa eos diligenter exercent, inquirentes de vita et conversatione ipsorum, qualiterve sentiant de articulis fidei et ecclesiae sacramentis. In illos vero, quos culpabiles reppererint, nisi abiuratis sponte praedictis erroribus poeniterint, et satisfactionem exhibuerint competentem, debitam exercent ultionem.

TITULUS IV.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO VEL¹ CASUALI.

CAP. UN.

Furiosus, infans vel dormiens hominem mutilans vel occidens non efficitur irregularis, nec etiam ille, qui, aliter mortem vitare nequens, suum invasorem occidit vel mutilat. H. d.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Si furiosus, aut infans seu dormiens hominem mutilet vel occidat: nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui, mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.

TITULUS V.

DE USURIS.

CAP. UN.

Officiales communitatum, facientes, dictantes vel scribentes statuta super usuris solvendis, non repetendis, vel non restituendis, vel iudicantes secundum illa, vel non delentes illa, si possunt, infra tres menses de libris communitatum, vel illa servantes, excommunicati sunt. Ioann. Andr. — §. 1. Foeneratores in causis usurarum edere coguntur libros rationum suarum, Ioann. Andr. — §. 2. Pertinaciter asserens, exercere usuras non esse peccatum, haereticus est. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Ex gravi ad nos insinuatione pervenit, quod quorundam communitates locorum in offensam Dei et proximi, ac contra iura divina pariter et humana usurariam approbantes quodammodo pravitatem, per statuta sua iuramento quandoque firmata² usuras exigi et solvi nedum concedunt, sed ad solvendas³* eas⁴* debitores scienter compellunt, ac iuxta ipsorum continentiam statutorum gravia imponendo, plerumque usuras repetentibus onera, aliisque⁵ utendo super his diversis coloribus et fraudibus exquisitis, repetitionem impediunt earundem. Nos igitur, perniciosius his ausibus obviare volentes, sacro approbante concilio statuimus, ut, quicumque communitatum ipsarum potestates, capitanei, rectores, consules, iudices, consiliarii aut alii quivis officiales statuta huiusmodi de cetero facere, scribere vel dictare, aut quod solvantur usurae, vel⁶ quod solutae, quum repetuntur⁷, non restituantur plene ac⁸ libere, scienter iudicare praesumpserint, sententiam excommunicationis incurrant, eandem etiam sententiam incursum, nisi statuta huiusmodi⁹ hactenus edita de libris communitatum ipsarum, (si super hoc potestatem habuerint,) infra tres menses deleverint¹⁰, aut si ipsa statuta sive consuetudines, effectum eorum habentes, quoquo modo praesumpserint observare. §. 1. Ceterum, quia foeneratores sic ut plurimum contractus usurarios occulte ineunt et dolose, quod vix convinci possunt de usuraria pravitare: ad exhibendum, quum de usuris agetur, suarum codices rationum censura ipsos decernimus¹¹ ecclesiastica compellendos. §. 2. Sane, si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare praesumat, exercere usuras non esse peccatum: decernimus, eum velut haereticum puniendum, locorum nihilominus ordinariis et haereticae pravitatis inquisitoribus districtius iniungentes, ut contra eos, quos de errore huiusmodi diffamatos invenerint aut suspectos, tanquam contra diffamatos vel suspectos de haeresi procedere non omittant.

Tit. V. Cap. un. 1) inscr. deest: A: in ... Vien.: deest: D 2) confirmata: B; affirmata: F 3) solvendum: ABCDEFG 4) easdem: Codd. coll. 5) aliasque: BG 6) aut: ib. 7) repetuntur: ABCDEF; repetantur: G 8) et: ACEG 9) abt.: sive consuetudines: B 10) non del.: B⁷ 11) decrevimus: ABE

TITULUS VI.
DE EXCESSIBUS PRAELATORUM.

CAP. UN.

Providerat Gregorius IX. contra XXVII. gravamina, quae praelati religiosi inferebant, eod. tit. c. Nimis 1. et 2. Hoc vero concilium providet contra XXX., a quibus praelatos cessare praecipit, et per suos subditos cessare facere, iubens ipsorum privilegia et iura servari. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Frequens et assidua nos quorundam religiosorum querela circumstrepit, quod plerique episcopi, et eorum superiores, ac ceteri ecclesiarum praelati ipsorum religiosorum quietem iniuste in subsequentibus multipliciter inquietant. Quidam enim exemptos capiunt et incarcerant in casibus non concessis a iure. Quidam per gravium interminationem poenarum impediunt, ne debentes exemptis decimas seu redditus illos solvant eisdem, neve aliqui missas eorum audiant. Molentes in molendinis, et coquentes in furnis eorum, servientes quoque et vasallos et² domesticos eorundem, vel alios qualitercunque contrahentes et participantes cum ipsis suspendunt, interdicut et excommunicant absque causa rationabili pro libito voluntatis, bona illorum interdum nihilominus illicite occupantes. Et³ appellacionibus, quas praedicti⁴ exempti ob praedicta vel alia gravamina rationabiliter interponunt quandoque, minime deferentes, appellantes occasione appellacionum huiusmodi interdum capiunt, aut capi faciunt et carceri mancipari. Quidam praeterea capellanos in ecclesiis, pleno iure spectantibus ad eosdem, licet nulla causa subsit legitima, celebrare non sinunt, nec ministrare parochianis ecclesiastica sacramenta. Nonnulli etiam indebite abbates, monachos et conversos exemptos⁵, nec non et clericos ipsis pleno iure subiectos, si eis non pareant in his etiam, in quibus non tenentur eisdem, inconsulta facilitate suspendunt, excommunicant, capiunt et incarcerant, ac loca et ecclesias interdicut ipsorum. In exigendo insuper ab ipsis exemptis ipsorumque subditis subsidia caritatis excedunt nimium contra eos. Et insolitas ac indebitas ipsis contra iura exactiones imponunt. Novos census et indebita onera parochialibus imponunt ecclesiis, in quibus exempti ius obtinent patronatus. Processus iuste factos, seu sententias iuste latas a delegatis sedis apostolicae vel a conservatoribus pro exemptis publicari seu executioni mandari a suis subditis non permittunt. Tabellionibus publicis inhihent, ne instrumenta faciant, et iudicibus, ne iustitiam faciant, ac iurisperitis, ne consilium vel auxilium praebent in causis seu negotiis eorundem. Praesentatos per exemptos ad ordines vel beneficia, quorum praesentatio ad eos pertinet, nolunt admittere, nisi praesentantes ponant⁶ obedientiam in salutatione literarum, quas pro huiusmodi praesentatione transmittunt. Ecclesiis quoque vacantibus, in quibus monasteria ius obtinent patronatus, repulsis personis idoneis praesentatis ad eas, personas institutum inhabiles et indignas. Quidam etiam ecclesias curam animarum habentes, ad mensam abbatum spectantes, quarum fructus quandoque clericis saecularibus tradunt seu concedunt ad firmam, clericis ipsis decedentibus suis conferunt clericis, quanquam ipsae propter hoc ecclesiae in veritate non vacent. Nonnulli quoque in ecclesiis monachorum iura ipsorum iniuste sibi appropriant, et de ipsorum redditibus ut volunt ordinant ita, quod rectoribus earum non remanet unde valeant sustentari. Quidam cum armis et erecto vexillo molendina et alia bona contra iustitiam destruunt exemptorum, quae etiam tanto tempore possederunt⁷, quod de contrario memoria non existit. Mittuntque frequenter ad monasteria suarum civitatum et dioecesium suos consanguineos et nepotes, et interdum animalia sua cum custodibus, ut eis de bonis monasteriorum debeat provideri. Abbates insuper et priores monasteriorum⁸ frequenter compellunt, ut suis consanguineis et nepotibus monasteriorum suorum seu prioratum possessiones concedant in perpetuum vel ad tempus, quas quidem concessionem vel pensionem⁹ nos nullas esse volumus ipso iure. Eosdem quoque abbates et priores quandoque compellunt ad praesentandum sibi ad ecclesias vacantes, in quibus ius obtinent patronatus, et¹⁰ ad monachandum interdum suos familiares, consanguineos vel nepotes. Frequenter etiam

permittunt et tacite consentiunt, quod in suo dominio temporaliter per milites, vasallos et ipsorum temporales officiales monasteriorum bona mobilia et immobilia per violentiam occupentur in casibus non permissis a iure, et aliae variae iniuriae personis ecclesiasticis et monasteriorum hominibus irrogentur. Praeterea interdum iniuste abbates¹¹, priores ac¹² alios beneficiatos beneficiis suis privant, ut sic fructus beneficiorum illorum percipere valeant primo anno praetextu privilegii, quod asserunt se habere, quod usque ad certum tempus fructus beneficiorum vacantium possint percipere primi anni. Quibus non contenti equos, boves, thesaurum et alia bona monasteriorum et beneficiorum vacantium illicite occupant, quae essent futuris successoribus reservanda. Quidam militibus et aliis potentibus dignitatum suarum redditus et proventus vendunt ad tempus, ut per ipsos exempti vicini fortius opprimantur. Nonnulli etiam indebite monasteria dirimunt. Alii domos et hospitalia et alia bona monasteriorum mobilia et immobilia frequenter occupant et detinent occupata. Pluries quoque sine causa iusta impediunt, ne exempti loca sua valeant reparare. Quidam¹³ statuta faciunt, per quae derogatur privilegii exemptorum. Et generaliter quam plures praelati religiosi, praesertim exemptis et privilegiatis, in personis et rebus suis ac iuribus spiritualibus et temporalibus graves inferunt contra iustitiam et eorum privilegia iniurias et iacturas. Verum quia una est regularium et saecularium praelatorum, et subditorum exemptorum et non exemptorum universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una fides et unum baptisma: decet, ut omnes, qui eiusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, et sicut fratres adinvicem vinculo caritatis sint adstricti. Decet igitur, ut et praelati, et alii tam exempti quam non exempti suis iuribus sint contenti, et alter in alterius iniuriam non prosiliat seu iacturam. Universis itaque praelatis ecclesiarum praesentis sanctionis edicto districte praecipiendo mandamus, quatenus ipsi, a praedictis gravaminibus omnino cessantes et cessare suos subditos facientes, viros religiosos exemptos, privilegiatos et non exemptos, mendicantes et non mendicantes, caritative tractent et foveant, et sua iura et privilegia inviolabiliter eis servent. Et quoniam plus solet timeri quod specialiter, quam quod generaliter inhibetur: eisdem praelatis districtissime inhihemus, ut abbates, priores et alios religiosos, ne ad sua generalia vel¹⁴ provincialia vadant capitula, impedire quomodolibet non praesumant.

TITULUS VII.
DE PRIVILEGIIS ET EXCESSIBUS
PRIVILEGIATORUM.

CAP. I.

Ponit sex casus, in quibus religiosos excommunicat, et absolutionem Papae reservat, et, privilegiis et exemptionibus non obstantibus, eos per ordinarios locorum denunciari praecipit. Ioann. Andr. — §. 3. Ponit septem culpas religiosorum, a quibus eos praecipit abstinere sub certis poenis, quas eis imponi iubet, et quas praelatis ipsorum imponit, si non satisfecerint. Ioann. Andr. — §. 2. Ponit moderationem circa duos primos casus. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Religiosi, qui clericis aut laicis sacramentum unctionis extremae vel eucharistiae ministrare, matrimonium solennizare, non habita super his parochialis presbyteri licentia speciali, aut qui excommunicatos a canone, praeterquam in casibus a iure expressis vel per privilegia sedis apostolicae concessis eisdem, vel a sententiis per statuta provincialia aut synodalia promulgata, seu, (ut verbis eorum utamur,) a poena et culpa¹ absolvere quemquam praesumpserint, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto, per sedem apostolicam duntaxat absolvendi, quos etiam locorum ordinarii, (postquam de hoc eis constiterit,) excommunicatos faciant publice nunciari, donec de absolutione ipsorum² eis fuerit facta fides, nullo religiosiis eisdem super hoc exemptionis vel alio privilegio suffragante. §. 1. Quibus etiam in virtute sanctae obedientiae, et sub interminatione maledictionis aeternae districtius inhihemus, ne in sermonibus suis ecclesiarum praelatis detrahant, aut etiam retrahant

Tit. VI. Cap. un. 1) inser. deest: A; Vienn.: deest: E 2) ac: ABCDEFG 3) Et: deest: AB 4) praed.: deest: ABCDEFG 5) et ex.: AB 6) ponunt: BE; imponent: G 7) possederant: BC 8) mon.: deest: Codd. coll. 9) vel pens.: deest: id. 10) et: deest: BG 11) abb.: deest:

ADEH; add.: et: BCG 12) et: AFU 13) add.: etiam: ADG 14) et: Codd. coll.

Tit. VII. Cap. I. 1) a culpa: ABCEGH 2) eorum: ABDEF

laicos ab ecclesiarum suarum frequentia vel accessu, seu indulgentias pronuntiat indiscretas, neve, quum confectio- nibus^{3*} testamentorum intererunt, a restitutionibus debitis aut legatis matricibus ecclesiis faciendis retrahant testa- tores, nec legata, vel debita, aut male ablata incerta sibi aut aliis singularibus sui ordinis fratribus vel conventibus in aliorum praeiudicium fieri seu erogari procurent, nec etiam in casibus sedi apostolicae aut locorum ordinariis reservatis quemquam absolvere, aut personas ecclesiasticas, praesertim coram iudicibus delegatis a nobis suam contra eos iustitiam prosequentes vexare indebite, aut⁴ ad loca plura et prae- sertim multum remota convenire praesumant. Si qui vero praemissa vel aliquid de praemissis attentare praesumpse- rint: per duos menses subiaceant poenis illis, quae secundum eorum regulam vel statuta pro gravibus criminibus seu culpis eis consueverunt imponi, super quibus absque mani- festa necessitate cum eis non valeat dispensari. Ceterum praelati eorum, nisi de his, quae occasione praemissorum excessuum ad eos quoquo modo pervenerint, ecclesiis aut personis ecclesiasticis damnificatis vel laesis satisfactionem plenariam exhibuerint infra mensem, postquam super hoc fuerint requisiti, suspensionis sententiam usque ad satis- factionem debitam eo ipso incurrant, non obstantibus prae- missis^{5*} statutis aut quibuslibet⁶ privilegiis, cuiuscunque tenoris existant. §. 2. Sane, religiosus illis, quibus est ab apostolica sede concessum, ut familiaribus suis domesticis, aut pauperibus, in hospitalibus suis degentibus, sacramenta possint ecclesiastica ministrare, nullum ex praemissis volu- mus quoad hoc praeiudicium generari.

CAP. II.

Archiepiscopi per loca exempta provinciae suae faciunt eorum ante se deferri, ipsi etiam et dioecesi ibi benedicunt, audiunt divina, et illa celebrant et faciunt celebrari, per hoc tamen exemptis vel privilegiatis in aliis nullum fit praeiudicium. Ioann. Andr.

Idem in eodem¹.

Archiepiscopo, per quaevis loca exempta suae provin- ciae facienti transitum, aut ad ea forsitan declinanti, ut crucem ante se libere portari faciat, benedicat populo, divina officia privatim vel publice ibidem audiat, et ea etiam in pontificalibus celebret et faciat in sua praesentia sine ponti- ficalibus celebrari, quovis privilegio contrario non obstante, sacro approbante concilio praesentis constitutionis serie duximus concedendum. Simili modo concedimus episcopo, ut in locis eisdem suae dioecesis possit populo benedicere, audire divina officia, et ea etiam celebrare et in sua prae- sentia facere celebrari, sic tamen, quod praetextu conces- sionis huiusmodi in locis ipsis exemptis vel circa hoc privi- legiatis nullam aliam iurisdictionem idem archiepiscopus vel episcopus exerceat², nec personis exemptis vel privilegiatis molestiam inferat³, vel gravamen, nullumque exemptioni vel privilegio eorundem aliud⁴ praeiudicium generetur, nec ipsi archiepiscopo vel episcopo ius aliud quomodolibet ac- quiratur.

TITULUS VIII.
DE POENIS.

CAP. I.

Percutens episcopum, capiens, et banniens, vel hoc mandans, vel ratificans, socius, consiliarius, fautor et defensor, cum suis posteris, civitas in hoc delinquens, et eius officiales, poenis variis per concilium puniuntur. Ioann. Andr. — §. 1. Excusat rigorom, dicens, quod graviores poenae deberent imponi. Ioann. Andr. — §. 2. Repetit ius antiquum de absolutis in mortis articulo, qui sanati reincidunt, si non satisfaciunt. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Si quis suadente diabolo in hoc sacrilegii genus pro- ruperit, quod quemvis pontificem iniuriose vel temere per- cusserit, aut² ceperit seu banniverit, vel haec³ mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit aut favorem, seu scienter defensaverit eundem: in illis casibus de praedictis, in quibus excommunicationem per iam editos canones non subiret, sit huius nostrae constitutionis auctoritate, non ob- stante quacunque consuetudine, quam reputamus appro-

bante sacro concilio potius corruptelam, anathematis mu- crone percussus, a quo nequeat, nisi per summum Pontificem, praeterquam in articulo mortis, absolvi. A feudis insuper, locationibus, officiis et beneficiis spiritualibus sive tempora- libus, quae ab ecclesia, cui sic offensus praest episcopus, obtinet, cadat hoc ipso, ac ad eandem ecclesiam libere re- vertantur. Ipsius filii, per masculinam descendentes lineam usque ad generationem secundam, omni spe dispensationis adempta, reddantur ipso facto inhabiles ad ecclesiastica beneficia in civitate et dioecesi, in⁴ quibus idem episcopus praesidet, obtinenda. Terra quoque ipsius, (dum tamen ultra unam dioecesim non contineat,) usque ad condignam^{5*} satisfactionem eiusdem, nec non locus aut loca^{6*}, in quibus captus episcopus detinebitur, quamdiu detentio ipsa in eis- dem duraverit, ecclesiastico subiaceant interdicto. Quodsi terra eiusdem duas dioeceses vel ultra contineat: dioecesis domicilii principalis ipsius, et illa etiam, in qua fuerit deli- ctum commissum, si sua sit, et duae aliae, quae sub ipso sint eidem loco magis vicinae, interdicto subiaceant supra dicto. Et quia eo maior erit ipsius confusio, quo sua fuerit culpa patentior: quousque dignam satisfactionem praestiterit, per omnes illius loci, in quo commissum est facinus, nec non civitatum et dioecesium vicinarum ecclesias, quibus- libet diebus dominicis et festivis, pulsatis campanis et can- delis accensis excommunicatus publice nunciatur. Et quum absolvendus fuerit, sufficienter et idonee caveat, quod in- ferendae poenae parebit, et auxiliante Domino poenitentiam peraget iniungendam. Civitas autem, quae praemissa vel eorum aliquod in episcopum suum commiserit, interdicto, donec satisfecerit, subiaceat memorato. Potestas vero, consiliarii, ballivus⁷, scabini, advocati, consules, rectores et officiales ipsius quocunque nomine censeantur, in praemissis culpabiles existentes, similiter excommunicationis sententiae, a qua, (nisi ut praemittitur,) non valeant absolutionis obtinere beneficium, sint subiecti. Quae omnia tanto magis in episcoporum interfectoribus sunt servanda, quanto in eos severior, quam in praefatos poena debet exurgere, et graviore indignationis aculeus desaevire. §. 1. Nec super haec^{8*} quisquam miretur, quod praemissa perpetrantibus poenas non inferimus graviores. Licet enim, (quod dicere pudet,) haec⁹, proh dolor! frequenter occurrant, multisque grassantibus opus esset exemplo, et ex dignitate offensi poenam metiri deceat offendentes; episcopi enim dicuntur sanctissimi, Christi legati existunt, spirituales sunt patres, nostrique fratres et coepiscopi, columnae comprobantur ec- clesiae, quare gravem oporteret esse poenam culpae violentis dignitatem tantae praeminentiae adaequandam: volumus tamen ad praesens in poenarum exaggeratione temperare rigorem, ad poenas alias processuri, si protervitatem delin- quentium hoc exposcere videamus. §. 2. Sane, si quis in aliquo casuum praedictorum¹⁰ fuerit ab excommunicationis sententia in mortis articulo absolutus, nisi, postquam pristinam restitutus fuerit sanitati, quam cito commode poterit, conspectui Romani Pontificis se praesentare curaverit, eius mandatum humiliter recepturus, prout iustitia suadebit: in eandem excommunicationis sententiam reincidat^{11*} ipso facto. Quamvis enim super hoc satis plene in iure alibi sit provisum: ne tamen aliquis in hoc ex ignorantia iuris se satagat excusare, hoc expresse praemissis duximus ad- nectendum.

CAP. II.

Procurantes capi viros ecclesiasticos, ut renuncient beneficiis, vel ut citati non vadant ad curiam, praeter poenam excommunicationis, quam per canones antiquos incurrunt, si sint praelati, a perceptione fructuum per triennium sunt suspensi, inferiores vero beneficiis sunt privati. Eandem poenam incurrunt ipsi citati, qui se capi procurant. Resignatio etiam sic facta non tenet, etiamsi per praelatos recepta fuerit vel ratificata. II. d. Ioann. Andr.

Idem.

Multorum ad nos gravis querela deduxit, quod nonnulli, obtinentes temporale dominium, viros saepe ecclesiasticos capere, captosque, donec sua resignent beneficia, aut ne citati ad apostolicam sedem ab homine vel a iure venire ad ipsam¹ valeant, ausu detinere sacrilego non verentur, citatos eosdem in exitu eorum² districtum ut plurimum capientes.

Tit. VII. Cap. I. 3) factioibus: Codd. coll. 4) ac: BG; deest: C
5) in praem.: Codd. coll. 6) add.: aliis: BCFG
Cap. II. 1) in eod.: deest: ACDD 2) exerceant: BCDE 3) inferant:
BCDEGH 4) alias: AC
Tit. VIII. Cap. I. 1) inscr. deest: A 2) ac: AGH 3) hoc: BCFH

4) in: deest: BCDEFG 5) dignam: Codd. coll. 6) add.: alia: ABCDEFH
7) ballivi: ABCFG 8) hoc: Codd. coll. 9) hoc: AFG; ... occurrat: F
10) delictorum vel praed.: B 11) recidat: Codd. coll.
Cap. II. 1) ad ips.: deest: AG 2) suorum: Codd. coll.

Considerantes igitur, quantum ex his tam nostro et apostolicae sedis honori, quam personarum ecclesiarum quieto et prospero statui non sine damnanda exempli pernicie derogetur, sacro approbante concilio statuimus, ut praeter sententiam canonis, quam facientes et fieri procurantes praemissas^{3*} incurere dignoscuntur, procurantes ipsi, personae ecclesiarum existentes, a perceptione fructuum ecclesiarum suarum, si fuerint praelati, triennio sint suspensi. Quodsi inferiores exstiterint, eo ipso obtentis beneficiis sint privati, illis poenam incursum eandem, qui, ne citati, ut praemittitur, ad sedem apostolicam veniant, sed ut se obtentu^{4*} huiusmodi a veniendo excusent, a potestate saeculari se capi, ut⁵ interdum contigisse audivimus, procurarint⁶. Sane resignationum beneficiorum, modo supra dicto⁷ extortas, (licet a resignantium ipsorum praelatis receptae aut ratae habitae fuerint,) nullius omnino decernimus⁸ esse firmitatis, locorum ordinariis iniungentes, ut, postquam eis constiterit, aliquos sibi subiectos poenam et sententiam incurrisse praemissas, ipsas publicare non differant, executionique debitae, prout ad eos pertinuerit⁹, demandare.

CAP. III.

Excommunicat religiosos mendicantes transgressores constitutionis Bonifacii de excess. praelat. cap. unic. libr. VI. Item omnes religiosos, qui in sermonibus vel alibi proferunt aliqua, ut retrahant a solutione decimarum, quarum solutionem certis diebus et in confessionibus suadere tenentur sub certis poenis, quas incurunt, nisi sint tales, quorum monasterii vel ecclesiis competit percipere decimas. Ioann. Andr. — Excommunicat violatores decret. de sepult. libr. VI. et absolutioes Papae reservat. H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Cupientes eos, quos ad observantiam iurium virtutum praemia non inducunt, tam adiectarum exaggeratione poenarum, quam adiciendarum de novo formidine a temerariis ausibus refrenare, transgressores constitutionis¹, quae religiosi mendicantibus domos ad habitandum vel loca quaecunque de novo recipere, recepta hucusque² mutare, vel ea³ transferre in alios cuiusvis alienationis titulo interdicit, illos etiam religiosos, qui aliqua, ut audientes a decimarum ecclesiis debitarum solutione retrahant, in sermonibus suis vel alibi proferre praesumunt, excommunicationis subiacere sententiae decernimus⁴ ipso facto. Et quia, nisi fiat, quod bonum est, a malo abstinere non sufficit: religiosi omnibus iniungimus sub obstestatione divini iudicii et⁵ interminatione maledictionis aeternae, ut, quoties populo praedicabunt in prima dominica, quarta et ultima quadragesimae, et in festis Ascensionis dominicae, Pentecostes, Nativitatis beati Ioannis baptistae, Assumptionis et Nativitatis beatissimae virginis Mariae^{6*} matris Dei, audientes expresse studeant informare, si ab ecclesiarum rectoribus, vel vicariis aut loca tenentibus eorundem requisiti fuerint, nec non et his, quorum confessiones audient, conscientiam facere, quod decimas solvere non omittant. Quodsi forte in praedicationibus hoc ipsum supra dictis diebus suadere scienter omiserint: per superiores eorum graviter arguantur. Quibus etiam superioribus in virtute sanctae obedientiae districtae praecipimus, ut contra taliter omittentes statuta poenalia faciant, secundum quae sic acriter puniant transgressores, quod poena eorum sit ceteris in exemplum, constitutione bonae memoriae Gregorii Papae X.^{7*} praedecessoris nostri circa haec edita in suo nihilominus robore duratura. Qui vero scienter postposuerint confitentibus conscientiam facere de solvendis huiusmodi decimis, ab officio praedicationis tamdiu maneant ipso facto suspensi, donec confitentibus ipsis, si hoc ipsum sibi dicendi commode facultatem habuerint, conscientiam fecerint, exinde excommunicationis incursum sententiam ipso facto, si praedicare praesumpserint, praedicta negligentia, ut praemittitur, non purgata; ad religiosos tamen monasteriorum vel rectores^{8*} ecclesiarum decimas percipientium nolumus hoc extendi. Sane, temerarios violatores constitutionis⁹ illius, quae religiosi et clericis saecularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum ecclesias eligant, vel iam electam ulterius non immutent, similem sententiam, (poena in dicta constitutione contenta

in suo perdurante robore,) incurere volumus ipso facto, ab alio quam a sede apostolica, praeterquam in mortis articulo, nullatenus absolvendos, nullis privilegiis aut statutis, cuiuscunque tenoris existant¹⁰, super his valituris.

TITULUS IX.

DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Damnatis ad mortem hoc potentibus poenitentia concedi debet, nec valet contraria consuetudo. Secundo locorum ordinarios ad hoc exsequendum excitat ibi: „locorum.“ H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Quum secundum statuta canonica ultimo deputandis supplicio negari, si petant, non debeat poenitentiae sacramentum: abusum damnabilem in quibusdam partibus contra hoc introductum aboleri omnino volentes, iustitiaris omnes et dominos temporales, ut ab huiusmodi desistant abusu, hortamur in Domino et obsecramus per viscera misericordiae Iesu Christi, locorum ordinariis nihilominus iniungentes, ut eos ad hoc, quum primum commode poterunt, diligenter monere, et, si necesse fuerit, ecclesiastica censura compellere non omittant.

CAP. II.

Repetit concilium generale de quaestoribus non admittendis sine literis apostolicis vel dioecesanorum, et addit, per dioecesanos literas apostolicas prius examinari. H. d. Ioann. Andr. — §. 1. Poenitentia reprobatibiles casus quaestorum, quos fieri prohibet, et contraria privilegia revocat. Ioann. Andr. — §. 2. Delinquentes quaestores per episcopos puniri praecipit, non obstantibus privilegiis. H. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Abusionibus, quas nonnulli eleemosynarum quaestores in suis proponunt praedicationibus, ut simplices decipiant et aurum subtili vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eisdem, quum in animarum cedat^{2*} periculum et scandalum plurimorum, viam, prout est nobis possibile, pracludere cupientes, iuxta statuta^{3*} concilii generalis duximus prohibendum districte, ne quaestores aliqui, nisi apostolicas vel dioecesanis episcopi literas exhibuerint, quomodolibet admittantur, nec permittantur, quum solum ipsis competat indulgentias sibi concessas insinuare populo, et caritativa postulare subsidia suppliciter ab eodem, ullatenus ipsi populo praedicare, nec aliud exponere, quam quod in literis continebitur supra dictis. Literas quoque apostolicas dioecesanis episcopi, ne quid fraudis committi valeat per easdem, antequam admittant, quaestores ipsos examinet diligenter. §. 1. Ad haec⁴ quum aliqui ex huiusmodi quaestoribus, sicut ad nostram audientiam est perlatum, non sine multa temeritatis audacia et deceptione multiplici animarum indulgentias populo motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent⁵, a periuriis, homicidiis et peccatis aliis sibi contentes absolvant, male ablata incerta, data sibi aliqua pecuniae quantitate, remittant, tertiam aut quartam partem de poenitentis iniunctis⁶ relaxent, animas tres vel plures parentum vel amicorum illorum, qui eleemosynas eis conferunt, de purgatorio, (ut asserunt mendaciter,) extrahant, et ad gaudia paradisi perducant, benefactoribus locorum, quorum quaestores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgeant, et aliqui ex ipsis eos a poena et a⁷ culpa, (ut eorum verbis utamur,) absolvant: nos, abusus huiusmodi, per quos censura vilescit ecclesiastica et clavium ecclesiae auctoritas ducitur^{8*} in contemptum, omnimode aboleri volentes, ea per quoscunque quaestores fieri vel attentari de cetero districtius inhibemus, omnia et singula privilegia, si qua super praemissis vel eorum aliquo sint⁹ aliquibus locis, ordinibus vel personis quaestorum huiusmodi quomodocunque¹⁰ concessa, ne ipsorum praetextu sit eis materia talia ulterius praesumendi, auctoritate apostolica quantum ad praemissa penitus revocantes. §. 2. Quaestores autem, qui deinceps in praemissis vel aliquo praemissorum deliquerint, vel alias etiam quibuscunque suis privilegiis abusi fuerint, sic per locorum episcopos puniri volumus, nullo

Tit. X. Cap. I. 3) praemissa: Codd. coll. 4) sub oblato: *ib.* 5) ut: *deest: AD* 6) procurarunt: *ACDF* 7) modo praedicto: *BDEF* 8) decrevimus: *AE* 9) pertinuerint: *BCH*
Cap. III. 1) c. sui. de exc. prael. in VIto (5, 6.) 2) nunc usque: *AEPH* 3) eos: *E*; *deest: A* 4) decrevimus: *AE* 5) sub: *BG*; et int.: *deest: A* 6) Mar.: *deest: Codd. coll.* 7) IX.: *recte: ABCDEG*; — cf. c. 1. de dec. in VIto

(3, 13.) 8) rect.: *deest: Codd. coll.* 9) c. 1. de sepult. in VIto (3, 12.) 10) add.: in contrarium: *BCDG*
Tit. IX. Cap. II. 1) add.: in eodem: *AEI* 2) cedant: *BCDEFG* 3) statutum: *Codd. coll.*; — cf. c. 14. X. h. l. (5, 39.) 4) add.: autem: *ABC* 5) dispensant: *BE* 6) add.: poenitentiae alius: *B* 7) a: *deest: AB* 8) ducitur: *Codd. coll.* 9) sive: *AB* 10) quomodocumque: *BCU*

prorsus eisdem quaestoribus in hac parte privilegio suffragante, quod a suis temerariis ausibus, qui ubique, (ut communis habet assertio,) nimium excreverunt, poenae formidine propensius compescantur.

TITULUS X.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS ET INTERDICTI.

CAP. I.

Religiosi, etiam exempti, violantes interdictum, positum per sedem apostolicam vel ordinarium loci, vel generalem cessationem divinarum, factam per provinciale concilium, vel eum, qui hoc possit, servatam per cathedralem vel matricem ecclesiam loci, excommunicati sunt ipso facto, non obstantibus privilegiis, conventionibus, consuetudinibus et statutis; et respicit pendentia. II. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

Ex frequentibus praelatorum querelis accepimus, et nos ipsi experientia certa probavimus in minoribus constituti, quod plerumque religiosi, nunc patenter excusationibus fucatis² et frivolis innitentes, nunc latenter ecclesiarum suarum ianuis perforatis, aut in eis factis fenestris, seu modis aliis exquisitis, non absque damno cathedralium et³ parochialium ecclesiarum et scandalo plurimorum dirumpendo nervum ecclesiasticae disciplinae, civitatum, terrarum et aliorum locorum generalia interdicta praesumptione damnabili violare praesumunt. Nos igitur, in sancta Dei ecclesia, cui disponente Domino praesidemus, quae quidem unica est, et unum Deum praedicat atque colit, unam fidem firmiter et simpliciter confitetur, uniformitatem, (quantum commode possumus,) conservare⁴ volentes, circa interdictorum observantiam praedictorum, auctoritate sedis apostolicae vel a locorum ordinariis positorum, de fratrum nostrorum consilio districte praecipiendo mandamus, quatenus religiosi quicumque tam exempti quam non exempti, cuiuscunque ordinis et conditionis existant, quum cathedralem vel matricem, seu⁵ parochialem loci ecclesiam illa viderint aut sciverint observare, (non obstantibus quibuscunque appellationibus, antea etiam ad eandem sedem, vel alium seu alios interiectis, et aliis obiectibus quibuscunque,) absque dolo et fraude, cum moderatione tamen decretalis, „Alma⁶,“ inviolabiliter conservent⁷, alioquin non servantes excommunicationis sententiae hoc ipso volumus subiicere. Quod etiam⁸ in interdictis et in cessationibus a divinis, indictis per provincialium conciliorum statuta vel ipsorum auctoritate, quum maius sit provinciale concilium quam singularis praelati provinciae, ac iudicium integrum, quod plurimorum sententis comprobatur, volumus observari. In cessationibus vero generalibus a divinis civitatum, terrarum et aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine vel aliis capitula, collegia vel conventus saecularium aut⁹ regularium ecclesiarum sibi vindicant, (quia ipsos hoc unico lumine ad repellendas iniurias eis factas privare nolumus nec debemus,) idem intelligimus observandum. Ipsi vero sint diligenter attentum, ut statuta Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum super his edita diligenter observent. Porro¹⁰ hanc sanctionem ad pendentia¹¹ trahimus, non obstantibus privilegiis, conventionibus, statutis et consuetudinibus quibuslibet, quae contra praemissa seu¹² aliquod praemissorum religiosi ipsis in nullo volumus suffragari.

CAP. II.

Domini temporales, qui cogunt aliquos in loco interdicto celebrare divina, vel qui per praesentes faciunt tunc ad illa audienda populum evocari, vel prohibent, ne publice excommunicati vel interdicti, super hoc per illos, qui missas celebrant, moniti, ecclesias exeant, et ipsi nominatim moniti, qui non exeant, excommunicati sunt, et per Papam absolventi. II. d. Ioann. Andr.

Idem.

Gravis ad nos praelatorum querela perduxit, quod no-

biles quidam et domini temporales, terris eorum ecclesiastico suppositis interdicto, nedum in locorum suorum capellis, sed et¹ in collegiatis et aliis insignium locorum ecclesiis missas² et alia divina officia publice et solenniter faciunt celebrari, ad officia eadem celebranda nunc hos, nunc illos vocantes, et interdum, (quod est deterius,) compellentes, hisque non contenti excessibus per campanarum non solum pulsationem, sed et voce praeconia populos etiam interdictos, ut interdicti non obstante sententia ad audiendas missas huiusmodi veniant, faciunt evocari. Nonnulli quoque ipsorum suis plerumque subiectis, ne, licet excommunicationis vel interdicti sententia publice sint innodati³ de ecclesiis, dum in ipsis missarum celebrantur solennia, instantibus etiam⁴ celebrantibus exeant, praecipere non verentur, ex quo frequenter contingit, quod non sine Dei offensa clerique ac populi scandalo ipsa missarum solennia remanent inexplata. Ne igitur excessus sic graves excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemplum: praesumptores praefatos, qui locis⁵ interdicto suppositis quemquam de cetero divina celebrare officia quomodolibet cogere, aut qui modo praedicto ad officia eadem audienda aliquos, excommunicationis praesertim vel interdicti ligatos sententia, evocare, seu qui, ne excommunicati publice aut interdicti de ecclesiis, dum in ipsis missarum aguntur solennia, a celebrantibus moniti, ut exeant, prohibere⁶, nec non excommunicatos publice et interdictos, qui in ipsis ecclesiis, nominatim a celebrantibus ut exeant moniti, remanere praesumpserint, excommunicationis sententia, a qua per sedem duntaxat apostolicam possint absolvi, sacro approbante concilio innodamus.

CAP. III.

Fratres Minores, si tempore interdicti recipiunt in suis ecclesiis ad divina fratres et sorores tertii ordinis, excommunicati sunt, nec privilegia iuvant. II. d. Ioann. Andr.

Idem¹.

Quum ex eo, quod religiosi viri fratres Minores in suis recipiunt ecclesiis ad audienda divina officia tempore interdicti fratres et sorores, de ordine tertio, quem B. Franciscus instituit, existentes, qui continentis seu de poenitentia nuncupantur, scandalum aliorum², qui ab his excluduntur, mentibus generetur, censura vilescat ecclesiastica, et minoris auctoritatis interdicti sententia reputetur: eisdem fratribus Minoribus districtius inhibemus, ne de cetero aliquem vel aliquos praedictorum, (etiamsi super hoc hi vel illi privilegiis quibuscunque muniti exstiterint, quae ipsis in nullo prorsus quoad hoc volumus suffragari,) ad divina in suis ecclesiis tempore interdicti quoquo modo admittant. Quod si fecerint, eo ipso excommunicationis sententiae se noverint subiicere, a qua per alium, quam per Romanum Pontificem, vel³ satisfactione praemissa per locorum episcopos, (quos auctoritate apostolica fungi volumus in hac parte,) absolutiois beneficium nequeant obtinere.

CAP. IV.

Si Papa etiam scienter excommunicato participat, illum per hoc non absolvit, nisi exprimat hoc se velle. Et si scienter sub titulo dignitatis aliquem nominet vel honoret, per hoc illum in dignitate non approbat. Ioann. Andr.

Idem.

Si summus Pontifex scienter etiam excommunicato¹ participet literis, verbo vel osculo seu alio quovis modo: ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat, illum ex hoc pro absoluto haberi. Similiter quoque, si quem sub titulo cuiuslibet dignitatis ex certa etiam scientia, verbo, constitutione vel literis nominet, honoret seu quovis alio modo tractet: per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere novi iuris.

Tit. X. Cap. I. 1) in C. Vienn.: *deest: CEU; inser. deest: A* 2) confucatis: *C*; confictis: *B*; fuscatis: *DF*; furectis: *G* 3) ac: *B*; *deest: D* 4) servare: *BE* 5) vel: *A*; son par.: *deest: BCDEFQU* 6) add.: *mater: AG*; — cf. c. 24. h. t. in VIto (5, 11.) 7) ea servent: *ABCDFFGH*; ea servari: *E* 8) et: *AEEG* 9) vol: *CFG* 10) add.: *etiam: A* 11) dependentia: *AG* 12) vel: *AB*

Cap. II. 1) et: *deest: BH* 2) missam: *B*; missarum: *CEFGH* 3) nodati: *BEFH* 4) et: *BE* 5) in locis: *BDH* 6) add.: vel etiam (*deest: CD*) impedire: *ACD*
Cap. III. 1) add.: in eodem: *FH*; *inser. deest: A* 2) in alior.: *Codd. coll.* 3) vel: *deest: BDE*
Cap. IV. 1) cum exc.: *Codd. coll.*

TITULUS XI.
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Declaratur in aliquibus cap. Exit. eod. tit. libr. VI., praesertim, an fratres Minores teneantur ad observationem eorum omnium, quae in regula sub verbis imperativi modi ponuntur, deinde multa inseruntur, ad quae fratres ipsi obligantur. Et consequenter, eorum novem excessibus prolixè discussis, de electione ministri ipsorum luculentissime tractatur.

Clemens V. in concilio Viennensi¹.

„Exivi² de paradiso, dixi: rigabo hortum plantationum,“ ait ille coelestis agricola, qui vere³ fons sapientiae, verbum Dei, a Patre, in Patre manens, genitum ab aeterno novissime diebus istis, fabricante sancto Spiritu in utero virginis caro factum, exivit homo ad opus arduum redemptionis humani generis peragendum, exemplar se dando⁴ coelestis vitae, praebens hominibus semet ipsum. Verum quia plerumque mortalis vitae sollicitudinibus pressus homo mentis adspicuum ab exemplaris huiusmodi intuitu⁵ divertebat: verus noster Salomon in solio militantis ecclesiae hortum voluptatis inter ceteros quendam fecit a procellosis mundi fluctibus elongatum, in quo quietus ac securus vacaretur contemplandis servandisque huiusmodi operibus exemplaris, in hunc mundum⁶ introivit ipse, ut rigaret ipsum foecundis aquis spiritualis gratiae et doctrinae. Hic hortus siquidem est fratrum Minorum sancta religio, quae muris regularis observantiae firmiter undique circumclusa, intra se solo contenta Deo, adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei filius mortificantis poenitentiae myrrham metit cum aromatibus, quae suavitate mira universis odorem attrahentis sanctimoniae circumfundunt. Haec est illa coelestis vitae forma et regula, quam descripsit ille confessor Christi eximius sanctus Franciscus, ac servandam a suis filiis verbo docuit pariter et exemplo. Quia vero dictae sanctae regulae professores ac aemulatores devoti, ut et⁷ alumni et veri filii tanti patris, affectabant, sicut et ferventer affectant, ad purum et ad plenum praemissam regulam firmiter observare: attendentes quaedam, quae dubium poterant afferre sensum, in ipsius regulae serie contineri, pro ipsorum declaratione habenda recurrerunt prudenter olim ad apicem apostolicae dignitatis, ut certificati per ipsam, cuius pedibus etiam per ipsam regulam sunt subiecti, possent Domino, pulsus cunctis dubiis, cum plena caritate conscientiae deservire. Horum autem piis ac iustis supplicationibus, plures praedecessores nostri Romani Pontifices successive, (sicut dignum erat,) applicantes aures et animum, declaraverunt ea, quae dubia videbantur, ediderunt nonnulla, et aliqua concesserunt, sicut expedire videbant fratrum conscientias ac purae observantiae status. Verum quia plerumque, ubi culpa non est, eam timere solent conscientiae timoratae, quae in via Dei quodcumque devium expavescent: non sunt ad plenum ex dictis declarationibus dactorum omnium fratrum conscientiae quietatae, quin circa aliqua ad regulam ipsorumque statum pertinentia dubitationum in ipsis fluctus aliqui generentur⁸ et oriantur, sicut ad aures nostras pluries et de quampluribus in publicis et privatis consistoriis est perlatum. Quapropter per ipsos fratres nobis existit humiliter supplicatum, quatenus praedictis dubiis, quae occurrerunt, et quae possunt occurrere in futuro, adhibere opportuna declarationis remedia de benignitate sedis apostolicae curaremus. Nos igitur, cuius animus ab aetate tenera pia devotione efferbuit ad huiusmodi professores regulae, et ad ordinem ipsum totum, nunc autem ex communi cura pastoralis regiminis, quam immeriti sustinemus, ad ipsos fovendos, dulcius et attentius gratiosis favoribus prosequendos, tanto provocamur ardentius, quanto frequentius intenta mente revolvimus fructus uberes, quos ex eorum exemplari vita et salutari doctrina toti universali ecclesiae continue cernimus provenire, tam pia supplicantium intentione commoti ad peragendum diligenter quod petitur studia nostra duximus convertenda, ipsaque dubia per plures archiepiscopos et episcopos, et in theologia magistris, et alios literatos, providos et discretos examinari fecimus diligenter. Quum igitur in primis ex eo, quod in dictae regulae principio habetur: „Regula et vita fratrum

Minorum haec est, scilicet Domini nostri Iesu Christi sanctum evangelium observare, in obedientia vivendo sine proprio et in castitate,“ item infra: „Finito vero anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper et regulam observare,“ item circa finem regulae: „Paupertatem et humilitatem, et sanctum evangelium Domini nostri Iesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus,“ fuit⁹ haesitatum, an fratres eiusdem ordinis ad omnia tam praeepta quam consilia evangelii ex professione suae regulae teneantur, quibusdam dicentibus, quod ad omnia, aliis autem asserentibus, quod ad sola illa tria consilia, videlicet „vivere in obedientia, in castitate et sine proprio,“ et ad ea, quae sub verbis obligatoriis ponuntur in regula, obligantur: nos, circa hunc articulum praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, ipsumque articulum, quoad aliquid clarius prosequentes, dictae haesitationi duximus respondendum, quod, quum votum determinatum cuiuslibet habeat cadere sub certo, vovens regulam non potest dici teneri ex vi voti huiusmodi ad ea consilia evangelica, quae in regula non ponuntur. Et quidem B. Francisci conditoris regulae haec probatur fuisse intentio, ex hoc, quod quaedam evangelica consilia in regula posuit, aliis praemissis. Si enim per illud verbum: „Regula et vita fratrum Minorum haec est etc.,“ intendisset eos ad omnia consilia evangelica obligare: superflue et nugatorie quaedam eorum, suppressis ceteris, in regula expressisset. Quum autem natura termini restrictivi hoc habeat, quod sic excludit¹⁰ ab ipso extranea, quod cuncta ad ipsum pertinentia concludit: declaramus et dicimus, quod dicti fratres non solum ad illa tria vota nude et absolute accepta ex professione suae regulae obligantur, sed etiam tenentur ad ea omnia implenda, quae sunt pertinentia ad haec tria praedicta¹¹, quae regula ipsa ponit. Nam si ad haec tria praedicta tantum, praecise et nude promittentes se servare regulam vivendo¹² in „obedientia, castitate¹³ et sine proprio,“ et non etiam ad omnia contenta in regula, quae haec tria modificant, arctarentur: pro nihilo et vane proferrentur haec verba: „Promitto semper hanc regulam observare,“ ex quo ex his verbis nulla obligatio nasceretur. Nec tamen putandum est, quod B. Franciscus professores huius regulae quantum ad omnia contenta in regula, modificantia tria vota, seu ad alia in ipsa expressa intenderit aequaliter esse obligatos; quin potius aperte discrevit¹⁴, quod quoad quaedam ipsorum ex vi verbi transgressio est mortalis, et quoad quaedam alia non, quum ad quaedam ipsorum verbum apponat praeepti vel aequipollentis eidem, et quoad aliqua verbis aliis sit contentus. Item quia praeter ea, quae expresse verbo praeepti ac exhortationis seu monitionis ponuntur in regula, nonnulla verbo imperativi modi negative vel affirmative apposito inseruntur, hactenus existit dubitatum, an tenerentur ad ista, ut ad habentia vim praeepti: et quia, (ut intelleximus,) non minuitur hoc dubium, sed augetur ex eo, quod felix recordationis Nicolaus Papa III.¹⁵ praedecessor noster noscitur declarasse, quod fratres ipsi ex professione suae regulae sunt adstricti ad ea consilia evangelica, quae in ipsa regula praeeptorie vel inhibitorie, seu sub verbis aequipollentibus exprimuntur, et nihilominus ad eorum omnium observantiam, quae ipsis in eadem regula sub verbis obligatoriis inducuntur: supplicaverunt praedicti fratres, ut ad ipsorum conscientias servandas declarare, quae horum censeri debeant praeeptis aequipollentia ac obligatoria, dignaremur. Nos itaque, qui in sinceris horum conscientias delectamur, attendentes, quod in his, quae animae salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiae¹⁶ pars securior est tenenda, dicimus, quod, licet fratres non ad omnium, quae sub verbis imperativi modi ponuntur in regula, sicut ad praeeptorum seu praeeptis aequipollentium observantiam teneantur, expedit tamen ipsis fratribus ad observandam puritatem regulae et rigorem, quod ad ea, sicut ad aequipollentia praeeptis, se noverint obligatos, quae hic inferius adnotantur. Ut autem haec, quae videri possunt aequipollentia praeeptis ex vi verbi, vel saltem ratione materiae, de qua agitur, seu ex utroque sub compendio habeantur; declaramus, quod illud, quod ponitur in regula de non habendo plures tunicas, quam unam cum caputio, et aliam sine caputio; item, de non portandis calceamentis, et de non equitando extra casum neces-

Tit. XI. Cap. I. 1) Hoc capit. deest: ACDF; in A legitur: Exivi de paradiso. Ista loquitur de regula fratrum minorum, unde nihil ad nos. 2) Ecl. XXIV, 41. 42. 3) verus: B; vero: G 4) ex. sequendo: BEGH 5) contuitu: ib. 6) mund.: deest: BG 7) et: deest: EG 8) gen. et:

deest: BEG 9) fuerit: BE 10) excludat: BE 11) praed.: deest: BEGH 12) in viv.: BE 13) in cast.: BEG 14) decernit: BG 15) IV.: EH; — cf. c. 3. de verb. sign. in VIto (5, 12.) 16) consulte: EH

sitatis; item, quod fratres¹⁷ vilibus induantur; item, quod ieiunare a festo omnium Sanctorum usque ad Natale Domini, et in sextis feriis teneantur; item, quod clerici faciant divinum officium secundum ordinem sanctae Romanae ecclesiae; item, quod ministri et custodes pro necessitatibus infirmorum et fratribus induendi sollicitam curam gerant; item, quod, si quis fratrum in infirmitatem ceciderit, alii fratres debent ei servire; item, quod fratres non praedicent in episcopatu alicuius episcopi, quum ab eo illis fuerit contradictum; item, quod nullus audeat penitus populo praedicare, nisi a generali ministro vel aliis, quibus secundum declarationem praedictam id competit, fuerit examinatus, approbatus, et ad hoc institutus; item, quod fratres, qui cognoscerent, se non posse praemissam regulam specialiter observare, debeant et possint ad suos ministros recurrere; item, quod omnia, quae ponuntur in regula ad formam habitus tam novitiorum quam etiam professorum, nec non ad receptionis modum ac professionem spectantia, nisi recipientibus quoad habitum novitiorum, sicut dicit regula, secundum Deum aliter videatur: haec, inquam, omnia sunt a fratribus tanquam obligatoria observanda. Item ordo communiter sensit¹⁸, tenet et tenuit ab antiquo, quod, ubicunque ponitur in regula hoc vocabulum „teneantur:“ obtinet vim praeepti, et observari¹⁹ debet a fratribus sicut tale. Ceterum quia Christi confessor praedictus, agendorum ac servandorum circa recipiendos ad ordinem ministris et fratribus modum praebens, dixit in regula, quod caveant fratres et eorum ministri, ne sint solliciti de rebus suis temporalibus, ut libere faciant de eis quicquid ipsis a Domino fuerit inspiratum, licentiam tamen habeant ipsi²⁰ ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes, si consilium requiratur, quorum consilio sua bona pauperibus erogentur: dubitaverunt et dubitant multi fratrum, an liceat ipsis de bonis ingredientium quicquam recipere, si donetur, et si ad dandum personis et conventibus possint eos inducere sine culpa, si etiam ad disponendum de distributione rerum talium debeant ipsi ministri seu fratres dare consilium, ubi ad consulendum alii, quam ex ipsis, ad quos ingressuri mittantur, possint idonei inveniri. Nos autem, considerantes attente, intendisse sanctum Franciscum²¹, suae regulae professores, quos fundaverat in maxima paupertate, ab affectu temporalium rerum ipsorum ingredientium per dicta verba specialiter et totaliter elongare, ut, quantum est ex parte fratrum ipsorum, receptio ad ordinem sancta et purissima appareret, et ne aliquo modo oculum viderentur habere ad bona eorum temporalia, sed ad ipsos tantum divino servitio mancipandos: dicimus, de cetero^{22*} debere tam ministros quam fratres ceteros a dictis inductionibus ad sibi dandum, et suasionibus, nec non et dandis²³ circa distributionem consilii abstinere, quum per hoc ad timentes Deum status alterius mitti debeant, non ad fratres, ut vere cunctis pateant esse tam salubris instituti paterni studiosi zelatores seduli et perfecti. Quum vero facere de rebus suis quod Dominus inspirabit ipsamet regula ingredientibus liberum velit esse: non videtur, quin liceat eis recipere, consideratis scilicet eorum necessitatibus et moderationibus declarationis iam dictae, si quid de bonis suis intrans, sicut et ceteris pauperibus per modum eleemosynae libere velit dare. Cavere tamen in acceptance oblatorum talium decet fratres, ne ex receptorum quantitate notabili praesumi possit sinister oculus contra ipsos. Praeterea quum dicatur in regula, quod illi, qui iam promiserunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, et aliam sine caputio, qui habere voluerint; item, quod fratres omnes vestimentis vilibus induantur, nosque praedicta verba declaraverimus aequipollere praeeptis: volentes haec²⁴ determinari^{25*} plenius, dicimus, quantum ad numerum tunicarum, quod pluribus uti non licet, nisi in necessitatibus, quae haberi possunt ex regula, secundum quod hunc passum memoratus praedecessor noster plenius declaravit. Vilitatem autem vestium, tam habitus quam interiorum tunicarum, illam intelligi debere dicimus, quae secundum consuetudinem vel conditionem patriae debeat quantum ad colorem panni et pretium vilitatis merito reputari. Non enim quoad regiones omnes potest determinatus unus modus in talibus assignari. Huiusmodi etiam vilitatis iudicium ministris et²⁶ custodibus seu guardianis duximus

committendum, eorum super hoc conscientias onerantes, ita tamen, quod servent in vestibus vilitatem. Quorum etiam ministrorum, custodum et guardianorum iudicio eodem modo relinquimus, pro qua necessitate possint ipsi²⁷ fratres calceamenta portare. Deinde, quum duobus temporibus adnotatis in regula, scilicet a festo omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini et maxime Quadragesimae, in quibus ieiunare tenentur, inseratur in eadem regula: „alii autem temporibus non teneantur²⁸, nisi sexta feria ieiunare,“ et ex hoc voluerunt aliqui dicere, quod dicti ordinis fratres non tenentur, nisi ex condecencia, ad alia ieiunia quam ad ista: declaramus debere intelligi, eos non teneri ad ieiunium aliis temporibus, praeterquam in ieiuniis, ab ecclesia constitutis. Non est enim verisimile, quod vel institutor regulae, vel etiam confirmator, absolvere ipsos²⁹ inderit ad servandis illis ieiuniis, ad quae de communi statuto ecclesiae obligantur ceteri Christiani. Porro quum dictus Sanctus, volens fratres suos super omnia a³⁰ denariis seu pecunia esse totaliter alienos, praeeptum firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios vel pecuniam recipiant per se vel per³¹ interpositam personam, istumque articulum declaratans idem praedecessor noster casus et modos posuerit, quibus servatis a fratribus non possint dici nec debent per se vel per alium pecuniae receptatores^{32*} contra regulam vel sui ordinis puritatem: dicimus fratres teneri cavere summopere, quod pro aliis causis et sub modis aliis, quam ponat dicti praedecessoris nostri declaratio, ad dantes pecunias sive deputatos nuncios non recurrant, ne, si secus ab ipsis attentatum fuerit, transgressores praeepti et regulae merito possint dici. Nam ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur: intelligitur denegatum. Quocirca quaestus omnis pecuniae ac oblationum pecuniarum receptio in ecclesia vel alibi, cippi vel³³ trunci ordinati ad offerendum seu donantium pecunias reponendas, nec non et quicumque recursus alius ad pecunias seu habentes ipsas, qui per declarationem praedictam non conceditur, haec, inquam, omnia sunt eis simpliciter interdicta. Quum etiam recursus ad amicos speciales expresse tantum in duobus casibus secundum regulam concedatur, videlicet, pro necessitatibus infirmorum et fratribus induendis, idque pie et rationabiliter, considerata necessitate vitae, ad alias necessitates fratrum pro tempore occurrentes cessantibus eleemosynis, seu etiam ingruentibus, saepe dictus praedecessor noster³⁴ duxerit extendendum: attendant fratres praefati, quod pro nullis causis aliis, quam praedictis vel similibus in via vel alibi recurrere licet eis ad amicos huiusmodi, sive sint dantes pecunias seu deputati per ipsos, sive nuncii vel depositarii, seu alio quovis nomine appellentur, etiamsi concessi pro eandem declarationem modi circa pecuniam integre servarentur. Denique quum idem confessor summe affectaverit, suae regulae professores totaliter esse abstractos ab affectu et desiderio terrenorum, et specialiter a pecunia et eius usu totaliter inexpertos, sicut probat prohibitio de recipienda pecunia in regula saepius repetita: curare fratres vigilantem necesse est, quod, quum ex causis praedictis et modis ad^{35*} habentes pecunias, deputatas pro ipsorum necessitatibus, recurrere oportebit ad tenentes ipsas, quicumque hi fuerint, principales vel nuncii, in omnibus sic se gerant, quod se cunctis ostendant in dictis pecuniis, (sicut nec habent,) penitus nil habere. Quapropter praecipere, quod et qualiter pecunia expendatur, computumque exigere de expensa, eam quomodocunque repetere sive deponere aut deponi facere, capsulam pecuniae vel eius clavem deferre, nos³⁶ actus et consimiles sibi fratres illicitos esse sciunt. Praedicta enim facere ad solos dominos pertinet, qui dederunt, et eos, quos ipsi deputaverunt ad hoc ipsum. Proinde quum vir sanctus, paupertatis praemissae³⁷ in regulam modum exprimens, dixerit in eadem: „Fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, sed tanquam peregrini et advenae, in hoc saeculo in paupertate et humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemosyna confidenter,“ sicque declaratum existit per nonnullos praedecessores nostros Romanos Pontifices, hanc expropriationem intelligi debere tam in speciali quam etiam in communi, propter quod et rerum omnium concessarum, oblatarum et donatarum fratribus, (quas et quarum usum, facti scilicet, ordini vel ipsis fratribus licet habere,) proprie-

Tit. XI. Cap. I. 17) add.: omnes vestimentis: Bf 18) sentit: BE 19) servari: EG 20) ipsi: deest: BEf 21) Fr.: deest: EF 22) omnino: BEGH 23) non a dand.: IGH 24) hoc: Bf 25) determinare: BEGH 26) et: deest: Bf 27) ipsi: deest: BEH 28) tenentur: ib. 29) eos: ib.

30) a: deest: Bf 31) per: deest: Bf 32) receptores: BEGH 33) seu: EG 34) nost.: deest: BEf 35) ad: deest: BEGH 36) vos: B; hoc: EG 37) promissae: BE

tatem et dominium in se et Romanam ecclesiam receperunt, dimisso ipsis fratribus in eis tantummodo usu facti simplicis: ad nostrum fuerunt deducta examen, quae in ordine fieri dicebantur, et videbantur³⁸ praedicto voto et puritati ordinis repugnare, videlicet, ut ea prosequamur ex ipsis, quae remedio credimus indigere, quod se institui heredes non solum sustinent, sed procurant; item, quod redditus annuos recipiunt interdum in tam notabili quantitate, quod conventus habentes totaliter inde vivunt; item, quod³⁹, quum ipsorum negotia etiam pro rebus temporalibus in curiis agitantur, assistunt advocatis et procuratoribus, et ad instigandum eosdem se ibidem personaliter repraesentant; item, quod⁴⁰ executiones ultimarum suscipiunt voluntatum et gerunt, seque intromittunt quandoque de usurarum vel male ablatorum dispositionibus seu restitutionibus faciendis; item, quod alicubi non solum excessivos hortos, sed etiam vineas magnas habent, de quibus tam de oleribus quam de vino multum colligitur ad vendendum; item, quod temporibus messium vel⁴¹ vindemiarum sic copiose granum et vinum mendicando vel aliunde emendo colliguntur a fratribus, et in cellariis et granariis⁴² reconduntur, quod per anni residuum et⁴³ absque eorum mendicatione possunt transigere vitam suam, item, quod ecclesias vel alia aedificia faciunt vel procurant fieri in quantitate et curiositate figurae et⁴⁴ formae, ac⁴⁵ sumptuositate notabiliter excessiva, sic, quod non videntur habitacula pauperum, sed magnatum. Paramenta etiam ecclesiastica in plerisque locis tam multa habent et tam notabiliter pretiosa, quod excedunt in his magnas ecclesias cathedrales. Equos insuper et arma eis oblata in funeribus⁴⁶ recipiunt indistincte. Tamen communitas fratrum, et specialiter rectores ipsius ordinis asseriebant, quod praedicta seu plura ex ipsis in ordine non fiebant, quod et, si qui reperiuntur rei in talibus, rigide puniuntur, nec non contra talia, ne fiant, sunt facta pluries ab antiquo statuta in ordine multum stricta. Cupientes igitur nos ipsorum fratrum providere conscientis, et cuncta dubia, (quantum possibile nobis est,) de ipsorum pectoribus removere, ad praedicta modo, qui sequitur, respondemus. Quum enim ad veritatem vitae pertineat, ut id, quod exterius agitur, interioris mentis dispositionem et habitum repraesentet: necesse habent fratres, qui se expropriatione tanta a temporalibus abstraxerunt, ab omni eo, quod dictae expropriationi esset vel posset videri contrarium, abstinere. Quia igitur in successione transit non solum usus rei, sed et⁴⁷ dominium suo tempore in heredes⁴⁸, fratres autem praefati nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possunt etiam in communi: declarando dicimus, quod successione huiusmodi, quae etiam ex sui⁴⁹ natura indifferenter ad pecuniam, et etiam ad alia mobilia et immobilia se extendunt, considerata sui puritate voti nullatenus sunt capaces. Nec licet eis valorem hereditatum talium, vel tantam earum partem, quod praesumi posset, hoc in fraudem fieri, quasi sub modo et forma legati sibi dimitti facere, vel sic dimissa recipere, quin potius ista sic fieri ab ipsis simpliciter prohibemus. Quumque annui redditus inter immobilia censeantur a iure, ac huiusmodi redditus obtinere paupertati et mendicitati repugnet: nulla dubitatio est, quod praedictis⁵⁰ fratribus redditus quoscunque, sicut et possessiones vel eorum etiam usum, (quum eis non reperiatur concessus,) recipere vel habere conditione considerata ipsorum non licet. Amplius, quum non solum, quod malum esse dignoscitur, sed et⁵¹ omne, quod speciem habet mali, sit a viris perfectis specialiter evitandum, ex talibus autem assistentiis in curiis et instigationibus, quum de rebus agitur in ipsorum commoda convertendis, creduntur verisimiliter ex his, quae foris patent, (de quibus habent homines foris⁵² iudicare,) in ipsis rebus fratres assistentes aliquid quaerere tanquam suum, nullo modo debent huiusmodi voti et regulae professores se talibus curiis et litigiosis actibus immiscere, ut et testimonium habeant ab his, qui foris sunt, et puritati satisfaciunt voti sui, ac evitetur per hoc scandalum proximorum. Verum etiam quum dicti ordinis fratres non solum a receptione, proprietate, dominio sive usu ipsius pecuniae, verum etiam a contrectatione qualibet ipsius et ab ea sint penitus alieni, quemadmodum saepe dictus praedecessor noster in declara-

tionis huiusmodi regulae plane dixit; quumque dicti ordinis professores pro nulla re temporali possint in iudicio experiri: praedictis fratribus non licet nec competit, quin potius considerata sui puritate status debent sibi scire interdictum, quod huiusmodi executionibus et dispositionibus⁵³ se exponant, quum haec saepius⁵⁴ absque litigio et contrectatione vel administratione pecuniae nequeant expediri⁵⁵. Verumtamen in his exsequendis dari⁵⁶ consilium ipsorum statui non obsistit, quum ex hoc ipsis circa bona temporalia nulla iurisdictione, sive⁵⁷ actio in iudicio, sive dispensatio tribuatur. Licet vero non solum sit licitum, sed et multum conveniens rationi, quod fratres, qui in laboribus spiritualibus orationis et studii sedulo⁵⁸ occupantur, hortos et areas habeant competentes ad recollectionem vel⁵⁹ recreationem sui, et interdum ad se ipsos post labores huiusmodi corporaliter deducendos, nec non ad⁶⁰ habenda necessaria hortalia pro se ipsis: habere tamen hortos aliquos, ut colantur, ac olera ac alia hortalia pretio distrahantur, nec non et vineas, repugnat suae regulae et ordinis puritati. Secundum quod dictus praedecessor declaravit ac etiam ordinavit, quod, si talia ad usum proxime dictos, ac puta agrum vel vineam ad colendum et consimilia, fratribus legarentur, per omnem modum fratres a receptione talium absterent, quum etiam praemissa habere, ut pretium fructuum suis temporibus habeatur, ad naturam et formam proventuum appropinquet. Rursus quum praedictus Sanctus tam in⁶¹ exemplis vitae quam verbis regulae ostenderit, se velle, quod fratres sui et filii, divinae providentiae innitentes, suos in Deum iacerent cogitatus, qui volucres coeli pascit, quae non congregant in horrea, nec seminant, nec metunt: non est verisimile, voluisse ipsum eos habere granaria vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus deberent sperare posse transigere vitam suam. Et idcirco non ex timore levi relaxare⁶² se debent ad congregationes et conservationes huiusmodi faciendas, sed tunc tantum, quum esset multum credibile ex iam expertis, quod non possent vitae necessaria aliter invenire. Hoc autem ministrorum et custodum simul et separatim in suis administrationibus et custodiis, cum guardiani et duorum de conventu loci discretorum sacerdotum et antiquorum in ordine fratrum consilio et assensu, duximus iudicio relinquendum, eorum super hoc specialiter conscientias onerantes. Hinc est etiam, quod, quum vir sanctus fratres suos in paupertate summa ac humilitate fundare voluerit, quoad affectum pariter et effectum, sicut fere regula tota clamat, convenit ipsis, quod nullo modo deinceps fieri faciant vel⁶³ fieri sustineant ecclesias vel alia quaecunque aedificia, quae, considerata fratrum inhabitantium numero; excessiva in multitudine et⁶⁴ magnitudine debeant reputari. Ideoque volumus, quod ubique in suo ordine deinceps temperatis et humilibus aedificiis sint contenti, ne huic tantae paupertati promissae, quod patet oculis, contrarium foris clamet. Quamvis etiam paramenta et vasa ecclesiastica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit ipse Deus: tamen qui absconditorum est cognitor, ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manum, nec per illas sibi vult serviri, quae suorum servitorum conditioni et statui dissonarent; propter quod sufficere debent⁶⁵ eis vasa et paramenta ecclesiastica decentia, in numero et in magnitudine sufficientia competenter. Superfluitas autem, aut nimia pretiositas, vel quaecunque curiositas in his seu aliis quibuscunque non potest ipsorum professioni vel⁶⁶ statui convenire. Quum enim haec sapiant thesaurizationem seu copiam: paupertati tantae quoad humanum iudicium derogant manifeste. Quapropter praemissa servari a fratribus volumus et mandamus. Circa equorum vero et armorum oblationes illud decernimus in omnibus et per omnia observandum, quod per declarationem praedictam in pecuniariis noscitur eleemosynis definitum. Ex praemissis autem succrevit non parum scrupulosa quaestio inter fratres, videlicet: utrum ex suae professione regulae obligentur ad arctum et tenuem sive pauperem usum rerum; quibusdam ex ipsis credentibus et dicentibus, quod, sicut quoad dominium rerum habent ex voto abdicationem arctissimam, ita ipsis quoad usum arctitudo maxima et exilitas est indicta; aliis in contrarium asserentibus, quod ex professione sua ad

Tit. XI. Cap. I. 38) et vid.: deest: BG 39) quod: deest: BE: seq. quum: deest: G 40) quum: EG 41) et: BEG 42) et gr.: deest: BG 43) vel quasi: BEGH 44) ac: BEG 45) et: EG 46) funeralibus: EG 47) etiam: BEG 48) heredem: v. 49) sua: BEGH 50) dictis: v. 61) etiam: EG 52) for.: deest: BEGH 53) dispensationibus: EGH 54) ut

saep.: BEGH 55) expedire: BEG 56) dare: BEH 57) sive: deest: BEG 58) sedule: v. 59) vel rec.: deest: BEGH 60) et: GH: et ad: BE 61) in: deest: BEGH 62) laxare: v. 63) nec: BEH: vel... sust.: deest: G 64) et: BEGH 65) debeant: BE 66) et: BEGH

nullum usum pauperem, qui non exprimatur in regula, obligantur, licet teneantur ad usum moderatum temperantiae, sicut et magis ex condecanti, quam ceteri Christiani. Volentes itaque conscientiarum praedictorum⁶⁷* fratrum providere quieti, et his altercationibus finem dare, declarando dicimus, quod fratres Minores ex professione suae regulae specialiter obligantur ad arctos usus seu pauperes, qui in ipsorum regula continentur, et eo obligationis modo, sub quo continet seu ponit regula dictos usus. Dicere autem, sicut aliqui asserere perhibentur, quod haereticum sit, tenere usum pauperem includi vel non includi sub voto evangelicae paupertatis, praesumptuosum et temerarium iudicamus. Deum, quia ex eo, quod dicta regula, per quos et ubi fieri debeat⁶⁸* ministri generalis electio, tradens, nullam facit⁶⁹* de ministrorum provincialium electione vel institutione penitus mentionem, oriri super hoc poterat dubitatio inter fratres: nos, volentes posse ipsos clare ac secure procedere in omnibus factis suis, declaramus, statuimus⁷⁰ etiam et ordinamus in⁷¹* hac constitutione in perpetuum valitura, ut, quum alicui provinciae de ministro fuerit providendum, ipsius ministri electio penes capitulum provinciale resideat, quam idem capitulum die sequenti, qua fuerit congregatum, facere teneatur; ipsius autem electionis confirmatio ad ministrum pertineat generalem. Et si quidem ad electionem huiusmodi per formam scrutinii procedatur, et⁷², votis in diversa divisio, electiones plures in discordia celebrari⁷³ contingat: illa, quae a maiori parte capituli numero, (nulla zeli vel meriti collatione aut consideratione habita,) fuerit celebrata, exceptione seu contradictione quacunque alterius partis non obstante, per dictum generalem ministrum de consilio discretorum de ordine, (prius tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligenti examinatione praemissa,) confirmetur, vel etiam infirmetur, prout eis secundum Deum visum fuerit expedire. Et si fuerit infirmata: ad capitulum provinciale electio huiusmodi revertatur. Ceterum, si capitulum memoratum die praedicta ministrum eligere praetermittat, extunc ministri provincialis provisio ad generalem ministrum libere devolvatur. Verum si ministro praedicto et capitulo generalibus ex certa, manifesta ac rationabili causa videretur aliquando in provinciis ultramarinis Hyberniae, seu⁷⁴ Graeciae, seu Romae, in quibus hactenus alius providendi modus dicitur ex causa certa et rationabili fuisse servatus, expedire, ministrum provincialem per ministrum generalem cum proborum ordinis consilio potius, quam per capituli praedicti electionem praefici in provinciis Hyberniae, etiam⁷⁵ ultramarinis irrefragabiliter, in Romana vero vel⁷⁶ Graecia, quando minister dictae provinciae moreretur vel absolveretur citra mare, illa vice servetur absque dolo, partialitate et fraude, (super quo eorum conscientias oneramus,) quod super hoc dictus minister cum dictorum proborum consilio duxerit ordinandum. In destitutione vero dictorum ministrorum provincialium servari volumus, quod super hoc hactenus de⁷⁷ ipso ordine exstiterit⁷⁸* observatum. Ceterum si contingeret eosdem ministro generali carere: per vicarium ordinis fiat super hoc, quod faciendum fuerit⁷⁹ per eundem ministrum, usque quo provisum fuerit de generali ministro. Porro, si quid de huiusmodi ministro provinciali secus attentari forte contigerit: illud ipso facto sit irritum et inane. Nulli igitur omnino hominum liceat hanc paginam nostram⁸⁰ declarationum, dictorum, commissionis, responsionis, prohibitionis, ordinationis, mandati, constitutionum, iudica-

tionum et voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei ac⁸¹ beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

CAP. II.

Determinat et declarat, quid significant haec verba, inserta in iudicialibus commissionibus, quae fiunt a principe vel a iure, scilicet: quod procedatur simpliciter et de plano, et sine strepitu et figura iudicii. Ioann. Andr.

Idem [Clemens V.]¹

Saepe contingit, quod causas committimus, et in earum aliquibus simpliciter et de plano, ac sine strepitu et figura iudicii procedi mandamus; de quorum significatione verborum a multis contenditur, et qualiter procedi debeat dubitatur. Nos autem, dubitationem huiusmodi, (quantum nobis est possibile,) decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum, ob necessitates hominum indultarum a iure, procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem, quantum² poterit, faciat breviorum, exceptiones, appellationes³ dilatorias⁴* et frustratorias repellendo, partium, advocatorum et procuratorum contentiones et iurgia, testiumque superfluum multitudinem refrenando. Non sic tamen iudex litem abbreviet, quin probationes necessariae et defensionis legitime admittantur. Citationem vero ac praestationem iuramentum de calumnia vel malitia, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi. Verum quia iuxta petitionis formam pronuntiatio sequi debet: pro parte agentis, et etiam rei, si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda sive in scriptis sive verbo, actis tamen continuo, (ut, super quibus positiones et articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, et⁵ ut fiat diffinitio clarior,) inserenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium propter partium confessiones, et articulos ob clariorem probationem usus longaevis in causis admisit: nos, usum huiusmodi observari volentes, statuimus, ut iudex, sic deputatus a nobis, (nisi alius de partium voluntate procedat,) ad dandum simul utrosque terminum dare possit, et ad exhibendum omnia acta et munimenta, quibus partes uti volunt in causa, post dationem articulorum diem certam, quodcumque sibi videbitur, valeat assignare, eo salvo, quod, ubi remissionem fieri contingeret, pro testibus producendis possint etiam instrumenta produci, assignatione huiusmodi non obstante. Interrogabit etiam partes sive ad earum instantiam, sive ex officio, ubicunque hoc aequitas suadebit. Sententiam vero diffinitivam, (citatis ad id, licet non peremptorio⁶*, partibus,) in scriptis, et, prout magis sibi placuerit, stans vel sedens proferat, etiam (si ei videbitur) conclusione non facta, prout ex petitione et probatione⁷* et aliis actibus in causa faciendum⁸*. Quae omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram vel alias procedi potest simpliciter et de plano ac sine strepitu et figura iudicii volumus observari. Si tamen in praemissis casibus solennis ordo iudiciarius in toto vel in parte non contradicentibus partibus observetur: non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus. Data⁹* Avinion. XIII. Kal. Decembr. Pont. nostri Ao. II.

Tit. XI. Cap. I. 67) dictorum: *ib.* 68) habeat: *ib.* 69) fecit: *ib.* 70) et stat.: *DEG* 71) in: *deest: BEGH* 72) et: *deest: DEG* 73) celebrare: *BE* 74) et: *G; deest: BEH* 75) et: *BEH* 76) sou: *BEH* 77) in: *BGH* 78) exstitit: *DEGH* 79) fuerat: *EG* 80) nostrorum: *BEH* 81) et: *EG*

Cap. II. 1) Clem. V. in Conc. Vienn.: *CFH*; Idem: *B*; inser. *deest: ADEH* 2) quanto: *AHEFGH* 3) app. et: *CDEGH* 4) dilaciones frustr.: *Cod. coll.* 5) et: *deest: BCDP* 6) peremptorio: *ABCDEFG* 7) probabils: *Cod. coll. o.* 8) fuerit fac.: *ABCDEFG* 9) Data etc.: *deest: Cod. coll.*